

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:2 Sayı:17 Şubat 2017 / 10,00 ₺

S.19

Dosya Küçük Prens

‘Çölü güzel kılan
bir yerlerde
bir kuyu
saklıyor olması

S.6

Mustafa Özel

Mehmet Ali & Akşamsefası

S.10

Enis Batur

S.14

Haydar Ergülen

S.36

Feridun Andaç

S.38

A. Ali Ural

**“Yaralar vardır hayatta,
ruhu cüzam gibi yavaş yavaş
ve yalnızlıkta yiyen,
kemiren yaralar.”**

Behçet Necatigil'in unutulmaz çevirisi ve
Hemad Javadzade'nin çizimleri Sâdık Hidâyet'in
“her sayfası bir partiyon gibi düzenlenmiş” başyapıtında bir araya geliyor.

Kör Baykuş
Sâdık Hidâyet
Çeviren: Behçet Necatigil
Resimleyen: Hemad Javadzade
Özel Dizi, 120 s.

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

Yıl:2 Sayı: 17 - Şubat 2017

Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi

Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çalıskan

Yayın Yönetmeni

Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan Şimşek
erkan.simsek@libronet.com

Editor

İsa Karaaslan
isakaraaslan@libronet.com

Yayın Kurulu

Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen, Zahid Yıldırım
Rukiye Şahin, Esra Nur Akbulak, Murat Çiftçi, Ümit Yazar Özkan

Görsel Yönetmen

Zahid Yıldırım

Mizanpaj

Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu

Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam

editor@arkakapak.com

Satış

Semih Gülseren
0530 176 79 45
semih.gulseren@libronet.com

Basım Yeri

Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifikası No: 120 58

Dağıtım

Türküaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin

Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri

Altınazade Mah. Nuhkuyusu Cad. No:98/4
Üsküdar - İstanbul
Arka Kapak Papersense'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonların elektronik ortamında ve dahil olmak üzere çoğaltma hakları Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

Arka Kapak'ın Şubat 2017 sayısı ile huzurunuzdayız.

Bu sayımızın içeriğine geçmeden önce iki hüzünlü göçten bahsetmek isteriz. İlk olarak Orhan Okay Hoca fanı aleminden edebi aleme göç etti. Türk edebiyatının bu büyük hocası ile birlikte bir devrin kapandığını söyleyebiliriz. Atatürk Üniversitesi ve Erzurum ile bütünleşmiş olan Orhan Hoca'nın edebiyat tarihimize olan büyük katkısı ve monografileri elbette unutulmayacak. Necip Fazıl'dan Tanpınar'a, Akiften Beşir Fuad'a kaleme aldığı portreler bundan sonra da okurların kitaplıklarında ve hafızalarında bir tutmaya devam edecek... Bir başka kayıbmız ise hakkında bir de yazıyla uğurladığımız Cahit Çollak oldu. Bursa'nın değerli kültür insanı ve yayıncı Çollak, derviş gibi geldiği bu dünyadan yine bir derviş edasıyla göç etti. Hem Orhan Okay Hocamızı hem de Cahit Çollak Ağabeyimizi rahmetle anıyoruz.

Bu sayımızda 2017'de ağırlık vereceğimizi söylediğimiz şairlerle dolu bir akışın biraz dışına çıktık ve tüm okur kesimlerinin ortak sevgisi, ortak kahramanı Küçük Prens hakkında dopdolu bir dosya hazırladık. Fransız yazar ve savaş pilotu Antoine de Saint-Exupéry'nin II. Dünya Savaşı sırasında ve elbette savaşın getirdiği tahribat ve umutsuzluk ikliminde yazdığı bu çocuk kitabında büyükler için yazılmış bir masaldır. Sembollerle yüklü bu minik dev kitap, 300'den fazla dile çevrilmiştir. Türkçede de 200'e yakın farklı çevirisi vardır. İnsanın hem kendi içindeki hem de dünyadaki yolculuğunu anlatan bu alegorik metin, okurların ve eleştirmenlerin bakış açılarına göre okunmayı ve hep güncel kalmayı 70 yıldır başarabilmiş güçlü bir metin. Klasikleşmesi de işte bu gücünden geliyor.

Dosyamızda da *Küçük Prens*'in etrafında yükselmiş zenginliği yansıtmaya çalıştık. Medeni Yılmaz nefis bir Antoine de Saint-Exupéry portesi kaleme aldı. Hasan Ali Yıldırım, kitabı çocukluk ve büyümemek üzerinden okudu. Özkan Ali Bozdemir, yazarın bir başka kitabını Gece Uçuş'u anlattı. Nihal Yormaz, *Küçük Prens*'in alegorik sayfaları arasında okurunu sembolik yolculuklara çıkarırken Feyza Şener de bu mini dev kitabın Türkçedeki serüvenini yazdı. Çeviriler, çevirmenler ve yayıncılar üzerinden nitelikli bir okuma yaptı. Cemil Üzen ise felsefeye giderek katmanlı bir incelemeyle okurlara yeni bir bakış açısı kazandıracak. Dosyamızda bir de dünyanın en büyük *Küçük Prens* koleksiyoncusu Jean-Marc Probst ile yapılmış bir söyleşi yer alıyor. Bu sayımızın, kitaplığınız ve arşivinizde anlamlı bir yer kaplayacağına inanıyoruz.

Dosyadan bağımsız olarak bu sayımızda bir röportaj daha var. Genç yetişkin edebiyatın sevilen yazarlarından Patrick Ness ile yapılmış röportajı Tuğçe Nisa Sevin'in çevirisiyle okuyacağız. Bu sayımızda ayrıca birbirinden bağımsız iki ayrı Sabahattin Ali yazısı var. Bir yazının 100. doğum gününü selamlarken diğer yazıda Kuyucaklı Yusuf'un sinema macerasını okuyacaksınız. Sinema sayfalarımızdaki diğer yazılarda da ilginizi çekeceğine inanıyoruz. *Muhtemelen izlemdiğiniz 7 distopik film" listesinden ve kısa film seçkimizden sonra hep beraber bu filmlerin peşine düşeceğiz.

Editorün Masası köşesinde konuğumuz Erdem Yayınları'ndan Zeynep Delav oldu. Kapak tasarımcısı konuğumuz ise sürprizlerle dolu bir yayınevinin, Büyüyenay'ın tasarımcısı Davut Köse... Yine hazırlarken yeni bilgiler öğrendiğimiz, heyecanlandığımız, tartıştığımız bir sayı oldu, umarız ki siz de çok beğenecesiniz.

Herkesi iyi okumalar

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?
YIL: 2 / SAYI: 17
ŞUBAT 2017

6

MUSTAFA ÖZEL
BAŞ DÖNMESE

8

CÜNEYT GÖNEN
NEFRETİN OLDUĞU
KALPTE SEVGİ
KÖK SALMAZ

10

ENİS BATUR
EVİN BASKA
HALLERİ

12

ESRA ÖZDEMİR
CAHİT ÇOLAK

14

HAYDAR ERGÜLEN
BEN BURADAN
OKUYORUM

16

HASAN ÖZTÜRK
SABAHATTİN ALİ
110 YAŞINDA

18

EYÜP TOSUN
UFAK TEFEK
PÜRÜZLER

DOSYA

19

MEDENİ YILMAZ
HASANALİ YILDIRIM
ÖZKAN ALİ BOZDEMİR
NİHAL YORMAZ
FEYZA ŞENER
CEMİL ÜZEN
KÜÇÜK PRENS

34

JEAN-MARC PROBST
BİR DEĞERİN YOKSA
HİCBİR ŞEYİN YOK DEMEKTİR

RÖPORTAJ

36

FERİDUN ANDAÇ
İNSANA DOKUNAN
ANLATICI
SAINT-EXUPÉRY

38

A. ALİ URAL
MACHİAVELLİ'NİN
'PRENS'İNDEN
EXUPÉRY'NİN
'KÜÇÜK PRENS'İNE

40

İHSAN SÖNMEZ
HIÇ BÜYÜMEYEN
KİTAPLAR

42

FIRAT DEMİREL
MARŞTA NASIL
YAŞANIR?

44

VOLKAN ZAMANOĞLU
HALİDE EDİB ADIVAR
İLE HANCI

46

EKREM ŞAKAR
DOĞRU YOLUN
DERGİLERİ

48

MUHİTTİN ŞİMŞEK
BAHTİYAR BİR
İNSAN

50

RUKİYE ŞAHİN
ALAYLI DEDEKTİF
MARY RUSSELL

52

ABDURRAHMAN
ÜZÜLMEZ
BİR TARİH FELSEFESİNE
İHTİYAÇ VAR MIDIR?

55

BİLGE SAVACI
MOMO

56

ÇOCUK EDEBİYATI
UMİT YAŞAR ÖZKAN
ELİF KONAR ÖZKAN
ADNAN SARACIOĞLU

ÇOCUK EDEBİYATI

60

ASLI TUNÇ
GENÇLİK BAŞIMDA
DUMAN

RÖPORTAJ

62

PATRICK NESS
İÇİMİZDE GEÇİRDİĞİMİZ HER YAŞI TAŞIYORUZ

64

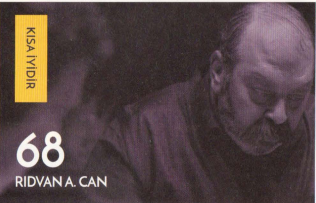
ARKA BLOG
ZEYNEP ERDÜN
SEDA EROĞLU

66

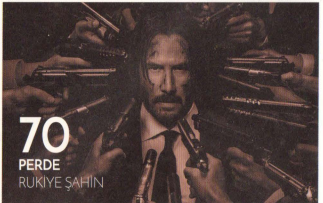
TUĞBA GÜNER
MUHTEMELEN
İZLEMEDİĞİNİZ
7 DİSTOPIK FİLM

KISA TVIDİR

68

RİDVAN A. CAN

70

PERDE
RUKİYE ŞAHİN

72

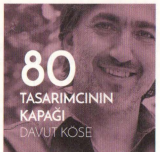
TÜRK SINEMASI
ARAŞTIRMALARI
TUBA DENİZ

76

KİTAP VİTRİNİ
ÖNE ÇIKAN 11 KİTAP

79

EDİTÖRÜN MASASI
ZEYNEP DELAV

80

TASARIMCININ
KAPAGI
DAVUT KOSE

2017 OCAK AYINDA HANGİ YENİ KİTAPLARI OKUDUK

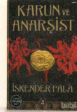
1- Huzursuzluk
Zulfü Livaneli

2- Seyahatname
İliber Ortaylı

3- Nazari Ufuk
İhsan Fazlıoğlu

4- Karun ve Anarşist
İskender Pala

5- Beynin Sırları
Pelin Çiğit-Sinan Canan

2017 YILI

OCAK AYI ÇOK SATAN YENİ KİTAPLAR

6	Toprak Biterken	Asi
7	Vejetaryen	April
8	Cereyanlar	İletişim
9	Companero Rosita	Vadi
10	Tenimdeki İmza	Epsilon
11	Gecenin Yeşili	Profil
12	Ali	Temren
13	İffet-i Kalp	Timaş
14	Kusursuzlar	Yabancı
15	Hikaye Anlatma Sanatı	İletişim
16	Ya Da Biz Masal Olsak	Destek
17	Zaman Treni	Doğan
18	Bir İz Bırak	Artemis
19	Kuzey Defterleri	Yapı Kredi
20	Kar Kurdu	Kırmızı Kedi
21	Cuma Günü Uçmayan Kuş	Profil
22	1923 Kuruluş Ayarlarına Dönmek	İnkılap
23	Farfara	April
24	Yazarların Yüzünden	Yapı Kredi
25	Ölüm Dansı	Sayfa 6
26	Yol Arkadaşım	Kara Karga
27	Ölmek İçin Güzel Bir Gün	Yapı Kredi
28	İnsan Vücudu Tiyatrosu	Domingo
29	Tünel	Kapı
30	Revan Türkleri	Yeditepe

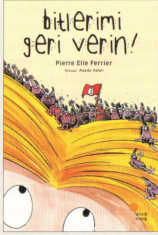
2017 YILI OCAK AYI EN ÇOK SATAN

İLK 25 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI (%)

1	Can Yayınları	13.50
2	Yapı Kredi Yayınları	12.88
3	İş Bankası Kültür Yayınları	10.33
4	İletişim Yayınevi	8.98
5	Metis Yayınları	8.02
6	Kırmızı Kedi Yayınevi	7.47
7	Timaş Yayınları	6.77
8	Doğan Kitap	6.70
9	Everest Yayınları	6.22
10	Destek Yayınları	6.08
11	Kolektif Kitap	4.49
12	Can Çocuk Yayınları	4.20
13	Sel Yayıncılık	4.06
14	Profil Yayıncılık	3.72
15	İthaki Yayınları	3.68
16	Alfa Basım Yayın Dağıtım	3.65
17	Pegasus Yayınları	3.53
18	Dergâh Yayınları	3.33
19	Remzi Kitabevi	3.17
20	Epsilon Yayınları	3.10
21	Papersense	2.79
22	İnkılap Kitabevi	2.52
23	Ötüken Neşriyat	2.52
24	Kapı Yayınları	2.50
25	Ephesus Yayınları	2.19

GÜNİŞİĞİ KİTAPLIĞI

Havalar edebiyatla da ısınır!

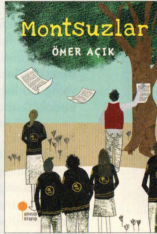
Fransız sanatçı Pierre Elie Ferrier, küçükler için yazıp resimlediği kitabında, steril kent yaşamına mizah dolu bir yaklaşımla eğiliyor. Çocukların gözünden, her şeyin eğlenceli bir macera olabileceğini öyküştiren kitap, renkli resimleri ve sözcük oyunları ile benzersiz.

BİTLERİMİ GERİ VERİN!

Pierre Elie Ferrier

Resimleyen Pierre Elie Ferrier
Türkçesi Azade Aslan

İlk Kitaplar

Güçlü öykülemesiyle sevilen eğitimci, yazar Ömer Açık, okul koridorlarından yaşama uzanan felsefi bir hikâye anlatıyor. Sıklıkla kullanıveren alfabetik sıralamayı sorgulayan roman, gerçekçi karakterler eşliğinde adalet ve dayanışma gibi önemli kavramları düşündürüyor.

MONTSUZLAR

Ömer Açık

Çocuk Kitaplar

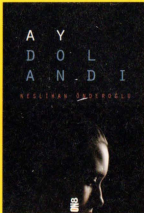
2010 Memet Fuat Yayıncılık Ödülü'ne değer görülen Köprü Kitaplar'ın 20. kitabı şair ve yazar Çiğdem Sezer'den. Gençlerin meslek seçme kaygısını ve ilk yürek kıpırtılarını geçmişin sırlarıyla harmanlayan roman, dili ve anlatımıyla dikkati çekiyor.

HAYAT PASTANESİ

Çiğdem Sezer

Köprü Kitaplar

Neslihan Önderoğlu'nun ON8'deki ilk romanı!

Mehmet Ali & Akşamsefası

Çağdaş edebiyatımızın ödüllü yazarlarından Neslihan Önderoğlu, ON8'deki ilk romanında, birbirine dolanan yaşamlara ve görünmeyen yaralara dokunuyor. Sıradan olanın karmaşasını anlatan roman, yalın üslubu, güçlü anlatımıyla iz bırakıyor.

AY DOLANI

Neslihan Önderoğlu

ON8
on8kitap.com

on8@on8kitap.com facebook/on8kitap
twitter/on8kitap instagram/on8kitap

info@gunisigikitapligi.com facebook/gkis gunisigikitapligi
twitter/_Gunisigi instagram/gunisigi_kitapligi

keciedebiyat.com

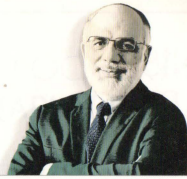

Edebiyat e-dergisi
Keçi KİŞ 2016
yayında!

Mario Levi
Sema Kaygusuz
Gülsüm Cengiz
Irmak Zileli
Semih Gümüş

BAŞ DÖNMESİ

Mustafa Özel

Türkiye, tarihinin en sıkıntılı dönemlerinden birini yaşıyor. O kadar ki cumhurbaşkanımız, iç ve dış terör odaklarına karşı *milli seferberlik* ilan ediyor. Bölge genelinde savaş hâli sürüyor. Ve ben, 60 yaşımı geride bırakmış Mustafa Özel, 19. asrın ulusçu, hatta ırkçı bir Rus yazarının, hem de kumara dair bir romanını irdeliyorum! Başım mı dönüyor, ne?

Sağlığım yerinde hamdolsun. Gazete okumuyor, televizyon seyretmiyorum; başım niye dönsün ki? *Kumarbaz*'ı irdeliyorum çünkü hepimiz kumarbaz olduk. Çünkü olan bitenler, büyük ölçüde kumar tutkumuzun eseri. Ve kumar borcumuzun!

Dünyada bir yılda yaklaşık 80 trilyon dolarlık mal ve hizmet üretilmekte ve bunun yaklaşık dörtte biri ülkeler arasında el değiştirmektedir (ihracat/ithalat). Uluslararası ticaret 7/24 devam ettiğinden, 20 trilyon dolarlık ticareti 365'e bölersek, günlük ticaret hacmi yaklaşık 50 milyar dolar eder. Bu *gerçek* ticaretir; bir ülkeden mal/hizmet çıkmakta, karşılığında ise para ödenmektedir.

Oysa gene ülkeden ülkeye 7/24 bir tür *alışveriş* yapılmakta ve karşılığında para ödenmektedir. Bu alışverişlerde herhangi bir mal/hizmet akışı söz konusu değildir: *kâğıt* alışveriş yapılmaktadır. Mesela, İstanbul Çengelköy'de oturduğum evden hiç çıkmadan, ABD hazine senetleri, Brezilya, Fransa veya Japonya devlet tahvilleri; Apple, IBM veya Toyota hisse senetleri; altı ay vadeli petrol, kahve, kakao, vb. alabilirim. Sahip olduğum bütün bu varlıkları bir saat, bir gün, bir hafta veya bir ay sonra, dilediğim zaman, aynı piyasalarda tekrar satıp kâr yahut zarar edebilirim. Orta yerde ne petrol vardır, ne de kakao. Bu türden *sanal* alışverişlerin *günlük* hacmi ise yaklaşık 5 trilyon dolardır. *Gerçek* ticaretin tam yüz misli! Alışverişten çok, baş döndüren bir oyun.

Caillois, insanlık tarihi boyunca geliştirilmiş oyunları dört başlık altında topluyor: Yarış Oyunları (*agon*), Talih Oyunları (*alea*), Taklit/Temsil Oyunları (*simulation*), Baş Döndürücü Oyunlar (*vertigo*).

Kumarın ikinci gruba girdiği üzerinde insanların çoğu hemfikir olsa da Dostoyevski kumarın dördüncü gruba girdiğini düşünüyor. *Kumarbaz*'ı yıllar sonraki ikinci okuyuşumda *Kuran*'ı *Kerim*'de kumar yaşamının hep şarap ile beraber anıldığını hatırladım birden. İkisi de baş döndürüyor!

Dostoyevski, bu romanı kumar borcunu kapatmak için 25 günde yazdı. Bu kadar kısa zamanda, ancak iyi bildiği, daha doğrusu, hakikatini ruhunda en fazla hissettiği şeyi anlatabilirdi. Roman kahramanı Aleksey, karşılıksız aşkı Polina'dan aldığı bir tür emirle başlıyor işe. "Rulet oynama *emri* basbayağı başımı döndürmüştü. Evet ondan nefret ediyordum. Sırf onu boğabilmek için ömrümün yarısını vereceğim anlar oluyordu. Bu arada, kutsal olan her şey üzerine yemin ederim ki Schlangenberg'deki kayalıkta 'Aşağıya atla!' deseydi, kendimi büyük bir zevkle boşluğa bırakırdım."

Kahramanımız daha ilk oyununda olasılık kuramının esasını kavramış gibidir. "Çok tuhaf ama olasılıkların gerçekten bir sistemi olmasa bile *rastlantısar bir düzeni* var sanki." Tesadüf ve düzen! Önce çift sayıya 20 frederik oynayıp kazanır, kazandığını gene oynar ve tekrar kazanır; iki üç kez böyle devam eder. Beş dakikada tam 400 frederik kazanmıştır. Eh, bırakıp gitsene artık! Nasıl olsa sevdiğin kadının ihtiyacı olan parayı kazandın; işin bitmiş olmalı! Hayır, iş bitse de, hatta belki de iş bittiği için, baş dönmeye başlar:

"Tam o anda gitmem gerekirdi ama içimde *kadere meydan okumak*, ona bir sille indirmek, dilimi çıkarmak gibi tuhaf bir duygu uyandı. İzin vergen en yüksek parayı, dört bin florin koydum ortaya ve kaybettim. Sonra da hırslanıp tüm paramı çıkardım, aynı bahse oynadım ve tekrar kaybettim. Sonra da *yıldırım çarpmış gibi* masadan uzaklaştım. Ne olduğunu bile anlamamıştım."

Romandaki ikinci kumarbazımız yaşlı büyükanne rulet oynamayı tercih ediyor çünkü topun dönüşüne bayılıyormuş! Önce bir kumarbazı izliyor. "Geniş bir adam yaklaşık kırk bin frank kazanmıştı, önü altın ve

banknotla doluydu. *Yüzü bembeyazdı; gözleri parlıyor, elleri titriyordu; avucunun aldığı kadar parayı hiç hesaplama dan ortaya koyuyor, sürekli kazanıyor, paraları önüne çekip duruyordu. Etrafına bakmadan oynuyor, oynuyor ve sürekli kazanıyordu. Kendini kaybetmiş gibiydi.*"

Büyükanne ise boyuna *zeroya* oynuyor ve kazanıyor. "Kendini kaybetmişti sanki." 12 bin florin kazanıp dönüyorlar otele. Çok acıkmıştır fakat gözü (hayır, ruhu) kumardadır. "Yemek yiyeceğim, biraz dinleneceğim ve hemen oraya döneceğim." Kaybetmeye başlar bu sefer, kaybettikçe de hırslanır. "Zararımı telafi etmezsem ölürüm!" Ölmez ama tüm parasını kaybeder. Bir Yahudi sarraf bulup elindeki tahvilleri kelepir fiyatına satar, onları da kaybeder. "Moskova'ya dönüyoruz, 15 bin ruble kaybettim."

Roman boyunca, yazarın okura hissettirdiği hakikat şu bence: Para kazanmak/kaybetmek için değil, kendimizi kaybetmek için kumar oynarız. Kazandıkça, kaybetmeye uygun hâle geliriz. *Kur'an*'daki kumar yasağı ve bunun hep şarap yasağı ile beraber anılması da bu görüşü pekiştiriyor gibidir. Ayık ol! Kendini kaybeden, Rabbini bulamaz!

Aleksy kumarla kafayı bulmuş gibidir. Bunu sonradan şöyle hatırlıyor: "Kapıldığım girdapta... bütün bunlar bir rüya gibi geçti... Acaba o zamanlar aklımı mı kaçırmıştım? Aslında bir akıl hastanesinde miydim? Beki de hâlâ oradayım, belki de bütün bunlar sadece bana olmuş gibi göründü, belki de hâlâ öyle *görünmüyor*... Beni içine çekip girdabında döndürdükten sonra bir yerlere fırlatıp atan *hortumun* etkisi altında oturuyorum. Bazen yine o girdaba kapılacağımı, hortumun yaklaştığını, yanımdan geçerken beni içine çekeceğini, düzen ve ölçü duygularımı kaybedip yine *dönmeye, dönmeye başlayacağımı* sanıyorum."

Polina'nın, Fransız'a 50 bin frank borcunun olduğunu öğrenir ve ondan bir saat izin ister. Yirmi frederikle oynamaya başlar. Hummaya tutulmuş gibi bütün parasını kırmızıya koyar. Hep kırmızıya oynar ve hep kazanır. "Ödeme yaptılar: Toplam 4000 florin ve 80 frederik altınım olmuştu. (*Henüz* hesaplayabiliyordum) Artık hiçbir şeyden korkmuyordum. Ondan sonra nasıl ve ne kadar oynadığımı *hiç hatırlamıyorum*. Artık hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir şey düşünmüyör, sadece bekliyordum. Gece boyunca Polina'yı bir kez olsun düşünüp düşünmediğimi hiç hatırlamıyorum. Önümde sürekli büyüyen banknot yığını tutup kendime çekmekten tatil edilemeyecek bir baz duuyordum sadece. *Kader beni itiyor gibiydi.*"

Mehmet Ali & Akşamsefasi

Aslında saçma gibi gözük en bir şey yapmış, hep kırmızıya oynamıştır. "Tecrübeli bir kumarbaz *kısmetin kaptısı* ne demektir bilir," diyor kahramanımız. Mesela kırmızı 16 kere geldikten sonra 17. oyunda mutlaka siyah gelecekm iş gibi görünür insana. İşte acemilerin hepsi buna saldırır, bahislerini iki, üç katına çıkarır ve muazzam paralar kaybederler. Aleksy aksini yapar, kırmızının tuhaf bir kaptısı yedi kez üst üste geldiğini görünce mahsus onu izler. Belki kendini beğenmişlik, belki çılgınca bir riske girerek seyrirciler şaşırtma arzusu. "Riske atılma arzusunun birdenbire tüm benliğimi kapladığını açıkça hatırlıyorum. Belki de *ruh* sayısız duyguyu bir anda tattıktan sonra tatmin olmuyor, *huzursuzlanıyor* ve nihai bir bitkinliğ e varıncaya dek her defasında artan bir şiddetle yepyeni duygular tatmak istiyor."

Yüz bin florin kazanıyor (200 bin frank), 50 binini Polina'ya veriyor; o ise suratına fırlatıp gidiyor... Beş dakika sonra, Matmazel Blanş, yarım saat içinde Paris'e gitmeyi teklif ediyor. Hemen peşine takılıyor. Kumar içinde kumar. "Hayatım darmadağın oluyordu ama dünden beri her şeyimi *tek bir kâğıda* oynamaya alışmıştım. *Başım dönmüştü.*" Parayı üç haftada bitiriyorlar... Cebinde bir guld enle ortada kalıyor fakat son guld eniyle bile açlığını gidereceğine gidip kumar oynuyor.

Alakasız bir sonsöz: İslâm hukukunda, kumarbazan şahitliği kabul edilmez! ■

NEFRETİN OLDUĞU KALPTE SEVGİ KÖK SALMAZ

Cüneyt Gönen

“Yaşadığımız her şeyin bir sebebi ve amacı vardır.”

Bambu Sapi, Saud Alsanousi

Harbiye Nazırı Sadrazam Mahmut Şevket Paşa düşünceliydi: “Çare bizi terk ediyor,” diye kasvetli bir iç çekti. Göğüs kafesi kanlı bir pençe olmuş, eziyordu kalbini avucunda; boğuluyordu geçmiş günahların ağırlığı altında. Filipinler’den Dersaadet’e gelen heyet atalarını yâd ederek söze girmiş, dertlerini arz etmiş ama koloni bayrağını İspanyollardan devralan Amerikalılarla iyi geçinme nasihatleri ile göndermişti gerisin geri yardım bekleyenleri. Ateşten çemberin içindeydi şarktan garba, şimalden cenuba mazlumların umudu Cihan Devleti. En son İngilizlerle metazori Anglo-Osmanlı anlaşmasının eşliğinde, Kanuni Sultan Süleyman’ın mirası Kuveyt de vatan topraklarından sökülüyordu. İmamesini kopmasında rol aldığı tespih dağılıyor, Kuveyt’ten Filipinler’e payitahta atılan düğüm çözülüyordu. Devleti uçurumun kenarına getiren yol arkadaşları onun için “yoldan çıkmış” diyordu. Zihnindeki bu çalkantılarla Bab-ı Ali’ye gitmek üzere çıktığı Beyazıt Meydanı’nın dar yolunda arabası birden teklede, o an altı silahtan kurşunlar tetiklendi; bedeni artık beşinin menzilineydi. “Demek...” dedi yutkunarak “...bu bir çareydi.”

19. yüzyılın sonlarından itibaren saldırgan ve yayılmacı politikaların ürünü olan ötekileştirme baskısının sonucu olarak sosyolojik bilinç altındaki farklılık fikri hortlatılmış, bunun kaçınılmaz çıktısı olarak daha keskin hâle gelen Doğu-Batı arasındaki kronik ayrılık ve çatışma, birçok kaleme sirayet ederek yoğun hâlde işlenmeye başlanmıştır. Kuveytli yazar Saud Alsanousi’nin 2013 yılında uluslararası prestij ödülünü kazanan ikinci kitabı *Bambu Sapi* ise bu politikaların bir uzantısı olan Doğu-Doğu arasındaki farklılığı ve çatışmayı konu olarak dikkatleri başka bir sosyolojik olguya kaydırmaktadır. Filipinli hizmetçi Josephine ile Kuveytli yazar Rashid’in gizli evliliğinden olan İsa/José’un çok katmanlı hayat hikâyesi, iki ülkenin tarihi olaylarının kilometre taşlarıyla keşişim hâlinde lineer kurguyla aktarılmaktadır. Kuveyt’ten kulağına okunan ezanla büyükbabasının ismi verilen İsa, Filipin’de vafat edilir ve İspanyol koloni devletinin asilisk suçundan kurşuna dizildiği Filipinli bağımsızlık mücadelesinin öncüsü şair ve yazar José Rizal’dan mühlhem José ismini alır.

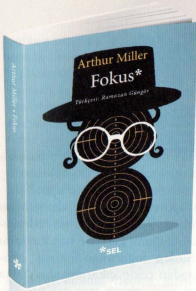
Altı kısımdan oluşan ve her bölümü Rizal’de alıntıları ile başlayan hikâyede “bambu sapı” bir metafor olarak kullanılmıştır. Herhangi köke ihtiyaç duymadan toprağa yerleştirildiğinde filizlenen bambu sapı ile kendini özdeşleştiren İsa/José, yurtsuz bir “haymatlos” veya Körfez ülkelerinde yaşayan milliyetsiz topluluk olan “bidoon”lar gibi herhangi bir vatanın veya milliyetin parçası olmadan aidiyetsiz bir şekilde her yerde yaşayabileceğine inanmaktadır. Kalbinin pusulasında, hislerinin dümeninde, mihnazı edemeyeceğinden korktuğu inancı ile yola koyulur.

Filipin’deki yoksul yaşamından büyük umutlarla yarı Kuveytli yarı Filipinli olarak baba ocağına gelen İsa/José önce reddedilir; daha sonra hizmetçi olarak kalmasına izin verilse de dışlanmış ve kenara itilmiş olarak göçmen hayatı yaşamak zorunda bırakılır. Filipinler’de “Arap” olan José, Kuveyt’te “Filipinli” İsa’dır artık. Filipinler’in bölünmüş toplumsal yapısının, geleneklere sıkı sıkıya bağlılığının ve ekonomik sıkıntılarının karşısında Körfez topluluklarının çok yüzü yapısı, otoriteye mutlak itaati ve karmaşık sosyal ilişkileri, İsa/José’u kimlik dağınıklığına/bocalamasına düşürür. Toprağında olmayan kökün tutunamayacağını farkına varır. Bireysel seçimler ve sosyal normlar arasındaki çatışma iki farklı dünyayı -Kuveyt ile Filipinler’i- bir araya getirir. İsa veya José’un yaşadığı bu kimlik bunalımı ve iç çatışması, tüm zorluklara rağmen iki kimliğin de kucaklanması ile çözümlenir.

100 yıl önce Kuveyt’ten Filipinler’e uzanan gönül köprüsünün yıkılmasının günümüzdeki kurgusal yansımasıdır *Bambu Sapi*. Tarihin fısıltılarıyla kaleme alınmış bu hikâyenin kahramanı gerçeği şu sözlerle kabulleniyor: “Adımı, dinimi ve ülkemi arayarak yaşamak benim kaderim.” ■

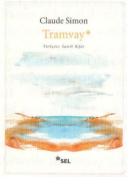

Bambu Sapi
Saud Alsanousi
Eksik Parça

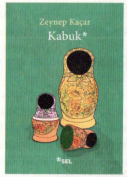

Arthur Miller Fokus

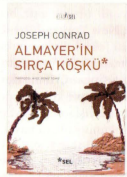
Arthur Miller'dan yabancı düşmanlığı üzerinden yükselen değerler karmaşasını ve kitlesel manipülasyon yoluyla zehirlenen toplumu odağına alan sarsıcı bir eser.
Fokus, ilk kez Türkçede...

Tramvay
Claude Simon
Türkçesi: Samih Rifat

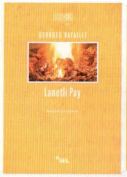
Kabuk
Zeynep Kaçar

Almayer'in Sırça Köşkü
Joseph Conrad
Türkçesi: Ayşe Deniz Yılmaz

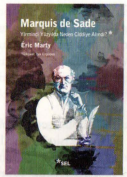
**Bu Kalem
Bukalemun**
Enis Batur

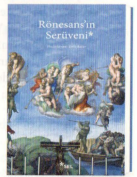
Lanetli Pay
Georges Bataille
Türkçesi: İpek Ergüden

**Modern Türk Şiirinde
Fransız Etkileri**
Kemal Özmen

Marquis de Sade
Yirminci Yüzyılda Neden Ciddiye Alındı?
Eric Marty
Türkçesi: İpek Ergüden

**Rönesans'ın
Serüveni**
Hazırlayan: Enis Batur

***SEL**
YAYINCILIK

Mehmet Ali & Akşamsefası

🐦 selyayincilik 📧 SelYayincilik 📷 selyayincilik *www.selyayincilik.com

EVİN BAŞKA HÂLLERİ

Enis Batur

I

Barınak, korunak, yuva gereksinmesinin insana özgü olduğunu söyleyemeyiz canlılar âleminde; karcının, leyleğin, köstebeğin yuvasını, yaşam düzenini büyüteç altına aldığında, kıssadan hisseler çıkardığını biliyoruz uygar insanın: Ağdan, kovandan, inden de.

Gelgelelim, bu bağlamda ayrıcalığımız ortada: Bir “yapı sanatı” geliştirmiş tek canlı türüne aitiz biz; *Adem’in Cennetteki Evi* (1972, New York) gibi temel bir yapıtın yazarı, sanat tarihçisi Joseph Rykwert, bu “ilk ev” fantazmasının sonuçta bir arketip yarattığını ve binlerce yıldır yapı felsefesinin kökünde durduğunu ileri sürse de farklı çağlarda ve kültürlerde, farklı parametrelere ve estetik anlayışlara bağlı yapı sanatı formlarının gelişmiş olduğunu yadsıyamayız.

Gene de, bütün farklılıklara, yerel renklere, iklim koşulları zıtlıklarına, gelenek deposundaki ayırmalara karşın, *nedir ki ev?* Bodrumundan çatısına, kapısıyla penceresiyle, merdiveniyle bacasıyla birkaç değişmez çizgiye indirgenebileceği doğru değil mi? Eski yeni pek çok ev gördüm, gezdim bugüne dek; Tadao Ando’nun yumurta biçimli yapısı ya da Rotterdam’daki kübik evler, Basel’de ya da Safranbolu’da, Pompei sokaklarında, Osaka’da, Marakeş’te karşımıza çıkan özelen özele yapılar ana hatları doğrular. Le Corbusier’in “yolun sonunda” kurduğu Cabanon, bugün dönebilecek olsa, Âdem’in oturacağı ev olurdu sahiden de — insan daha ne ister?

Demek, doğru olsa bile doğru değil: Her şeyiyle olduğu gibi eviyle de *ayrılmak* istiyor kişiöğlü. Villa Hadrian ile Casa Malaparte arasında iki bin yıl var. Frank Lloyd Wright’ın eviyle Loos’un Tristan Tzara için yaptığı ev arasında on binlerce kilometre. Aşıyan’dan Hundertwasser evine biriciklik kaygısı sürüp gitmiş. “Ev nedir ki?” sorusuna bir de ters çevirip bakmak gerektiği ortada.

Yurt tutmak, yuva kurmak, ev bark sahibi olmak: Dil, deyimlerle atasözlerle ipuçlarını sunar her kültürde. İster vatan anlamıyla kullanılsın, ister çadır

anlamıyla, bin yılı aşkın bir süre göç düzeninden kurtulamamış insanlarda yerleşik olma gereksinmesinin ne denli güçlü olduğunu gösterir yurt kavramı — başkalarının şehirden doğurduğu (citizen, citizen) yurttaş biz oradan çekip çıkmışızdır. Yuva kurmak, bizi ayrıksı üyesi olduğumuz canlılar âlemine bağlar; o kadar ki, “yuvayı dışı kuş yapar” sözündeki gibi, benzetme dolaysız bir göndermeden doğar. Ev bark sahibi olmaya gelince, bir “yapı”dan ibaret olmadığı vurguların hedefin: İçinde bir aile olsun, barınsın, yaşasın dilenmiştir.

Daha az tanınan bir deyim, “ev dememişler, evran demişler”dir. Ömer Asım Aksoy, açıklamasını getirir: “Bir ev doymak bilmeyen ejderha gibidir. Bir yandan eksikleri tamamlanır, bir yandan yeni eksikler ortaya çıkar.” Ejderhanın yalnızca evin mutfağında oturduğunu düşünmek yanlışların büyüğü olur: Her köşede, her birimde, içeride ve dışarıda yaşar o, istekleri karşılınsın bekler.

Demek ki bir bütünlükten dem vuruyoruz burada: En küçük replikası olsa bile ev, evren.

Derme(k) çatma(k), yapı(p) etmek fiilleri devreye girer çadır, yurt, oba dedigimizde de kulübeden saraya bütün inşa sanatı ürünlerinde de. Çırağı, kalfası, ustasıyla büyük bir lonca yaratmıştır bu uğraş, Doğu’da ve Batı’da; bugün, ilerlemiş teknolojileriyle Avrupa ülkelerinde hâlâ varlıklarını sürdürdüklerini biliyoruz: Tarihseel yapıların sorunlarını çözmek yolunda, onların bilgi geleğinden ve becerisinden yararlanmak tek çıkış yolu oluyor çoğu zaman. Biz dışarıdan bakanlar, çoğu kez mimarın girişimi diye bakarsız bir yapıya, kim neyi nasıl yapıp pek bilmeyiz; mimarlığı küçümsediğinden hiç değil, vurgulamam: Bir evin arkasında çok sayıda usta, ustalık, emek vardır.

Sonrasında, bir evin önüne herkes dikilir, içeri girenler, oturanlar, yaşayanlar olur; bir de, karşıdan, ama yakından ama uzaktan, yorumlayanlar çıkar: Her vakit, ev hakkında düşünülmüş, düşler kurulmuştur. Bunu söylerken meslekten olanları ayırıyorum;

onların ortaya koyduğu yapıtlar, yapı sanatı bağlamında bir asal kütüphane oluşturmışlardır. O kütüphanenin yanbaşıından bir başkası başlar: “Ev kuşatan düşünürler, yazarlar, şairler yerlerini alırlar oralarda; dışarıdan, içeriden eve eğilmiş ressamlar, sinema yönetmenlerinin yapıtlarından kareleri barındıran kataloglar, tasarımcıların çalışmaları, bir sandalyeye ya da bir yatağa gözünü dikerek bakmış olanlardan izler, işaretler yanyana dizilir. Böyle bir *Ev Sergisi*’nin küratörü olmak, harfleri Kosuthvari çözümlemelere yansıtacağım duvarlarda imgelenden bir düzenleme oluşturmak isterdim — bakın nasıl:

Sergi mekânının hemen girişinde, Heidegger'den etli bir paragrafla ana notayı, daha doğrusu anahtarını verirdim: Düşünürün “inşa etmek” fiiliyle “düşünmek” arasındaki kanbağını kurcaladığı koyu bir parçadan hareket edilebilirdi.

İlk odanın duvarlarında kapılara yer verirdim: Lorenzo Ghiberti'den Rodin'e bir tarafta, Burhan Uygur'dan Mehmet Gülerüz'ün erotik dolap kapağına küçük, sınıksız bir antologiya. Böyle açılırdı Susam.

İzleyen odadaki pencere temalı tablolarla evin fizyonomisini tamamlardım: Rembrandt, Vermeer, Balthus, Dali, bir de elimle çektiğim bir fotoğraftan Goethenaum'un, Rudolf Steiner'in tasarımı ürpertici pencereleri karşışıya gelirdi burada. İki odayı bir koridor izlerdi: Bacalara, onlara faltaşı gözlerle bakan fotoğraflardan seçerdim görüntüleri: Cartier-Bresson'uyla, Kertesz'iyle ustalara bizden Levent Şentürk'ün *Eskişehir-Odunpazarı* çalışmasından bir di ziyi eklerdim. Geçişî Behçet Necatigil'in *Evler*'inden yapardım:

Orada, geniş, üç yanındaki kapılarla üç loş odaya açılan bir salonda, evin dışından bütün hâli ana odak olarak isteyenini karşısına çıkardı: Piero del Francesco'dan Caravaggio'ya, Cézanne'dan Magritte'e, Wyeth'dan Hopper'a, Eşref Üren'den Turan Erol'a klâsik fırçadan "ev portreleri" ni birbirleriyle karşıştırdım. Üç odadan birini gene fotoğrafçılarla ayırır, bir tür etnolojik boyut eklerdim böylelikle ev konusuna. İkinci odada her duvarı tuğlalarla, kesme taşlarla, *opus incertum* taşlarla yeniden kaplar, duvar üzerine duvar bindirdim. Sanırım, Bizans ve Osmanlı malzemesine bir ayrıcalık tanırdım. Son odayı yapı açığı geçreleriyle donattırdım çağdaş sanatçılarından birine.

Evin “iç”ine yönelmezden önce, yeniden yazıya baş-
 vuracağım bir geçiş bölgesi öngörürdüm. Raymond

Roussel'in *Locus Solus*'ünden, Perec'in *Yaşam Kullama Kılavuzu*'ndan, Valéry'nin *Eupalinos*'undan, Poe'nun *Mobilyalandırma Felsefesi*'nden seçeceğim pasajlara Bachelard'ın *Uzayın Poetikasi*'ndan çekip çıkaracağım cümleleri ayna düzeneğinde, karşı karşıya getirdim.

Ardından, Mario Praz'dan bir paragrafa *interiori* yönelindim: Evin iç organlarına. Bu bölümde, her *mekân içre mekân* için uygun imgelerle en uygun nesneleri üstü üstüne bindirme kaygısı güderdim. Sözelgimi, yatak odasına sıra geldiğinde, duvarlarda elbette Delacroix'nin *Dağmık Yatak*'ı ve Lucian Freud yeralırdı da, orta yere birkaç unutulmaz yatak kurulurdu:

Mutfakta, banyoda sıkı tasarımcıların ürünleri bir araya gelirdi; Stark'ın, Sotsass'ın, başkalarının parçaları.

Bir tek yazı masası seçeceksem, Frank Lloyd Wright'ın tasarladığı yazıhane olurdu bu. İskelede, masada Viyana okuluna, bir de konstruktivistlere ağırlık verirdim. Ne yapıp edip Zeki Kocamemi'nin elinden çıkmış bir "şey" i bir yere sıkıştırdım. Aladdin'in gizli sobasını da.

Interior resmi uçsuz bucaksız bir katalog oluşturur. Japon estampiyası Degas, Arçen minyatürüyle Hopper, Abdülmecit Efendi ile Orhan Peker, Matisse ile Bacon arası bir seçki yapmak gücün gücü iştir. Farklı ışık dillerinin, farklı istiflemlerin çalıştığı umman bir alan. Çağdan çağa ne çok unsur değişmiştir: Diley Ingres'in hamamıyla Cremonini'nin banyosunu yan yana koyarak bakabilir.

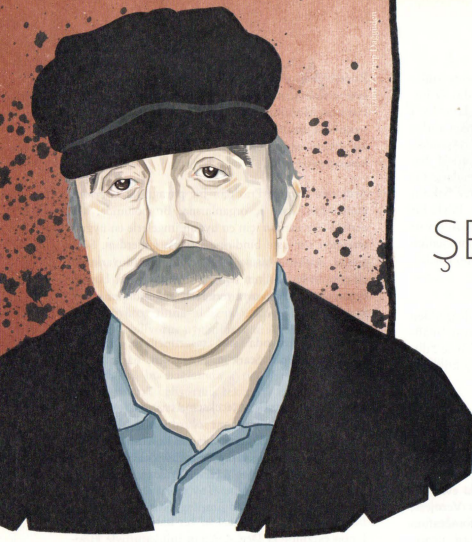
Georges Rousse'un fotoğraflarına küçük bir oda yeter mi?

Schwitters'in Merzlerinden hangisini nereye koyalım?

Hourloupe dizisinden nesini seçmeli Dubuffet'nin?

An gelir kavrar insan: Bu soy sergiler kişiye bırakamayacak kadar derin yatay-dikey sorunlarla yüküdür. Demek ki bir ekibin parçası olmakla yetinilebilir burada.

Ben olmasam kim anımsayacak Tahsin Yücel'in *Mutfak Çıkamaz*'ını, Tournier'nin merdiven denemesini, Karaburçak'ın bir tablosunu, *The House that Jack Build* şarkısını, Greenaway'den *Mimarın Karni*'ni! ■

BEŞ ŞEHİR'DEN BİR SAYFA, CAHİT ÇOLLAK

Esra Özdemir

"Bizim gibi insanlardan kâğıda yazı dökülmesi zordur. Bizim hâlimiz, hâlimizin içine su gibi akar. Hatıralar yaşanır, yazılmaz. Ayaküstü bir çay sohbette, bir köşe başında, bir cumartesi çorbasında ya da gecenin serinliğini hissettirdiği bir sonbaharın yatsı sonrası, bir yaz günü güneşin doğuşunu birkaç dostla hemhâl olduğunda anlatılır," diye yazmıştı, Cahit Çollak *suyun görünmeyen hâlini*. Âdetendir, gidenin arkasından dünyadaki tiyatrosundan bahsetmek... Gerçi Cahit Amca için, *sahnenin dışındaki* seyretmek daha doğru bir tavır olurdu. Eski dille söylersek muhtasar tercüme-i hâli şöyle:

"Cahit, uyurken de bizi dinliyor."

1951 senesinde Erzurum'da doğar. İlk ve ortaöğretimini pederinin işi dolayısıyla Malatya'da tamamlar. O, ömrü hayatına geleneğe esrarlı atlaslarını dokuyan şehirler sığırdır. Cahit Amca, şöyle derdi: "İnsanlar soruyor memleketin neresi? Ben başlıyorum

'Erzurum, Malatya, Bursa...' Daha öncesine gidersek; atalarım 17. asrın başlarında Rize'nin Çamlıhemşin kazasından Erzurum'un bir dağ köyüne göç etmişler. Halk arasında Laz köyü (Zağgi) olarak anılır." 18 yaşında geldiği İstanbul'da 18 sene kalır. Sultanahmet'in arka mahallesinde, Küçük Ayasofya'nın oradaki Rüstem Paşa Öğrenci Yurdu'nda ikamete başlar. İstanbul Üniversitesi tarih bölümüne giderken, öte taraftan 1970 yılında, Nurettin Topçu'nun dört senedir çıkardığı *fikir ve Sanatta Hareket* dergisinde bulur keşfidisini. Cahit Amca, Nurettin Topçu'yla sigara içerken tanıştığını anlatırdı. Üstad'ın dergi için mutâat olarak yazı yazdırma günleri vardır. İşte bu günlerden birinde Cahit Amca, "yazıcı" olarak görevlidir. Kendisini yazıya fazlaca vermiş, Ömer Seyfettin'in betimlediği gibi sigara telleniyordur. Tabii, tütünle hemhâl olan Cahit Amca, yazı odasına girenin Nurettin Topçu olduğunu fark ettiğinde iş işten geçmiştir. Sigaradan hazzetmeyen Topçu, vaziyetini değiştirmez. Ama bir

iki toplantı sonra, Cahit Amca'nın ismini vermeden bir ara şöyle bir cümle kurar: "Sigara içmek aptallığın dumanla ifadesidir." Çollak, bu hatırasını ara ara anlatırken delikanlı günlerindeki mahcubiyet ilişirdi dudaklarının kenarına. Gözlerine dikkatle baktığınızda o ânı yeniden görürdünüz, yani muzipliği ve utanç açlığı... Topçu Üstad'ı anmışken şekerleme babında şu hatırasını da anlatırdı, yeniden yaşırdı: Nurettin Bey'in işlerini yaptığından ötürü yorgun düşen Cahit Amca, Üstad'ın toplantılarında hep uyuyakalmış. Topçu da "Bırakın, Cahit, uyurken de bizi dinliyor," dermiş. Aynı yolun yolcuları, düz bir ifadeyle yazarsak Cahit Amca'nın yoldaşları şu kişilerdir: Mustafa Kara, Mustafa Kutlu, Ezel Erverdi, Taner Şuer, Tanju Kara... O, Mustafa Kutlu'nun ilk baskısını Ekim 1983'te yapacağı *Ya Tahammül Ya Sefer*'in portresidir.

Aslında hedefim bilanço değil, insandı!

Yirmi yıllık sergüzeşt-i İstanbul'a nokta koyar. Ve eşinin ricası üzerine artık Bursalı olacak keyfiyette *Beş Şehir*'in "Yeşil"ine gelir. 1989 senesidir... Bir fani olarak; hem şehrin yeşil imajını görebilen, hem de ovanın betona mağlubiyetine acıyla bakan son/ilk nesildir. Onun için Bursa demek şu üç şey demektir: Fakirlere Yardım Derneği, Çarşamba Sohbetleri, Mesnevî Sohbetleri. Onun Bursa'daki yerleşik serüveni bendenzin de ilk gençlik yıllarında sık sık yolunu düşürdüğü Osmanlı Bankası'nın altındaki Kitapçılar Çarşısı'yla başlar, tefekkür pençeresi burada on bir sene açık kalır. Daha sonra İmparatorluğun ilk hanı Emirhan'da Dergâh Geleneksel Sanatlar Galerisi adını vereceği dükkâna taşınır. Burada da on beş sene ikamet eder. Rahmetli Ziya Faruk Aksakal'ın Doğal Sanat Akademisi ile omuz omuza şehrin alnından gelenek ve devrimi işlerler. Cahit Amca, yıllar sonra galerinin istediği seviyeye ulaşamadığını kendi sufi tevekkülü ile şöyle anlatacaktır ki bu hâl, kültürel iktidarın da neden mütebedeyin insanlarda olmadığının acı bir tecrübesidir: "Hat, ebru, tezhip, resim, gravür, minyatür... Türkiye'de bu sanatı icra edenlerden örneklerle açtık. Yüzün üzerinde insan geldi. Günün bilançosu *bayırlı olsun* dilekleriyle kapandı. Devam eden aylar ve yılların sonundaki bilanço ise mutad giderleri bile karşılayamıyordu. Aslında hedefim bilanço değil, insandı. Oturmasını kalkmasını bilen üç beş kişiyi geçmez, dedik ya zorlasak on olur mu bilmiyorum." Bu arada Cahit Amca, yayıncılık hayatının son demlelerinde kira fazla geldiği için Emirhan'dan Tahtakale'ye taşınmak zorunda kalmıştı. Ne kadar üzücü ki buradaki küçük odanın faturalarını bile ödemekte zorlanıyordu. Buraya açık adresini yazalım ki ibret olsun: Tahtakale Mahallesi, Çelebiler

Caddesi Akarsu - İpekkı İş Sarayı, Zemin Kat No: 23, Osmangazi / Heykel - Bursa.

Ama o dünyaya mağlup olmamış bir çilekçe olarak bir İsmet Özel mısraını taşıyordu yakasında: "Yaşamak bizimizin dokunaklı bir şarkı değil ki!"

Herkes içinde okumaevi açsın.

O, her şeye rağmen Bursa'da yaşamaktan memnundu. Hayatının şifrelerini veren Uludağ ve Sir gibi alanında çokça mühim, mütevazı; ama haşmetli yayınevlerinin kurucusuydu. Cahit Amca için İsmail Hakkı Bursevî'nin *Ferahu'r Rub* (Ruhların Aydınlığı) kitabını on cilt olarak okurların hizmetine sunmuştu ya, yeterdi. Üstüne bir de dava arkadaşı Mustafa Kara'yla aynı şehirde yaşaması, Kara Hoca'nın Bursa'da *Tarikatlar ve Tekkeler* adlı kitabını kaleme alması, sanki gençlik rüyalarının hakikate dönüşmesi gibiydi. Onun için çok satan değil, iyi bir eser vücuda getirmek yayıncılıktı, gerisi kâğıt israfıydı. Herkesin içinde okumaevi açmasını öğütledi. Nurettin Topçu'nun Var Olmak'ın ifade ettiği hâl, Cahit Amca'da yaşıyor gibiydi: "Kalabalığın toplandığı kulislerde senin ne işin var? Yalnız yaşamasını öğren ki *büyük yalnız* dost olası!"

Ulu Camii'nin Uluları...

Cahit Çollak için anlatılacak daha çok şey var. Muhtemelen anması da olacaktır, lakin o hep ammadan ziyade anlamamı derdindeydi. Bir de kişisel tarihi ile ilgili bir ayrıntı vardı: Ömrünün kavşak noktalarını aktarırken ebediyet yurduna göç ettiği dünya toprağı Bursa için şöyle derdi: "Bu şehre ilk gelişim 1975. İkincisi 1980, üçüncüsü ise 1987. Bu yıllara ait günlüklerimi dâr'ul bekâya göçünce okuyabilirsiniz." Açlısın o hâlde derviş sandığı ve *ışyan ablakı* öğütleyen defterleri, okusun geride kalanlar.

Bursa'nın son beyefendilerinden, derviş Cahit Çollak, 8 Ocak 2017'de, 66 yaşında veda etti hayata. Erzurum'da dünyaya gözlerini açtığında kar yağıyor muydu bilinmez; ama ahrete göçtüğü, yani *kapıyı çalıp içeri girdiği* gün onu beyazlıklar uğurladı. Cahit Amca Bursa'da cenaze namazı Ziya Amca gibi şehrin tek kuş evi bulunan mabedi Emirsultan Camii'nde kılındı. Bursa'nın derin kenti Pınarbaşı'nda sırlandı. Onun Uludağ manzaralarında avuttuğu yalnızlığı, gurbet macerası sona erdi. Tanınan, Cahit Amca'nın şehirlerini önceden gezmişti, o ise buraları yaşıdı, *Beş Şehir*'den bir sayfa, kendiliğinden ithaf edilmiş bir dua oldu. Ve dünyanın ahir zamanına şunları fısıldayarak terk-i diyar eyledi: "Haklı olmayı değil, huzurlu olmayı tefekkür edelim. Zira hayatın tekrarı yok." Hu diyelim erenler hu... ■

BEN BURADAN OKUYORUM

Haydar Ergülen

Europa ve Kader (Alef, 2016) adlı romanları Türkçede de yayımlanan Tim Parks'tan yeni bir kitap, *Ben Buradan Okuyorum*. Romancı, çevirmen ve denemeci olarak takdim edilen Parks, İtalya'da öğretim üyesi, ayrıca edebiyat eleştirileri de yazıyor. Altbaşlığı "Kitapların Değişen Dünyası" olan *Ben Buradan Okuyorum*, kitap, yazar, yerellik, dünyalararası yazmak, teknolojinin yazıya ve kitaba yaptıkları, çok satmak, şöhret, edebiyat ölüyor mu, hemen yazalım, gözümüz aydın, ölmüyormuş, Parks aksine, "Hiç bu kadar edebiyat olmamıştı," diyor, okuma biçimleri üstüne 37 yazıdan oluşuyor.

Denemeciliğiyle eleştirmenliğini, öğretim üyeliğiyle romancılığı, okurluğuyla yazarlığını buluşturmuş Parks bu kitapta. Kendi kendimize konuşmuşuz, aramızda tartışmışız, Türkiye'de de gündemden düşmeyen nice konunun, sadece bizim sorunumuz olmadığını da öğreniyoruz bu kitaptan, hâliyle seviniyoruz!

Bunlardan birisine değindim, müjde, edebiyat ölmüyormuş, ama "belki artık musibete bir sağlık uyarısı eklemenin zamanı gelmiştir." (agy., s.12) Edebiyatı bilmiyorum ama yaklaşık 50 yıldır "Şiir ölüyor mu?" sorusunu duyuyorum, zaman zaman ben de yanıtladım bu soruyu. İnsan bu durumda kendisini bazen hastasının sağlık durumu hakkında bilgilendirme yapan doktor gibi hissediyor. Elbette şiirin hayatta olduğunu söylüyoruz! Ardından "Hayatta ama yaşıyor mu?" kabilinden soruların geldiğini de tahmin edersiniz.

Bir yandan artık daha çok kişinin yazdığını görür, konuşuyor, izliyoruz ama bir yandan da başta İngilizce olmak üzere yaygın dillerde yazılan romanların, az konuşulan dillerde yazılan romanlarla arayı giderek açtığını görerek üzülürüz. Parks da yazardan söz ederken çoğu yerde bunu "romancı" olarak kullanıyor, edebiyat da temel olarak roman olduğuna göre bunda yadırganacak bir şey yok. İngilizcenin egemenliği kadar yaygın başka bir şey daha var ki o aslında bundan da korkutucu, "üslupsuz yazmak." Parks aynı başlıklı denemesinde, "Özellikle yabancı dillerdeki okurları da kapsadığında, bir üslup yoğunluğu olan herhangi bir metnin başarılı olması o kadar zordur," (agy., s.100) diyor. Böylece yarı-ünlü romancıların yapıtlarının bile aynı anda

çeşitli ülkelerde yayımlandığı bir pazarda, çoksatın kitapların bir "üslup ayarı" görmesi kaçınılmaz hâle geliyor. Aslanan çevrilebilirlik!

Parks sık sık söz aldığı bu konuda, şiirin kendini dünyalararası olamayarak bir bakıma koruduğuna da değinir. Şiir bir ulus-devlet mi arzuluyor ya da şairler tüm dünyada giderek daha "ulusalçı" mı oluyor bilmiyorum ama, "uluslararasılığa doğru genel kayışa" bir direniş içinde oldukları muhakkak. Bu yüzden de Parks'ın dediği gibi, "Lehçe şiirinde, çok küçük bir topluluk tarafından anlaşılacak metinlerde bir bolluk da var." (agy., s.200)

Öte yandan 2011 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi İsveçli şair Thomas Transtömer'in "Dünya edebiyatına inanmak istiyorsak şiir çevirisine inanmak zorundayız," cümlesi de ortada. Kim bilir belki de Can Yücel gibi şiiri "çevirmek" değil, "Türkçe söylemek" daha doğru. Transtömer de bu "kusurun güzelliği"nden söz ediyor: "İlk heyecanlı şiir yıllarında bütün şiirleri İsveççe yazılmış gibi algıladım. Eliot, Trakl, Eluard, paha biçilmez kusurlu çevirilerinde hepsi İsveçli yazarlardı..." (agy., s.210) Benzer bir durum Edgar Allan Poe'nun "Annabel Lee" şiiri için de geçerli değil midir? Elbette çevirisinin kusurlu olduğunu söylemiyorum, çünkü Melih Cevdet Anday İngilizceden çevirmiştir, ama o kadar Türkçedir ki şairinin Poe olduğunu unutturacak kadar!

Tim Parks *Ben Buradan Okuyorum* diyor, biz de buradan okuyor ve görüyoruz ki dünya, şairler için değil ama, romancılar için hayli küçülmüş! Şükür şairlerin derdi dünyadan büyük değil, hatta dünya kadar dertleri de yok, şiir adına hiç olmazsa bu kadarına sevinelim! ■

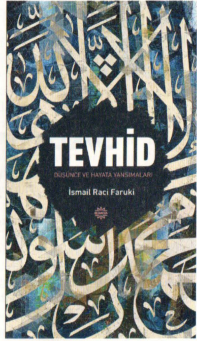
Ben Buradan Okuyorum
Tim Parks
Çev. Roza Hakmen
Metis Yayınları

Tslami zihin veya akıl, hiçbir şekilde “dini-seküler”, “kutsal-profan”, “kilise-devlet” gibi birbirine zıt kavram çiftlerini tanımaz. İslam’ın din dili Arapçanın kelime hazinesinde, bunların karşılığı olan hiçbir kelime bulunmaz. Bu nedenle, nasıl insan hayatının birinci ilkesi bireyin teklifi ise ve nasıl gerçekliğin birinci ilkesi Allah’ın teklifi ise, İslami bilginin birinci ilkesi de hakikatin teklifidir. Bu üç birlik, birbirinin tezahürüdür ve asla birbirlerinden ayrılamazlar. Böyle bir birlik, mutlak ve nihai ilkedir.

Bu ümmetin mensupları zihinde veya tasavvurda, niyette veya iradede, tahakkuk veya eylemde olmak üzere üçlü bir uzlaşma oluştururlar. Bu toplum, inanların şeriatın gölgesinde her daim kaim olan devinin içindeki kardeşliğidir. Bu, akli “ikna etme” işinin hiç bitmediği bir okul, iradenin sürekli disiplin ve eğitime tabi tutulduğu bir saha ve kaderin boynuzlarından yakalanıp tarihin yazıldığı bir arenadır. Politik liberalizm teorilerinin aksine ümmetçi teori, devletin olabildiğince geniş kapsamlı bir yönetime sahip olduğu; egemenliğin çoğunluğun keyfi iradesine değil, Allah’a ve O’nun kanununa ait olduğu ve de mutlak iyyinin üyelerin mutluluğundan (eudaemonia) ziyade, ilahi modelin esas alındığı bir teoridir. Ümmetin bir üyesi olarak her Müslüman bir asker değil, yeryüzünde mutlak iradenin gerçekleşmesini sağlamak için hayatı boyunca sürekli seferberlik halinde olan bir gönüllüdür. Ümmet, eylemciliğin totaliteryen değil, totalist olduğu, otoriteryen değil, otorite sahibi olduğu bir toplumdur.

Ümmet terimi başka bir dile çevrilemez ve dolayısıyla özgün İslami Arapça biçimiyle kullanılmalıdır. Ümmet, çoğunlukla ırk, coğrafya, dil, tarih gibi özelliklerle belirlenen “balk”, “ulus” veya “devlet” ve benzeri kavramlarla eş anlamlı olmadığı gibi, belli bir mekanla da sınırlı olmayıp, yerel ötesidir. Dolayısıyla coğrafi mülahazalarla tayin edilemez. Onun vatani sadece yeryüzü değil, bütün evrendir. Ümmet herhangi bir ırkla da sınırlandırılmaz, ırkı aşar; bütün insanlığı aktüel, fiili ve potansiyel üyeleri olarak kabul eder. Ümmet bir devletten öte, devleti de aşan bir yapıdır. O, içinde birden fazla devleti barındırabilir. Ümmetin esas unsurları, bir devletin ve hatta İslam devletinin siyasi egemenliği altında olmayabilir; bu durumda bile, ümmetin ortaya çıkmasındaki rollerini oynamaktan asla geri kalmazlar. Ümmet, güçlü ve kapsamlı bir ideoloji, bir dünya devleti ve kararlarını yerine getirecek bir dünya ordusuyla, bir tür “Birleşmiş Milletler”dir. Ümmet İslam’ın sosyal düzenidir, onun peşinde olan veya onun hedeflerini gerçekleştirmeye çalışan hareket ise ümmetçiliktir.

TEVHİD (Düşünce ve Hayata Yansımalar), İsmail Raci Faruki, Çeviri: Prof. Dr. Ejder Okumus

SABAHATTİN ALİ 110 YAŞINDA OYSA “YAZILAR”I ÇOK YENİ

Hasan Öztürk

Tahsin Yücel, Sabahattin Ali'yle ilgili bir anısını aktarır ki bu, *devletin belleğindeki yazar için kayıtlara geçecek türdedir*. “Kırklı yılların sonlarına doğru, Galatasaray Lisesi’nde, yanılmıyorsam, orta üçte, her ayıklılığı saniyesinde seziveren müdür yardımcımız F.T., günün son çalışma saatinde, Sabahattin Ali’nin Yeni Dünya’sını okuduğumu görünce, “Okuyacak başka yazar bulamadın mı?” diyerek kitabımı alıp gitmiş, hafta sonunda aldığım ikinci bir Yeni Dünya’yı okumaya giriştiğimde ise hiç beklenmedik bir biçimde tepemde bitmiş, kitabı elimden çekip alması üzerine, “Hocam, bu kitap yasaklanmış değil, tüm kitapçılarda satılıyor”, dediğim zaman da “Sen küçük kardeşinin elinde dolu bir tabanca görsen, hemen çekip almaz mısın?” yanıtını vermiş, arkasından da bu kitapla üçüncü kez yakalanmam durumunda başımın belaya gireceğini söylemişti.” (*Kinim Ben?*, 2011) Sabahattin Ali’nin, *Çakıcı’nın İlk Kurşunu* kitabının “Yazılar” bölümüyle ilgili sözlerime tanık gösteriyorum Tahsin Yücel’in anısını.

Sabahattin Ali, *imparatorluk* çocuğu olarak doğmuş, *cumhuriyet* rejimine tanık olmuş ve *tek parti* iktidarında kurban gitmiştir. 7 Şubat 1907’de doğan Sabahattin Ali, bugünlerde yüz on yaşında. Rejiminin, onuncu yıl kutlamalarına hazırlandığı günlerde Mustafa Kemal’i eleştiren bir şiir okuduğu gerekçesiyle aldığı bir yıllık cezaı Konya ve Sinop cezaevlerinde geçiren Sabahattin Ali’nin ‘edebiyatımızdaki’ yeri için yazmak, fazlalık bazı durumlarda, Sinop Cezaevi’nin dehlizlerinde dışarıdaki deli dalgalar eşliğinde dolaştığımızda yasaklar ve cezalardan yakasını kurtaramamış yazarın yerini, kafanızda belirliyorsunuz. 2 Nisan 1948’deki karanlık ölüm onun, edebiyatın ötesinde devletin belleğindeki yeri için önemlidir.

Yazarının, ölümünden sonra kitaplaşan metni *Çakıcı’nın İlk Kurşunu* (YKY, 2002), “Hikâyeler”, “Şiirler” ve “Yazılar” başlıklı üç bölümden oluşmuş. Kitabın sonuna eklenen “Sandığında Bulunan Desenler” bölümü, “Kurbagalar Serenadı” görselidir. Kitaba, Sabahattin Ali’nin “Yazmayı Planladığı

Hikâye ve Romanların Listesi" de eklenmiştir. Kitabın, Nühhet Esen imzalı "önsöz" yazısında metinlerin içerikleri hakkında ayrıntılar verilmiş bu nedenle kurtmaca metinle yetinmeyen Sabahattin Ali'nin ilki 1932, sonuncusu ise 1948 ürünü yazılarını bugünlere taşımak istiyorum. Açıkçası yazların taşınma ihtiyacı yok, onlar içerikleriyle bugünlerde; "Ne kadar da aynı yerdedir hep" dedirtiyor okurlarına.

Sabahattin Ali, 17 Ekim 1932'de Konya Halkevi'ndeki "Kadınlar Üzerine Bir Konferans"ta kadın erkek eşitliğinin bir zihniyet sorunu olduğunu belirterek olayın yasa ile verilecek bazı haklarla düzeltilerek türde olmadığını anlatıyor. Handiyse yüz yıl önceki bir konuşmanın yazılı metnini okuduğunuzda zaman içerisinde konuyla ilgili pek çok yasal düzenlemenin yapıldığını ancak zihniyet sorunun önemini koruduğunu söylemek mümkün. Kadınların bugünkü fikri vaziyeti, elbette Sabahattin Ali'nin acı ve dokunaklı sözleriyle belirttiği ölçüde bizi korkutacak bir şekilde değildir ancak onun, "Hiç kimse, kimseyi yükseltmez, herkes kendi kendisini yükseltmek mecburiyetindedir," uyarısı, bilinçlenme bağlamında geçerliliğini koruyor. Konuşmasında insanın ruhsal ve bedensel yönlerinin ayrıma değinen Sabahattin Ali; karın doyumak, tenasül etmek, uyumak türündeki doğal ihtiyaçları karşılanmanın insan olmak için yeterli olmadığını, hayvan insan karşıtlığıyla anlatırken ölçülerini belirler: "Edebiyat, bütün sanat şekilleri ve neveleri, maddi menfaatlardan uzak ilim, hep bu dimağı hususiyetini neticeleridir. Ve ancak insan dimağına bu maddi ihtiyaçlarla alakası olmayan hissi bir faaliyet imkânını verdiğimiz zaman hayvanlıktan kurtuluruz." Kadına yönelik şiddetin ve türlerinin arttığı erkek egemen söylemli bir yaşamda Sabahattin Ali'ye karşı çıkmak mümkün mü?

"Türkiye Hapishaneleri" yazısını okurken *Hükûmdar* yazarı Makyaev'i anımsadım. 1936'da yayımlanan ve yazarının yaşadından bire bir izler taşıyan "Duvar" öyküsünün ön hazırlığı olarak okunması gereken bu yazısında Sabahattin Ali, mahkûmların mücrim (suçlu) olmak yerine bir insan olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaretle mahkûmların çoklukla cahillikleri nedeniyle buralara düştüklerini belirtir. Cezaevlerine düşenlerin buralarda, geliş nedenlerini aratacak olumsuz alışkanlıklar edindiklerine dikkat çeken Sabahattin Ali, "Başka memleketlerde cemiyetin iyi yapmadığı insanlar mücrim olur, bizde cemiyet çok kere kendisi mücrim yapar" sözleriyle, Oğuz Atay'ın yıllar sonraki "Beyaz Mantolu Adam" öyküsünden haberdar eder bizi. Cezaevlerinin sayı artışlarına tanık olduğumuz bugünlerde romancının uyarıları kulak ardı edilememesi gerekiyor.

Orhan Veli, yedi yaş büyüğü Sabahattin Ali'nin,

"dışında kaldığımız hâlde, harbeden milletlerden daha perişan olduk" dediği İkinci Dünya Savaşı yıllarının hemen sonundaki "Vatan İçin" şiirinin "Neler yapmadık şu vatan için! / Kimimiz öldük / Kimimiz nutuk söyledik." dizileriyle kim bilir, ne çok eleştirilmiştir. Yıl 1944 ve adı geçen savaşın yangını dünyayı sardığı günler... Sabahattin Ali, henüz yılın başlarındaki "Bu Memleketi Kurtarmak İçin" yazısına, "Memleketi içinde bulunduğu geriliktan kurtarmak için herkesin kendine göre şifalı bir tedbiri" olduğunu söyleyerek başlıyor. Siyasal iktidarı elinde tutanların, yüzyıla çeyrek kala benzerleri tekrarlanan haması nutuklarını sıralayan Sabahattin Ali, "işçi ka-buğundan değil, çekirdeğinden ele almak" önerisiyle anlık önlemlerle çözüm bulamayacağımızı söyler. 9 Şubat 1944 tarihli yazıyı okuyunca, yokluğun kol gezdiği bir dönem yöneticilerinin "Fazla çocuk doğurmuyoruz da ondan küçük ve geri kalıyoruz" türündeki "şifalı" önerilerine şaşmamak ne mümkün.

Sabahattin Ali, eli kalem dili kelim tutanları rejimin "sorunlu çocukları" gören Falih Rıfkı'nın, "kendi kanaatlerine uymayan ve işine gelmeyen hareketleri şursuz, mesuliyetsiz, keyif, hırs veya menfaatten doğma" diye adlandırmasını yadırgadığını açıkça belirterek, iktidarı elinde bulunduranların "her hürriyet, başkasının hürriyetiyle hudutludur" dayatmasıyla özgürlükleri kısıtlamalarını eleştirir. "Hürriyet Mealesi" yazısında özgürlük adına evrensel soruyu sorar çekinmeden: "İktidarı ellerinde tutanlar, bunu sarsabilecek her şeyi kendi hürriyetlerine tecavüz saymakla haklı mıdır?"

"Asıl Büyük Tehlike Bugünkü Ehliyetlessiz İktidarı Devamıdır", iktidarı sert bir dille eleştirirken siyasal ortamın yeni aktörü Demokrat Parti'yi de iktidara koltuk değneği olmakla suçlayan bir yazı. İktidar partisinin her geçen gün halktan uzaklaştığını, seçkin bir anlayışa yönelindiğini bu nedenle de haklatan uyarı cezasını aldığını belirtir Sabahattin Ali. Ülkede, "umumi sefalet baştakilerin kör gözlerine bile batacak bir mahiyet almış" durumdayken beceriksizliğin örtbas etmek isteyen iktidarın hayali düşmanları üretmek çabasını eleştiren Sabahattin Ali, dönemin siyasal atmosferini özetler: "Hakikati söylemekten başka kusura olmayan gazeteler kızıl diye tahrip edilir, susturulur. Biraz uyanık kafalı profesörler işlerinden atılır. Bütün bunlar, içeriye ve dışarıya karşı, memleketin kızıl bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğu vehmini vermek için yapılmaktadır." 5 Şubat 1948 tarihli bu yazıdan iki yıl sonra iktidar, iktidarından olur.

Tanığı ve ardından kurbanı olduğu rejimin sorunları her dönem tekrarlandıkça Sabahattin Ali'nin sandığından çıkan "Yazılar" da yeni yazılmış gibi yeniden okunmalı. ■

UFAK TEFEK PÜRÜZLER

Eyüp Tosun

Gamze Arslan'ı, ilk kitabını çıkaran diğer öykücülerle kıyaslasam çok artılarını sayarım, bunu belirterek başlayayım. En temel özellik olarak Arslan'ın, öykülerinin tamamında, düz bir anlatımı yok. Yani günümüz öykücülerinin temel sıkıntısı olan emmi, teyze, anne-gibi anlatma hasletine düşmüyor yazar. Üstelik anlatımı ilk kitaba göre epey iyi. Çizdiği atmosferleri beslediği damarlar çok farklı. İşin içine hayvanlar, eşyalar, yapılar da girince bazen neyi kimin dediğini, hangi anlatımın kimin için yapıldığını karıştırabiliyorsunuz. Şuraya varmak için söyledim bunları: *Çerçialan*'daki öyküler, yoğun bir okuma istiyor okurdan, dikkatli olmazsak ipin ucu rahatlıkla kaçabilir.

Kitaba ismini veren "Çerçialan", Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesine bağlı bir köyün adı imiş. Yozgat'tan çok Sivas'a yakın ama. Kitabın ilk öyküsü "Dudu ve Nimet" de belki bu köyde geçiyor. (Belki diyorum çünkü kitaptaki öykülere hâkim olan muğlak anlatım ve kesin soyutluk; zaman, karakter ve mekân gibi unsurlar hakkında net bir hükme varmamıza engel oluyor.) Yakın coğrafyada büyümüş biri olarak en başta bu öyküde kullanılan Çerçialan köyüne has ağza yönelik bazı sözcükleri tam oturmamış buldum. Bir de mesela öyküde çizilen kurguda "Köy yerinde bir kadın evirilmezse adı çıkar," deniliyor ki doğru. Ama o kadın oturup rakı içer. "Dudu ve Nimet" in özünü sevdim ama Cevat'ın Hanzade ile olan meselesi öyküde gereğinden çok yer kapladığından dikkatimi çok dağıttı. Bir de özellikle bu öyküde bir merak unsuru olsa şahane olurdu.

İlk kitaplar için çok acımasız eleştiriler yapmak yanlış. Ki Çerçialan'a istenirse bile yapılamaz ama mesela Kemal Varol gibi de yapmamak lazım. Kemal Varol, "Varoluş Açmazı" başlığını verdiği yazısında (Radikal Kitap, 6 Ocak 2017, Sayı 825.) kitaba gereğinden fazla methiyeler düzüyor. Ne kötülüğü var canım bunun? Şu kötülüğü var: Her insanda ego vardır ve insan kendi yanlışını çok zor görür. Yolum başında aldığı "aşırı övgü" yazarın kendini geliştirme sekte vurabilir. Kötü eleştirinin nasıl bir dozu olacaksa iyi eleştirinin de bir dozu mutlaka olmalıdır.

"Bimka" öyküsünün başlangıcı müthişti. Gamze Arslan'ın kurgu ve olay örgüsü hâkimiyeti çok iyi. Ama bir yerde öykünün "merkezi dikkati" ni dağıtması, cümle ve kelime yanlışları ve öykü sonlarının

çok yanlış bitmesi beni üzdü. Çünkü kitabın ilk üç öyküsü çok daha iyi olabilirdi. Birinci öyküdeki sıkıntıya yukarıda değindim. "Küf Kokusu Olmalı İnsanda" öyküsünde karışık kurguyu bir kenara bırakırsak anlatıcı Nezile'nin gözleri önünde hapse girerken bitebilirli öykü. Masal gibi bize sonrasında olanı anlatması neden? "Bimka" da da aynı sıkıntı var bence. O kadar şahane bir ayrıntı, böyle mi bitmeliydi diyor insan. Bu üç öykü için editöre de rahatlıkla günah yükleyebiliriz. Yazara gösterilecek bir iki doğru hamleyle o canım ayrıntılar, koca bütünlüğün içinde sönüp gitmezlerdi!

Kitapta iki tane hiç içime sinmeyen ve gerçekten acelaye gelmiş, demlenmemiş öykü var: "Allah'la Ciddi Düşünüyoruz" ve "Kırk Bin Geyikli Derviş". Özellikle "Kırk Bin Geyikli Derviş" yaslandığı soyut anlatıma kendisi bile sırt çevirmiş bir metin. Tekrar çalışılsa ne güzel olurdu. İki tane de öpüp başıma koyacağım öykü var: "Kasapta Kesik Parmak" ve "Tüzen Söz". "Kasapta Kesik Parmak" her öyküseverin tekrar tekrar okuyacağı, her öyküyazarın da kıskanacağı bir öykü olmuş. Gamze Arslan, bu iki öyküye başladığını diğer öykülerde neden gözardı ettiğini anlayınca çok daha sağlam bir ikinci kitap çıkacak ortaya... ■

Çerçialan
Gamze Arslan
Varlık Yayınları

KÜÇÜK PRENS

Fransız yazar ve savaş pilotu Antoine de Saint-Exupéry'nin II. Dünya Savaşı sırasında ve elbette savaşın getirdiği tahribat ve umutsuzluk ikliminde yazdığı *Küçük Prens*, çocuk kitabı olarak anılsa da aslında büyükler için yazılmış bir masaldır. Sembollerle yüklü bu minik dev kitap, 300'den fazla dile çevrilmiştir. Türkçede de 200'e yakın farklı çevirisi vardır. İnsanın hem kendi içindeki hem de dünyadaki yolculuğunu anlatan bu alegorik metin, okurların ve eleştirmenlerin bakış açılarına göre okunmayı ve hep güncel kalmayı 70 yıldır başarabilmiş güçlü bir kitap. Klasikleşmesi de işte bu gücünden geliyor. Biz de bu sayımızda tüm okur kesimlerinin ortak kahramanı olan Küçük Prens hakkında dopdolu bir dosya hazırladık.

GÖKLERDE BİR KÜÇÜK PRENS: SAINT-EXUPERY

Medeni Yılmaz @nekedisiznekitapsiz

Gökyüzünde iken dünyayı kana bulayan savaşlardan, bu savaşlarda birbirlerini acımasızca katleden insanlardan, insan kalabalığıyla boğuşan yeryüzünden, yeryüzüne egemen olan tank, tüfek, top arabası ve daha pek çok savaş aletinden uzaktaydı.

Arka Kapak / Medeni Yılmaz

Yıl 1935; yer, Afrika'daki ünlü Sahra çölü. Bir bedevi, dünyanın bu en büyük çölünü devesiyle birlikte ağır adımlarla kat etmeye çalışıyor. Ama gözleri kör edercesine sonsuzluktaki kum tepelerinin arasında gözüne bir başka şey takılıyor: Bir tayyare... Bedevi tayyareye yaklaştıkça şaşkınlığı artıyor. Çünkü çölün kavurucu sıcaklıklarının etkisiyle serap mı gerçek mi olduğunu anlayamadığı garip kıpırdanmalara şahit oluyor. Tayyarenin yanına geldiğinde ise, "Hayır, serap falan görmüyorum; bu bir ademoğlu!" diye haykırıyor. Evet, bedevi yanılmıyordu. O, uçuş tutkusunun peşinden korkusuzca giden bir ademoğlu ya da bilinen adıyla göklerin küçük prensi Antoine de Saint-Exupery idi. Maceraperest Saint-Exupery, uçuş rekoru kırmak için yaptığı denemelerin birinde uçağı arızalanınca çöle düşmüş ve tam dört gün boyunca dünyanın en büyük, en sıcak, en ıssız, en kurak çölünde aç, susuz ve naçar hâlde beklemişti. Tam gücü tükenecekken bir bedevinin yardımıyla hayata dönmeseydi, belki de çoktan ölecek ve edebiyat tarihine geçmeden unutulup gidecekti. Oysa Saint-Exupery, bu olaydan sadece birkaç yıl sonra dünyanın en ünlü romanlarından biri olan *Küçük Prens*'i yazacak ve dünya edebiyatında kendisine kalıcı bir yer edinecekti.

Aslında Saint-Exupery bu tip tehlikeli ve fantastik

denemelere girişmeden de hayattan istediği hazzı almaya yetecek derece asil ve zengin bir aileye mensuptu. Ama o yıllarda uçabilmek için zengin olmak değil, orduya katılmak şarttı ve Saint Exupery, ya da dostlarının deyimiyle kısaca Saint-Ex, balolarda, gezilerde ve yemyeşil bahçelerde görkemli bir hayat sürmek varken, sadece uçuş tutkusu nedeniyle ömrünü askerlikte ve devletlerin posta servislerinde geçirdi. Arjantin'de, İspanya'da, Amerika'da, Fransa'da ve daha pek çok ülkede havacılıkla ilgili çeşitli işlerde çalıştı ve bir yandan da durmadan yazdı. Uçuş deneyimleriyle ilgili romanları çeşitli saygın ödülleri alarak ona edebiyat dünyasında da saygın bir konum kazandırdı. Ama Saint-Ex, ilk kez uçağı bindiğinde ve gökyüzünün enginliği karşısında büyülediğinde henüz 12 yaşındaydı. Gökyüzünde iken dünyayı kana bulayan savaşlardan, bu savaşlarda birbirlerini acımasızca katleden insanlardan, insan kalabalığıyla boğuşan yeryüzünden, yeryüzüne egemen olan tank, tüfek, top arabası ve daha pek çok savaş aletinden uzaktaydı. Üstelik yeryüzündeki tüm bu karmaşanın aksine, gökyüzünün dinginliğinde tayyaresini kullanırken yıldızlara daha yakından bakabiliyordu, pamuksu bulutların içinden geçebiliyordu, gökyüzünün asıl hakimi kuşlara yarenlik edebiliyordu ve sınırsız özgürlük fikrine ancak uçarak yaklaşabildiğine inanıyordu. Dolayısıyla Saint-Ex, bu 12 yaşındaki ilk uçuş deneyiminden öyle etkilenmişti ki uçuş fikri onun tüm hayatı boyunca yegane tutkusu olacaktı. Daha o deneyimin hemen sonrasında, bisikletine kanat takarak kendi çapında uçmaya çalıştı ve bu sarı saçlı ve gözlerinden zeka fışkıran çocuk, insanların, "Yaşasın Antonie de Saint-Exupery" diye haykıracakları hayaliyle yaşadı. Nitekim hayatı boyunca çocuk(su)luğuna bağlı kalarak büyüyen Saint-Ex'in bu dileği, romanlarının 250'den fazla dile çevrilmesiyle fazlasıyla karşılık buldu diyebiliriz.

Çiğdem Yegün Paktem

İlk uçuş deneyiminden yaklaşık 32 yıl sonra, son uçuş denemesine gelelim şimdi de. 1944 yılına geldiğimizde Saint-Ex, dünyanın önde gelen yazarlarından biri ve aynı zamanda cesur bir pilottur. Avrupa'da dünya tarihinin en kanlı savaşı olan İkinci Dünya Savaşı hüküm sürmektedir. Onlarca milyon insanın vahşice ölmesine sebep olan savaşta, Saint-Ex'in ülkesi Fransa da Alman işgali altındadır. 1942'den itibaren Amerika da İkinci Dünya Savaşı sürecinde Fransa'nın yanında yer alır. Haliyle Saint-Ex de Amerikan ordusuna pilot olarak katılır. Aslında Amerikalı yetkililer ona sadece beş uçuş izni vermişti. Ancak Saint-Ex'in ısrarı ve isteğine boyun eğerek ona ekstra üç uçuş izni daha veriler. Tarihler 31 Temmuz 1944'ü gösterdiğinde, Saint-Ex, işte bu sekizinci ve son uçuş iznini kullanmak üzere, Saat 8.30'da Fransa'ya havalanır. Saat 13.30 olmasına rağmen hâlâ ondan haber alınamıyordu. Yemekhane de toplanmış olan filo arkadaşları saatlerine bakıyorlardı ve sadece bir saatlik benzini kaldığının farkındaydılar. Saat 14.30 olduğunda artık ondan umut kesilir ve uzunca bir süre sessizliğe gömülürler. Sessizliği bozan kişi, yedek pilotlardan birine dönerek "Komutan Saint-Exupery'nin görevini siz devralacaksınız," sözleriyle filo şefi olur.

Tehlike anlarında ani manevraları ve üstün uçuş yeteneğiyle ünlü Saint-Ex'in ölüm nedeni hâlen açıklığa kavuşmuş değil. Onlarca yıl boyunca bu bilinmezlik

delinemedi. Ta ki, 1998 yılında Marsilya açıklamalarında Jean-Claude Bianco adındaki balıkçının ağlarına bir bileklik takılana kadar. Bileklikte Saint-Exupery ve karısı Consuelo'nun adı yazılıydı. Evet, bu bileklik ona aitti ve demek ki uçağının enkazı da Marsilya açıklamalarında olmalıydı. Marsilya açıklamalarında uzun süren enkaz arama faaliyetleri 2000 yılına geldiğimizde nihayete kavuştu. Saint-Ex'in onlarca yıl boyunca izine rastlanmayan uçağı bulundu. Ancak ortada ilginç bir durum vardı, uçakta kurşun ya da herhangi bir savaş izine rastlanmıyordu. Acaba Saint-Ex intihar etmiş olabilir miydi? Zira arkadaşlarına intihar fikrinden bahsettiği biliniyordu ve üstelik o uçuşun 8. ve son uçuşu olacağına da biliyordu. Bir daha uçak kullanamamaktansa ölmeyi yeğlemiş olabilir miydi? Bu tartışmalar basında yıllar boyu hararetle yapılırken 2008 yılında Almanya'da eski bir Nazi subayın-dan şok bir açıklama geldi:

"O uçağı kimin kullandığını bilseydim, ateş etmezdim."

Horst Rippert adındaki eski Nazi savaş pilotu, Saint-Ex'i kendisinin vurduğunu ifade etti ancak bu biraz kuşkulu bulundu. Çünkü daha önce de dedikimiz gibi, uçakta kurşun izi yoktu. Sonuç itibarıyla, bu iddia ne çürütülebildi ne de kanıtlanabildi.

Doğumunun yüzüncü yılı olan 2000'de, Fransa'da Saint-Ex'in doğduğu kent olan Lyon'daki havalimanına onun adı verilerek yad edildi. Fransız hükümeti, para birimi franktan euroya geçene kadar kimi banknotlara onun resmini koydu. Peki sadece Fransızlar mı onu onurlandırdı? Başta Güney Kore, Japonya, Fas, Brezilya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada olmak üzere daha pek çok ülkede Saint-Exupery ve onun başyapıtı *Küçük Prens* ile ilgili müzeler kuruldu, heykeller yapıldı, sergiler düzenlendi. Kısacası sadece eşsiz yazarlığıyla değil, insana verdiği önemle ve çocuksu ruhuyla Saint-Ex, tüm dünyaya mal olmuş bir büyük yazardı. Zaten ne diyordu *Küçük Prens* adlı romanında.

"İnsan gerçekleri sadece kalbiyle görebilir. Gözler en temel şeyi göremez."

Tıpkı Küçük Prens ya da yaratıcısı Saint-Exupery gibi, çocuksu ruhumuzu kaybetmeden gözlerimizle değil, kalbimizle bakmayı öğrenmeliyiz. Belki o zaman B-612 Astreedi'ne, yani Küçük Prens'in evrine giriş yapabilir ve hatta iyi birer insan olursak belki onu bile görebiliriz. ■

BÜYÜ(YEME)YEN VARLIK: İNSAN

Hasanali Yıldırım

hasanaliyildirim@gmail.com

Dünya çapında en çok okunan insan zihninin ürünü ilk kitap *Das Kapital*. Sistem sahibi son filozofun şaheseri. İkincisi ise Antoine de Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens*'i.

Ne kadar kadımı, adamı ve çocuğu öldürdüğü ve bunun acısını yüreğinde nasıl taşımaya çalıştığı belirsiz bir savaş pilotunun çocuklar için yazdığı ve biricik arkadaşının çocukluğuna adadığı *Küçük Prens*, ilk bakışta çocukluğa duyulan hasretin yakıcı şiiri izlenimini uyandırmakta. Fakat dünyanın en çok satan çocuk kitabı *Küçük Prens*, sandığı gibi, yalnızca şairane ve masum bir çocukluk hasretinin ürünü mü yoksa asıl yetişkinlere seslenen, dahası değişik yorumlamalara açık, çokanlamalı bir metin mi?

Kitap bir çocuğun çocuklarla hasbihâlî tarzında. Kitabın açılış sahnesi, zamane çocuklarının zekilerinin zevkine seslenen doğa belgeselleri kıvamında: Bir boa yılanının bir fili yutmasının ve altı ay boyunca ağır ağır hazmetmesinin tasviri... Bizizat yazar tarafından çizilen bu tasvir, tuhaf bir biçimde, bir fili hazmetmeye gayret eden bir boa yılanından çok, bir şapkaya benzemektedir. Peki kime göre? Elbette büyüklerle!

İki dünya arasına çıkmaz kalemle çizilmiş devcileyin bir çizgi.

İki Düşman Dünya

Büyükler anlasın diye anlatıcı-yazar aynı konuyu tekrar çizer ve bu kez şapkanın içindeki fili açık eder. İki önemli şey söyler bize böylelikle:

- 1- Zahir, gerçeği ancak kısmen gösterebilir.
- 2- Büyükler bir şeyi ancak açıklayınca anlar.

Yani kitap daha ikinci sayfasında, evelemeden-gevelemeden bizi o büyüül dünyasına çekmeye girişir ve tıpkı gündüzü övmek için geceye sövme ihtiyacı hisseden şair gibi çocukluğu yüceltmek için yetişkinliği küçüleştirir.

Anlatıcı uçağıyla tek başına gezen, yapayalnız bir "çocuk"tur. Her şeyi tek başına ve kendince yapmaya alışmıştır yazık ki. Yani başkalarına (başka bir ifadeyle büyüklerle...) ihtiyaç hissetmeden yaşar. Büyüklerle arasına kocaman bir mesafe koymuştur. Üstelik bu mesafeyi açan, ilkin yetişkinlerdir: "Okyanusun ortasında sal üstünde kalmış bir gemiciden daha yalnızdım."

Ne istirap verici bir yalnızlıktır bu.

Ve aynı oranda sari.

Gel de Çocuk Kalma

Nihayet anlatıcı, çölün ortasında *Küçük Prens*'le tanışır. İkisi gayet güzel anlaşılır çünkü biri öbürünün handiye ruh ikizidir; başka bir ifadeyle varolmayan kardeşi...

Fakat hemen şunu kavrırız: *Küçük Prens*, anlatıcıdan da küçüktür; küçülmüştür belki. Zaten yaşadığı gezegen, bir evceğiz kadar bir yer değil midir?

27 bölüm boyunca *Küçük Prens* yetişkin dünyasına kendine özgü bir tarzda bakar; tepeden. Çocukça bir küstahlıkla. İşin tuhaf tarafı, aynı oranda sevecen de.

Özellikle birbirinden farklı altı gezegene seyahat süresince büyüklerin dünyasına yönelik eleştirinin düzeyi artar; kendince haklılık payı da. Yetişkinlere özgü hayat tarzının, dünyaya bakış alışkanlıklarının sarakası... Handiye altı farklı insan tipine odaklanarak üstelik. O üst düzey edebi dili unutmak kabil mi? O şiir sihrini.

Kim Büyümek İster?

Yakından bakmayı deneyelim:

İnsanın büyüme serüveni, aynı zamanda bir yabancılaşma süreci değil midir? Hem de çifte yönlü. Büyümek, bir yönüyle çocukluğuna mecburen yabancılaşmak demek, öbür yönüyle de içeride hep aynı kalan (belki de kalması gereken) çocuğun, kendi büyümsü hâline yabancılaşmanın günbegün artması demek... Çünkü büyümek, küçüklükten uzaklaşmak anlamına geldiği kadar küçüklüğe bitimsiz bir özlem duymak da demek. Bir daha kavuşulamayacak o eski, tatlı günlere dönememeyi derin bir kayıp hissiyle kavramak... Ağır yakılası denli büyük bir kayıp. Farkında olsak da olmasak da böyle bu: Büyüdükçe içimizdeki çocuktan uzaklaşırız; içimizdeki çocuk, "Aport!" emrini bekleyen bir Labrador gibi her fırsatta bize koşmaya hazır beklerken hem de.

O yüzden insanın (sağlıklı bir insanın mı demeliyim?) yetişkinliğine alırdmadan çocukluğuyla ilişki kurması için fırsat kollaması, insanlığının bir gereği... Hele bir de içinde koruduğu çocukluk imgesi yıpranmamış bir çocukluk anlamı (=değeri) taşıyorsa. Bazen insan,

çocukluğunu keşfe çıkmakla yetinmez, orada kendi iç çocukluğuna temas edebilir bile. Nasip bu. Tıpkı anlatıcı naif pilotun, yapayalnızken çölde Küçük Prens'e tesadüf etmesi, (evet, düşlememesi...) gibi.

Peki insan çocukluğuyla ilişki kurduğunda aslında ne yapmış sayılır? En geniş anlamıyla çevresinin ona dayatmalarını sorgulayacak aşamaya ulaşır, çarpıtmaların ayırdına varır. Deyim yerindeyse kişi, yetişkinleşirken bulunmamış kalan yönüyle, hatta travmatize olmamış özüyle karşılaşır. Daha doğrusu, karşılaşma fırsatı yakalayabilir.

Demek ki çocuklukla kurulacak sağlıklı bir ilişki sonrasında kişinin büyüme serüveni restore edilebilir. Burası önemli.

Onun da mı Sendromu Varmış?

Ne ki bir de Küçük Prens Sendromu var: Çocukluğu sakıncalı bir biçime evrilecek oranda idealleştirme... Hiç büyümek istememe. Büyümek istemeyen yetişkinin geliştirdiği direnç...

Büyümek istememek mi? "Olur mu öyle şey!" demeyin; *Teneke Trampet*'in Oskar Matzerath'ını hatırlayın.

Ve belki de kısmen Küçük Prens'i.

Evet, tıpkı Oskar Matzerath gibi Küçük Prens de modern dünyanın, ruha hiç de huzur vermeyen dayatmaları, iç karartan tutukları, kişiyi kendisine yabancılaştıran mekanizmaları karşısında, insanın kendi içindeki sağlıklı çocuğu, o masumiyet yüklü çocukluğu devreye sokmayı deniyor. Fakat Oskar, Küçük Prens'ten farklı olarak büyümeyi reddederek, modern yaşama dizgesi kadar yetişkinler aleminin müraikliklerinden de kaçmak için kendini içinde bulduğu hâle, çocukluğa, kendi çocukluğuna hapse diyor. Küçük Prens ise daha derin, daha çetrefilli ve çok daha sıkıntılı bir yolu tercih ediyor; üstelik çok daha zor teşhis edilebileni: Sağlıklı çocuk dünyasını devreye sokmaya çalışırken, o dünyanın idealizasyonunun esiri hâline gelmek.

Kişinin nispeten sağlıklı (veya sağlıklı saydığı) çocukluğunu ebedi kılma arzusu, aslında sorunlu bir tavır da barındırmakta. Çünkü içimizdeki çocuk, bizi iyileştirebileceği kadar kendi küçük dünyasının girdabına hapsedmeyi deneyebilir de. Unutmayalım, ne denli korkular, pişmanlıklar, hayal kırıklıkları, üzüntüler ve acılar barındırırsa barındırsın çocukluk, yetişkin gözüyle bakıldığında bütün menfi yönlerinden arındırılmış, bütün kirleri çıkarılabilecek tarzda unutmanın hamamında defalarca yıkanmış, aşırı sembolikleştirilmiş, yaşanmış müstakbel cennet idealini, yaşanmış geçmiş cennet hatırasına dönüştürebilecek bir potansiyel barındırır.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Çizim: Nikolaj Dyrskamko

Çünkü ne kadar iyi, ne oranda güzel, ne kıvamda şirin olursa olsun çocuk, çocuktur. İçimizdeki de, dışımızdaki de. Bilgeliliği bir çocuktan öğrenmeye kalkmak temayülü size de sakat gelmiyor mu?

Şiir Yüklü Nesir

Antoine de Saint-Exupery geçen yüzyılın tam başında bir kontun oğlu olarak dünyaya gelir. Ne ki henüz 4 yaşındayken babası ölür. Belki de ölen babanın yerine Hristiyanı bir oğul-tanrı koyamamanın ısrabını hafifletsin diye içindeki çocuğu, çocuk-tanrıya taşımayı tercih etti. Belki de içinin derinliklerinde arayıp da bulamadığı o çocuğa rastlama ihtimalinin hatırına pilotluğu seçti ve gökyüzünün mavi derinliklerinde biteviye yine onu aradı.

44'ünderken bir gece uçuşuna çıktı ve simsiyah gökyüzünün kasvetine gark olmayı tercih etti. Belki de içindeki çocuğu, Küçük Prens'i bulamayacağını kabullenmişti.

Bizzat yazarın cümlesi: "Hayat bize bütün kitaplardan çok daha fazlasını öğretir. Kitabın tersine hayat bize direnir çünkü. İnsan ancak karşılaştığı engelleri aşmaya çalışınca kendini tanıyabilir." Belki de Saint-Exupery'nin mottosu bu. Handiye inkâr edilemeyecek bir motto izlenimi vermekte hatta.

Öyleyse Saint-Exupery'nin dönüşüz gece uçuşunu nasıl yorumlayalım? Kendini tanıma gayretiyle karşılaştığı engelleri aşmadığı için mi bitimsizleşti o uçuş, yoksa aşmak için tercih ettiği içindeki çocuğa yöneldiğinde o çocuk tarafından bitimsiz esarete mahkûm bırakıldığı için mi? ■

GECE NİN KALBİNDE

Özkan Ali Bozdemir

Saint Exupéry'nin 1931 yılında yayımlanan *Gece Uçuşu* (*Vol de Nuit*) adlı kısa romanı, ilk bakışta posta uçaklarını ve orada görev yapanların iş hayatını anlatıyor gibi görünse de kitaptaki karakterlerin çelişkili ruh halleri ve birbirinden farklı düşünce/duygu dünyalarını büyük bir açıklıkla ortaya koyması bakımından da oldukça özgün bir eser. Saint Exupéry'nin de bir pilot olduğunu düşündüğümüzde *Gece Uçuşu*'nun yalnızca kurgu bir eser değil, aynı zamanda yazarın Arjantin'deki yaşamında gözlemlediği olaylar sonucunda şekillenen belgesel bir anlatı olduğu sonucuna da varabiliriz. 1930 yılının Güney Amerikasında geçen *Gece Uçuşu*; Şili, Paraguay ve Patagonya'dan kalkan üç posta uçağının Buenos Aires'e varış sürecini anlatıyor temelde. Ancak hikâye Exupéry'nin ustalıkla kurgusuyla birleşince macera/gerilim yoğunluklu bir uçuş yolculuğu ile beraber psikolojik/dramatik bir karakter romanı çıkıyor karşımıza. *Gece Uçuşu*'nu diğer serüven romanlarından ayıran en belirgin özellik, insanlık hallerini ve yaşam karşısındaki güçsüzlüğümüzü acımasız bir biçimde anlatmasında ortaya çıkıyor belki de.

"Tepeler, uçağın altında, gölgeden izlerini akşamın altınına gömüyordu şimdiden," cümlesiyle başlayan kitap, tıpkı bir filmin ilk sahnesi gibi yavaş ve sessizce başlıyor. Tepede büyük bir sakinlik içerisinde seyreden uçağın, yeryüzünün gökyüzünden nasıl görüldüğünü ve kendi hayatımızı dışarıdan izlemenin nasıl bir deneyim olabileceğini gösteriyor sanki burada. Saint Exupéry uçağın imgesini bir dürbün veya kamera gibi kullanıyor ve görünen ile görünmeyeni,

bilinen ve gizlenenleri büyük bir beceriyle resmediyor. Yine açılış bölümünde yer alan şu cümleler, iki uzak kutbu birbirine yaklaştıran kamera metaforunu yeterince özetliyor aslında: "Ve şimdi, tıpkı bir gece gözcüsü gibi, gecenin kalbinde, gecenin insanları gösterdiğini keşfediyorduk; bu çağrılar, bu ışıklar, bu tedirginlik... Gölgelemin içinde yapayalnız duran şu yıldız: Bir evin tek başına kalışı."

Yerden kilometlerce yükseklikte seyreden bir uçağın görüş alanında dağları, tepeleri, çukurda kalan köyleri ve izler hâlinde belirip kaybolan insan silüetlerini görüyoruz ilkin. Pilot koltuğundaki Fabien, bir akvaryum gibi sakin görünen gökyüzünün içinden geçerek kendi yaşamını düşünüyor o sırada. İnsanların hayatını kolaylaştıran evleri, küçük kafeleri, gezi yolları üzerindeki ağaçları izliyor ve her şeyin normal akışında devam ettiğini düşünüyor o sırada. İnsanın sakinliğiyle mutlu oluyor. Fabien'in bu dingin manzara karşısında mutlu olmasının temelinde basit ve sorunsuz bir hayat sürmesi var elbette. Anlatıcı yazarın ifadesiyle "İnsanların içlerinde biriktirdiği çok fazla derdi vardı, o yüzden, hiç değişmeyecek bir manzaraya bakan basit bir adam olma ihtiyacı hissediyordu," Fabien. Ancak uçağın telsiz sorumlusu Fabien gibi düşünmüyor ve büyük bir fırtınanın içine sürükleneciklerini söylüyor pilota. Fabien'in bu düşünce karşısındaki cevabı, aynı zamanda *Gece Uçuşu*'nun inanç ve cesaret temasını ortaya çıkaran ana fikriyle büyük ölçüde uyusuyor: "Gökyüzü açık, rüzgâr yok. Devam edeceğiz."

Kitabın ilerleyen bölümlerinde farklı karakterlerle de karşılaşıyoruz. Buenos Aires'teki posta trafiğini kontrol eden ve teslimatın zamanında gerçekleşmesi için büyük bir disiplinle çalışan Rivière, bu anlamda kitabın baş karakteri olarak çıkıyor karşımıza. Havaalanındaki posta ağının her bir aşamasından haberdar olan Rivière, işini ciddiyeyle yapması ve sorumlu olduğu kişilere karşı koyduğu katı kurallarla da öne çıkan baskın bir karakter. Saint Exupéry böyle bir karakter oluşturarak sorumluluk bilincini ortaya koyduğu gibi iş yaşantısında duyguların mı yoksa

Gece Uçuşu
Antonie de Saint Exupéry
Çev. Berta Onaran
Remzi Kitabevi

düşüncelerin mi ön plana çıkarılması gerektiğini de sorguluyor burada. En ufak bir hatayı bile kabul etmeyen Rivière, verdiği kararlarla kişileri cezalandırmaktan çok, onların kusurlarına sınır koyma kaygısı taşıyor. Kişisel yaşamı ve özel hayatı konusunda fazla bilgi sahibi olmadığımız bu karakter, yaşadığı gelgitler ve içinde bulunduğu çelişkilerle insanın karmaşık doğasını ustaca betimliyor aynı zamanda. Emri altında çalışan kişileri seven fakat bu sevgiyi onlara hissettirmeyen Rivière, merhamet duygusunun sınırlarını de çizmiş oluyor bir bakıma. İnsanları harekete geçirmek, onlara sahip oldukları gücü ve sorumluluğu hatırlatmak, dolayısıyla cesaret duygusunu aşılamak ve hep daha fazlasını yapabilmek/yaptırabilmek için büyük bir çaba sarf ediyor Rivière.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde bu karakterin içine düştüğü çelişki, *Gece Uçuşu*'nun psikolojik yanını büyük bir açıklıkla ortaya koyuyor. Fabien'in uçağı fırtınaya doğru sürüklenirken eşi, ondan haber almadığı için Rivière'le temasa geçiyor ve o sahnede Rivière'in yaşadığı duygusal çöküntü en ince detaylarına kadar açığa çıkıyor. *Gece Uçuşu*'nu ve belki de kitabın merkezinde yer alan Rivière'i en iyi ifade eden cümle şu olabilir: "İnsan hayatından daha değerli hiçbir şey olmasa da sanki insan hayatından daha değerli bir şeyler varmış gibi davranıyoruz... Ama nedir bu?" Böylesine güçlü bir soru karşısında durup düşünmemek mümkün değil elbette. İnsan hayatından daha değerli bir şey olmadığını bir yandan kabul ediyor, bir yandan da öyle değilmiş gibi davranıyoruz. Yalnızca Rivière'in değil, sınırlı bütün insanların kafasını meşgul eden bir soru bu. Böyle bir çelişkinin farkında olmak ve bu durumu bir çözüme kavuşturamamak... Bütün hayatımız bu inkâr ve kabul etrafında şekillenmiyor mu? Bu saptamadan sonra gelen "Ama nedir bu?" sorusu ise, içinde bulunduğumuz felaketi iyice büyütüyor.

Ünlü Fransız yazar Andre Gidé, *Gece Uçuşu* hakkında yazdığı bir yazıda Rivière karakterinden ve onun karmaşık psikolojisinden söz eder. Gidé'e göre bütün bir yaşamı detaylarıyla anlatılmasa da kitabı okuduğumuz sırada Rivière'in zaaflarını, korkaklığını, yanlışlarını çok iyi anlayabiliyoruz. Bizim okurken kibir veya öfke dediğimiz duyguyu, Andre Gidé merhamet olarak da yorumluyor. Yani Gidé'e göre emri altında bulunan kişilere büyük bir baskı uygulayan Rivière, zorbalığın veya baskının temsili değil burada. Onların daha az hata yapması, daha sağlıklı düşünebilmesi için çaba sarf eden gizli bir güç, bir işaret belki de. Doğruluğu öğretme amacındaki bir kişi sevgiden ve merhametten mahrum olabilir mi?

Saint Exupéry'nin insan psikolojisini büyük bir derinlikle incelediği *Gece Uçuşu* adlı romanını, hem bir

arayış hem de bir kaybediş hikâyesi şeklinde okumak da mümkün. Öyle olduğunu bildiğimiz ve öyle değilmiş gibi davrandığımız her şey için bir yüzleşme ve hesaplaşma kitabı belki de. Exupéry'nin Rivière hakkındaki şu ifadelerini ele aldığımızda düşünmemiz gereken asıl sorun biraz daha netleşiyor: "Belki de kurtarılması gereken ve daha dayanıklı bir şeyler de vardır: Belki de Rivière'in üzerinde çalıştığı, insanın kurtarılması gereken yanındır." ■

Çizim: Zeynep Dağdelen

SEMBOLLERLE KÜÇÜK PRENS

Nihal Yormaz

Fransız edebiyatı bundan yıllar yıllar evvel *Küçük Prens* adlı bir kitapla tanıştı. Fransız Hava Kuvvetleri'nde görevli bir pilot olan Antoine de Saint-Exupéry'nin 1943 yılında yazdığı *Küçük Prens* adlı bu darada hafif pahada ağır, yarı fabl, yarı resimli çocuk kitabı; gün geçtikçe ününe ün katarak dünya klasikleri arasındaki yerini aldı. Hayatını uçmak ve yazmak arasında geçen yazarın gelgitlerle dolu yaşamından kesitlerin de yer aldığı eserde aynı zamanda insanlığın ve uygarlığın öldüğünü düşünecek kadar umudunu kaybetmiş, savaş görmüş, savaşta düşmanın eline geçmesini diye kendi vatan topraklarını bombalamak zorunda kalmış bir asker olan Exupéry'nin sanata sığınışına da şahit olmanız muhtemel.

Küçük Prens'i 6 yaşındayken etrafındaki büyükler tarafından yaptığı resimlerin anlaşılmasından dolayı resim çizmeyi bırakmış bir pilot ile dünyadan bakıldığında görmenin mümkün olamayacağı kadar küçük bir yıldızda yaşayan fakat o yıldızı terk edip dünyayla birlikte 7 farklı gezegeni ziyaret eden küçük bir prensin karşılaşmasını anlatıyor şeklinde

özetleyebiliriz. Ancak her yıl dünya çapında yaklaşık iki milyon satış rakamına ulaşan ve şu ana kadarki toplam satış miktarı 140 milyonu aşan bu kitap için resimli bir çocuk kitabı olmasının ötesinde "sembolist bir yaşam felsefesi romanıdır" şeklinde bir tanımlama yapmak çok daha doğru olacaktır.

Hayatı boyunca yetişkinlerde bulamadığı taze düşüncelerin, inceliğin, hayal gücünün, sevginin, dostluğun, sadakat ve vefa gibi duyguların çocuklarda en saf hâliyle bulunabildiğine inanan yazar *Küçük Prens*'te çocuklardan ziyade çocukluğunu yitirmemiş yetişkinlere seslenir. Eserin birçok yerinde aşamalı olarak yükselişe geçen "Yetişkinler çok tuhaf" isyanıyla da bu seslenişin vücut bulduğunu görmek mümkün.

Şu anki hâlini almadan önce yaklaşık 1000 sayfalık bir eser olan ve yazarı Exupéry'nin bu kısaltma meselesi ile ilgili söylediği "Mükemmelliği, yazıya eklenecek hiçbir şey kalmadığında değil, yazıdan çıkarılacak hiçbir şey kalmadığında ulaşılır," sözlerine de kulak vererek dilerseñiz gelin 8 maddede bu 27 bölümden oluşan sembolist romanı, o sembollerin üzerinde durarak inceleyelim.

8 Maddede Küçük Prens Sembolizmi

1. Küçük Prens

Kendini, yaşamını, sahip olduklarını sorgulayan ve kitapta yazarı, dışarıda ise bizleri temsil eden bir "iç benlik" algısıdır. Bir başka manada iç sesiniz olarak da düşünebilirsiniz onu. İç sesiniz sizi iç dünyanıza, iç dünyanız ise sizi o dünyada çıkacağınız içsel bir yolculuğa davet eder. Bu yolculuk ancak ve ancak bir kriz anıyla başlar ve kriz çözülene dek de devam eder. *Küçük Prens*'teki kriz anı pilotun çölgü acılı durum inişi yapmasıyla başlar ve uçağın tamir olmasıyla da sona erer. Peki ya kriz anı ve çöl neyi simgeler?

2. Kriz Anı ve Çöl

"Her şey üstüne gelip seni dayanamayacağını bir noktaya getirdiğinde, sakın vazgeçme! Çünkü orası kaderinin değişeceği yerdir," der Mevlâna ve işte kitaptaki kriz anı yani pilotun uçağının çöle düştüğü an da tam olarak o dönüm noktasını simgeler. Çöl

ise kutsal metinlerin de çoğunda yer verildiği gibi bir tecrit, bir ölüm yeri ve çaresizlik durumunu simgeler. Çölde başlayan hayatta kalma mücadelesi, suya ulaşmak için verilen çaba ve yaşanan zorunlu değişim ise son tahlilde kuyu sembolüyle karşımıza çıkar.

3. Kuyu ve Su

Küçük Prens "Ben bu suya susadım," der. Sahra çölünün ortasındaki bu su bir sahra kuyusundan değil, duvarları, çıkışı, kovası ve ipi olan bir köy kuyusudur. Oysa etrafta köy yoktur. Antoine de Saint-Exupéry, 30 Aralık 1935 günü Libya çölünde Natrun vadisine zorunlu iniş yapmış ve bu iniş diğerlerinden çok daha farklı olmuştur. Küçük Prens de işte burada doğmuş ve 7 yıl sonrasında ise kitap olmuştur. Birçok sorgulamayla baş başa kalan yazar bir yandan da hem fiziksel hem de içsel susuzluğuyla yüzleşmiştir. Bu yüzdendir ki kitabın belki de en önemli sembolü bu kuyu meselesidir. Kuyu yaşamın ta kendisidir. Çıkrık kişiyi yaşamın kaynağı olan toprağa, oradan da suya ulaştıracak itici güçtür. İp ise kişiyi yaşamın kaynağını birbirine bağlayan göbek bağı görevini üstlenir ve kova tüm bu kaynağı taşıyıp insana ulaştırır. Kuyunun duvarları yaşamın kaynağına, gerçek benliğimize ulaşmamıza mani olan engeller konumundadır. Su yukarıya doğru çıktıkça bilinç aşağıdan kişiye seslenir. Bu su, aslında bir besinden çok daha fazlası, harcanan emeğin bir ürünü olarak çıkar karşımıza ve insanın kalbine iyi geldiği söylenir kitapta. Buradan çıkarılacak sonuç ise; herkesin kendi gerçekliğinin kendi içinde saklı olduğu ve bunu en saf, en yalın hâliyle ortaya çıkarmanın tek yolunun insanın kendi emek ve dirayetine bağlıdır.

4. Gül ve Dört Dikenli

Küçük Prens dünyada bir gül bahçesiyle karşılaşınca çok şaşırır çünkü o ana dek kendi küçük gezegeninde yetiştirdiği gülünü eşsiz ve tek sanır. Küçük Prens, gülüne olan bağlılığını onun eşsiz ve tek olmasına bağlarken aslında onu eşsiz ve tek yapan şeyin ona duyduğu bağlılık olduğunu daha sonra anlayacaktır. O gül diğerleri gibi gözükse bile özünde farklıdır, ona aittir; onu rüzgârdan, kelebeklerden, baobap denen zararlı ağaçlardan koruduğu ve ona emek harcıyıp sevdiği için diğer güllerle aynı olması imkânsızdır. Onda kendi yansımını görür ve işte bu da o gülü eşsiz ve değerli kılar. Burada "gül" dostluğu "dikenleri" ise dostun kusurlarını simgeler. Metni tasavvufi bir metin bağlamında inceleyen bazı çevreler ise gülün Hz. Muhammed'i, 4 dikeninin ise dört ilahî dinî, gülün fanusla dış erkeklere korumasını ise son ilahî dinin korunmasını simgelediği görüşüne sahiptirler.

Mehmet Ali & Akşemsefasi

Gül konusunda üzerinde durulması gereken son bir nokta da Küçük Prens'in tüm iyi niyetine ve sevgisine rağmen gülünden şüphe ederek gezegenini terk etmesi meselesidir. Bu terk ediş yine bir öz arayışın simgesidir. Aynı ayrı yerlerde duran noktalar birleşir ve ana noktaya, yani öze ulaştırır Küçük Prens'i. Yani kişinin özünü bulabilmesi için uzaklaşması gerekir ve Küçük Prens de uzaklaşarak özüne ulaşmayı başaracaktır. İşte bu noktada da gezegenlere yolculuğu başlar.

5. Küçük Prens'in Gezegenler Arası Yolculuğu

Saint-Exupéry Küçük Prens'teki gezegen ziyaretleriyle bir yandan egomuzun farklı yönlerinin altını çizerken öte yandan da dünya siyasetine göndermeler yapar. Gezegenlerin her birinde anlatılan yetişkinlerin farklı birer özelliği vardır ancak hepsinin birleştiği temel nokta; sahip oldukları özelliklerinin hiçbirinin, hiç kimseye bir yararının dokunmaması ve bu kişilerin her birinin içe dönük ve yalnız tipler olmalarıdır.

İlk gezegendeki kral imgesi; asaleti ve kıyafetleriyle tüm gezegeni kaplayan, sadece emir vermek için ağzını açan, sevgi yoksunu, despot ve hayalperest tavırlarıyla kendini başkalarından üstün göyerek kibirlenen, bugün hemen her alanda sık sık karşılaştığımız mevkii meraklılarını ama en çok da dünya çapında kendi egoları uğruna savaşlar başlatarak masum insanların ölümüne sebep olan devlet büyüklerini temsil eder.

İkinci gezegendeki kendini beğenmiş adam imgesi; kendini dünyanın merkezi sanan bir ülkeyi simgeler.

Kendini beğenmiş bu adama soracak olursanız onun yanına gelen herkes onun hayramdır ve övgü dışındaki her söze karşı kulakları sağırdır ancak kendi söz konusu olduğunda tam tersine söylenenlere kulak kesilir. Bu anlatımla aklınıza ilk hangi ülke geliyorsa işte bu kendini beğenmiş adam tam olarak o ülkeyi temsil eder.

Üçüncü gezegende içki imgesi ise kısır döngüyü ve bu döngüden kurtulmak için hiçbir şey yapmayan insanlığını temsil eder.

Dördüncü gezegende iş adamı, asosyal, yalnız, iç dünyası fakir, sevgisizliğini sahiplenme ve kibirle gidermeye çalışan, sürekli ciddi bir adam olduğunu vurgulayan çağımızın donuk plaza insanlarını aklı getiriyor. Eserin yazıldığı dönemi göz önünde bulundurduğumuzda ise bunun, kraldan çok kralçılık yapan insanlar için kullanılmış bir metafor olduğunu söyleyebiliriz.

Beşinci gezegende Küçük Prens; bir sokak lambası yakıcısıyla karşılaşır. Bu adam diğer gezegenlerdeki kişilerden daha normal biridir ancak değişen şartlara rağmen kendisine geçmişte verilen talimatları itiraz etmeden kabul etmekte ve görevini aksatmamak için canla başla çalışmaktadır. Burada vurgulanmak istenen şey; koyulan kurallara körü körüne itaat eden insanların oldukları yerde saymaya mahkûm olmalarıdır.

Altıncı gezegende karşımıza bir coğrafyacı çıkar.

Tıpkı diğer gezegenlerdeki kişiler gibi bu adam da yalnızdır. Ona bir kâşif lazımdır çünkü keşif yapılmaksızın coğrafyacının herhangi bir şey yapması mümkün değildir. Beşinci gezegende geçmişe takılıp kalan adamın aksine buradaki coğrafyacı da hiçbir şey yapmadan gelecekte iyi şeyler olmasını beklemektedir. Bu son iki gezegenle okuyucuya verilmek istenen mesaj net bir şekilde anı yaşamak gerekliliğidir. Halil Cibran şu dizeleleriyle bunu ne de güzel anlatır: “Dün bir rüya, yarınsa bir hayaldir. Rüyaı mutlu, hayalı umutlu yapan bugündür. Bugüne iyi bak...”

Yedinci gezegen ise Dünya’dır ve kitabın en önemli sembolleriyse burada karşılaşırız. Kitabın yazıldığı dönemde nüfusu yaklaşık 2 milyar civarında olan gezegenimizde Küçük Prens’in karşılaştığı karakterler üzerinden kitabımızı irdelemeye devam edelim.

6. Pilot

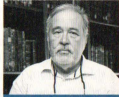
Pilot, insanın dış kabuğunu temsil eder ve insanın arayışının sonunun olmadığını vurgular. Küçük Prens iç dünyamızı yansıtırken, pilotla bir araya gelışı arayışın beraber devam edeceğinin, birinden birinin eksik olması durumunda arayışın da anlamsız olacağını göstergesidir.

7. Tilki

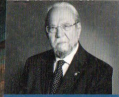
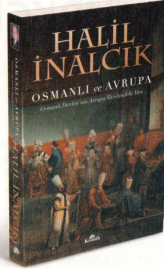
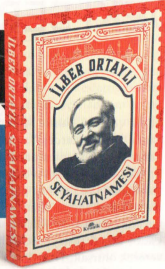
Küçük Prens’in belki de en önemli simgesidir. Rehberdir. Evcilleştirilmeyi talep eder ve evcilleştirmenin sahiplenmek anlamına gelmediğini söyleyerek Küçük Prens’e dostluğu öğretir. Dostluğun, gerçek sevginin gözle görülebilecek bir şey olmadığını, kalbi temiz tutarak gerçekleri görmenin mümkün olabileceğini şu satırlarla anlatır: “İnsan ancak kalbiyle baktığında görebilir. Gerçeğin mayası gözle görülmez.”

8. Yılan

Son sembolümüz ise yılan. Yılan bu metinde ölüm meleşini temsil eder. Kutsal dinlerin her birinde farklı bir isme sahip olan ölüm meleş buradaki aracı görevindedir. Duran bir hayvan olan yılanın duvara doğru dikey pozisyon alması ise derinlerdeki pişmanlıkların yüzeye çıkması anlamına gelir. Sonunda Küçük Prens yılan tarafından ısırılır ve gezegenine yani özüne geri döner. Ancak artık her şey değişmiştir, hiç kimse ve hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. ■

İlber Ortaylı
Seyahnamesi
—
İLBER ORTAYLI

Osmanlı
ve Avrupa
—
HALİL İNALCIK

İLBER ORTAYLI'NIN REHBERLİĞİNDE MUHTEŞEM BİR YOLCULUK

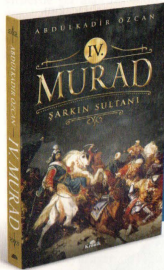
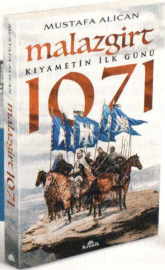
İlber Ortaylı yalnız tarihçiliğimizin büyük bir ismi değil aynı zamanda küçük bir bavul ve rehber kitaplarıyla 50 yıldır gezen bir "seyyah". Çıktığı sayısız yolculuktan en önemli notları aktaran İlber Ortaylı ile hayatınız boyunca unutamayacağınız yolculuğunuz başlıyor...

OSMANLI DEVLETİ'NİN AVRUPA TARİHİNDEKİ YERİ

Osmanlı Devleti'nin modern Avrupa'yı şekillendirmedeki etkileriyle birlikte Batı tarihindeki yeri ve Avrupa'yla arasındaki siyasi-ekonomik ilişkiler, sosyo-kültürel bir karşılaştırma olarak Halil İnalcık'ın kaleminden, *Osmanlı ve Avrupa*'da...

Malazgirt 1071
Kıyametin İlk Günü
—
MUSTAFA ALICAN

IV. Murad
Şarkın Sultanı
—
ABDÜLKADİR
ÖZCAN

TÜRKLERİN EFSANE ZAFERİ: MALAZGİRT

Çağdaş Bizans ve İslâm kaynaklarına dayalı olarak kaleme alınan *Malazgirt 1071: Kıyametin İlk Günü*; Selçuklu çağından ve Türk tarihinin dönüm noktası olan Malazgirt Zaferi'ni tüm detaylarıyla anlatan muhteşem bir araştırma.

ZAMANIN İSKENDER'İ, ŞARKIN SULTANI BAĞDAT VE REVAN FATİHİ IV. MURAD

"Abdülkadir Özcan'ın vesikalara dayanarak hazırladığı bu kıymetli çalışma tarihteki en büyük mareşallardan IV. Murad'a dair birçok bilgiyi tazeleyecek."

İlber Ortaylı

KÜÇÜK PRENS'İN TÜRKÇEDEKİ SERÜVENİ

Feyza Şener

Küçük Prens, modern edebiyatın en büyük mucizelerinden biri. Bir aristokrat ve pilot olan Saint-Exupéry, bu kısa kitapta yaşadığı deneyimi (Sahra çölüne iniş yapmak zorunda kalan bir uçak) hayal gücüyle bir masala, bir felsefe kitabına, büyükler için yazılmış bir çocuk kitabına çevirerek okuru büyüler. Büyük edebiyatın hem yaşanmışlığa hem de sınırsız hayal gücüne, hem karmaşıklığa hem de çocuksu bir basitliğe dayandığını ve bir yazarın yapacağı en iyi şeyin içinden geldiği gibi yazmak olduğunu gösteren parlak bir kitaptır *Küçük Prens*... Nobel ödüllü romancı Orhan Pamuk, *Küçük Prens* hakkında bunları söylüyor. Kitabın 316 farklı dil ve lehçeye çevrildiğini, tüm dünyada 150 milyondan fazla sattığını ve kendine özel okuyucu kitlesinin yanı sıra koleksiyoncularının da bulunduğunu belirtirse Pamuk'un "modern edebiyatın mucize kitaplarından biri" tespitine hak vermek haksızlık olur. Bu yazıda *Küçük Prens*'in Türkçedeki yayın serüveni ve çevirileri hakkında bazı bilgiler aktarmaya çalışacağım.

Küçük Prens, Fransız pilot Antoine de Saint-Exupéry'nin 1943 yılında Amerika'da yayımlandı. Türkçeye ise ilk olarak 1953 yılında çevrildi. Çocuk Şirgeme Kurumu tarafından çıkarılan *Çocuk ve Yuva* dergisinde 13 sayı hâlinde tefrika edilen

bu ilk çeviriyi Ahmet Muhip Dranas yaptı. Aynı yıl içinde Doğan Kardeş Yayınları'ndan çıkan Azra Erhat'ın Ayşe Nur müstearı ile yaptığı çevirisi ve Hüsnü Tabiat Matbaası'ndan çıkan Salih S. Uygur çevirisi yayınlandı. 1965 yılında günümüzde oldukça popüler olan Cemal Süreya-Tomris Uyar çevirisi, Bilgi Yayınevi'nin *Büyüklerle Küçüklerle Masallar* dizisinin ilk kitabı olarak listeye eklendi. Yıllara göre istatistik verecek olursak, 1953-1987 arasında 21; 1988-1999 arasında 22; 2000-2014 arasında 47 farklı yayınevi *Küçük Prens* bastı.

Peki, 2015 sonrası Türkçe çevirilerde yaşanan "*Küçük Prens* patlamasının" sebebi nedir? Kitabın yazarı Saint-Exupéry'nin ölümünün üzerinden 70 yıl geçti. Malûm, bir yazarın ölümünün üzerinden 70 yıl geçince telif hakları kamuya mal oluyor. Yani isteyen herkes hiçbir telif ücreti ödmeden eseri basabiliyor. 01 Ocak 2015 itibarıyla telif hakkındaki koruma maddesinin süresi sona erdiği için *Küçük Prens*'in Türkçe çevirilerinde adeta patlama yaşandı. Saptayabildiğimiz kadarı ile 2015 yılında 72 farklı yayınevi *Küçük Prens* bastı. Çeviriler bir sonraki yıl da devam etti. 2016 yılında 37 farklı yayınevi daha eklendi *Küçük Prens* basanlar listesine. Tüm listeye tekrar göz attığımızda karşımıza oldukça şaşırtıcı bir tablo çıkmaktadır. 1953 yılından 2017'ye kadar, 199 farklı yayınevi *Küçük Prens* yayınladı. Bu listeye koleksiyonlarımızda bulunan ancak künye sayfasında basıldığı yıl bilgisine yer verilmeyen 11 kitap ve çeşitli kaynaklarda adına rastladığımız ancak henüz kendisine ulaşamadığımız 6 adet "hayalet kitap" dâhil değil. Bütün bu rakamları bir yana bırakarak *Küçük Prens*'in dünyada en çok ilgi gördüğü dillerden birinin Türkçe olduğunu söylesek zannederim yanlışlık olmayacaktır.

Çevirmen sayısına baktığımızda ise *Küçük Prens*'in Türkçeye 141 farklı çevirmen tarafından çevrildiğini görmekteyiz. Bu çevirmenlerin arasında Ahmet Muhip Dranas, Azra Erhat, Selim İleri, Cemal Süreya, Tomris Uyar gibi önemli isimler de var. Yayıneverinin bütün edisyonlarını toplayan bir koleksiyoner olarak çevirilerinin hemen tamamını inceleme

(1980 yılı)
Cem Yayınevi

fırsatım oldu. Aralarında çok iyiler de var baştan savmalar da. *Küçük Prens* çevirilerinin uzun yıllar boyunca Türkçede tuhaf bir tahrire ya da sansüre maruz kaldığını gözlemlemek mümkün. Özellikle orijinal metinde yer alan¹ “diktatör” ifadesinin değiştirildiği hatta tam tersi anlama gelecek şekilde çevrildiğini söyleyebiliriz. Söz konusu kelimenin geçtiği pasajda yazar, *Küçük Prens*’in yaşadığı gezegenini 1909 yılında bir Türk gökbilimcinin keşfettiğini, buluşunu uluslararası bir kurultayda açıkladığını ancak üzerinde modern elbiseler bulunmadığı için kimsenin kendisine itibar etmediğini; 1920 yılında “bir Türk diktatörün” ülkesinde kıyafet devrimi yaptığını, aynı gökbilimcinin devrimden sonraki kıyafetleri ile sunum yaptığında ise keşfinin herkes tarafından kabul gördüğünü belirtir. Bize kalırsa Exupery burada ciddi bir Batı eleştirisi yapmaktadır. Kendisi gibi giyinmeyen insanları velev ki önemli bir buluş ile ortaya çıksalar bile kabul etmeyen biçimci bir anlayışı yermektedir. Necdet Neydim’in de belirttiği gibi burada Türkçeye çevirilerde sıkıntı yarattığı görülen yorumun, yani yazarın Türkiye’deki kıyafet devrimine gönderme yaptığı, dolayısıyla Atatürk’ü eleştirdiği yorumunun kabul edilmesi için gerçekte bir neden yoktur. Eğer gerçekler yazarı ilgilendirmiş olsaydı Türkiye’de kıyafet devriminin 1924 de yapıldığını bilirdi. Oysa Astronom 1920 yılında bu konferansa katılıyor. 1920’de değil kıyafet devrimi, adı bile yoktu. Ayrıca resmi kurumlarda ilk kıyafet devrimini yapan da Padişah İkinci Mahmut’tur. Exupery’nin yaptığı kendi hedef kitlesine işlevsel bir örnek vermektedir. Bunun yanında Batılı bir yazarın, Doğu’ya bakışı da metinde belirgin bir biçimde yansımaktadır.

Buna karşın Türkçedeki çevirmenlerin pek azı ki bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece 20 çeviride

(1976 yılı)
Sander Yayınları

asıl çevirideki kelimeye sadık kalınarak “diktatör” kelimesi kullanılmıştır. Ahmet Muhip Dranas, Azra Erhat, Selim İleri, Cemal Süreya, Tomris Uyar ve daha birçok çevirmen bu kelimenin yerine, “dediği dedik bir Türk lider”, “dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı”, “büyük bir şef”, “buyurgan bir Türk hükümdarı”, “astığı astık kestigi kestik korkunç bir önder”, “bir Türk lideri”, “otoriter bir Türk lideri” vb gibi tercihlerde bulunmuşlardır.

Değınmekte fayda gördüğüm bir diğeri konu ise çevirilerde yer alan bir motto üzerine olacak. Cemal Süreya-Tomris Uyar çevirisinde yer alan ve *Küçük Prens*’in tilki ile olan diyalogunda geçen “Gerçeğin mayası gözle görülmez,” çevirilerde çok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Konuya ilk dikkat çeken ise Agora Kitap’ın editörü Osman Akınhay oldu.² Akınhay, Süreya-Uyar çevirisinde yer alan bu cümlemin orijinal metinde yer almadığını ileri sürdü. Orijinal çevirinin “Aslolan göze görünmez” şeklinde olduğunu dolayısıyla Süreya-Uyar çevirisinin asıl metinde olmayan ama güzel yazılmış bir tercihle bu mottoyu slogana çevirdiklerini ağır bir şekilde eleştirdi. Söz konusu cümlemin belli çevirilerdeki kullanımı ise şöyle: Azra Erhat, “İçyüzünü göz sezemeyiz, gönül sezer”; Selim İleri, “Göz göremez özdenliği”; Sumru Ağırürüyen, “Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez”; Ahmet Muhip Dranas, “Öz, gözlerle görünmez.” Ne yazık ki Türkçedeki birçok çevirinin Süreya-Uyar çevirisinin etkisinde kalıp aynı ifadeleri kullandığını söylemek mümkün. ■

(1975 yılı)
Varlık Çocuk Klasikleri

Dipnotlar

1. “Heuressement pour la réputation de l’astéroïde B 612 un dictateur turc: imposa à son peuple, sous peine de mort, de s’habiller à l’européenne. L’astronome refusa sa démonstration en 1920, dans un habit très élégant.”
2. <http://agorakitapligi.com/kucuk-prens-kuruk-prensleri-karsi/>

KRAL BİZE BİR ŞEY ANLATMAYA ÇALIŞIYOR

Cemil Üzen

Exupery'nin -belki de haddinden fazla değer görek- modern klasikler arasındaki yerini çoktan kazanmış eseri *Küçük Prenses*'teki alegorik bölümlerin felsefi alımlamalar için oldukça uygun olduğunu söyleyebiliriz. Bilhassa onuncu bölümde Kral ve Küçük Prenses arasında geçen diyalogun güçlü bir ontolojik, teolojik ve politik kavrayışa uygun olduğunu söylemek mümkün. Bu noktada bizim için bağlayıcı olan yazarın hangi niyetle bu diyalogu yazdığı değil, diyalogun bizim bu girişimimize elverip elvermediğidir. Dolayısıyla okurun aktif, yazarın pasif olduğu bir okuma edimine gireceğiz.

Yasanın Özü

Her şey Küçük Prenses'in öylesine esneyivermesiyle başlar. Kral -ki her şeyin kralıdır- ona önce esnememesini buyurur. Sonra istemsiz bir şekilde esnediğini öğrenince tekrar esnememesini buyurur. Tekrar esnememesinin mümkün olmadığını öğrenince de bazen esneyip bazen de esnememesini buyurur. Sonsuz bir yetkeye sahip olduğunu öğreniriz sonrasında. Fakat bir yasaya tabi olduğunu itiraf eder:

"Generalime bir kelebek gibi çiçekten çiçeğe uçmamı emredersem, ya da trajik bir piyes yazmamı istersem, ya da bir martı olmasımı emredersem ve general de bu emrimi yerine getirmezse kim suçludur?"

Kral'ın sınırları bizi Spinoza'ya götürüyor. *Politik İnceleme*'de yöneticiyi sınırlayan tek hukukun, gücünün sınırı olduğunu söylüyor bize Hollandalı filozof. Peki ne zaman günah işler hükümdar? "Akla aykırı davrandığı zaman." Esasen aklıyla da davranışa arzusuyla da davranışa, gerçekte insan doğanın yasalarına ve kurallarına, yani doğal hukuka uymayan hiçbir şey yapamaz. "Doğa yasaları Tanrı'nın saptadığı yasalardır, onun varlığının özgürlüğüyle aynı özgürlükte yasalardır, dolayısıyla bu yasalar tanrısal doğanın zorunluluğundan doğarlar," bu yüzden de ölümsüzdürler ve bozulamazlar. Fakat çoğu kez aklının değil arzusunun peşinden gittiği için yasaya tabi olmak yerine ona boyun eğmek zorunda kalır. Akli kıt bir insan bilgece bir yaşama zorlanamaz, hasta bir kişinin sağlıklı bir bedene sahip olmaya zorlanamayışı gibi."

Peki Kral'ımız politik değil teolojik bir figür olsaydı? Hiç şüphesiz Tanrı'ya karşılık gelirdi. Bu durumda diyalogu nasıl anlamamız gerekirdi? Yine Spinoza yetişiyor imdadımıza, bu kez *Etika*'sıyla.

Ameliyat masasının üzerindeki bu kez Tanrı'nın iradesidir. Tanrı'nın imkânsız olanı dileyip dileyemeyeceği, dilediği takdirde bunun gerçekleşip gerçekleşemeyeceği teolojinin en eski tartışmalarından biridir. Bizim Küçük Prens'teki Kral-Tanrı'mız ise kendini kendi yasasıyla sınırlamış bir Tanrı'dır. Spinoza *Etika*'da iradeye "hür neden" denemeyeceğini, onun "zorunlu neden" olduğunu, Tanrı'nın eserlerini "irade hürlüğü" ile meydana getirmediğini söyler. İradenin Tanrı'nın özüne ait olduğu kabul edilse bile, şeylerin Tanrı'da yaratılmış olduklarından başka bir tarzda ve başka bir düzende yaratılamayacakları onun yetkinliğinden de pekâlâ çıkacaktır ona göre. Dolayısıyla, tenzih icabı Tanrı kendi yasasına tabidir. "Şeylerin olduklarından başka türlü olabilmeleri için, zorunlu olarak Tanrının iradesinin başka türlü olması gerektir; hâlbuki Tanrının iradesi olduğundan başka türlü olamaz."

Benzer bir akıl yürütmeyi Şeyh Bedrettin'in *Varidat*'ında da görürüz. *Varidat*'ta Tanrı'nın iradesi zatın ve aşamaların gereği demektir. Tanrı'nın istegi ve dileği, o nesnenin yeteneği doğrultusunda olur her zaman. Tanrı bir şeyi o işe yeteneği bulunmayanlardan istemez ve dilek istidada bağladr. Kâinatın tümü istidada, Spinoza'ca söylersek, varoluş yetkinliklerine göre ortaya çıkmıştır. İrade bu şekilde olup, bunun karşısı ile ilişkisi yoktur. Allah istediğinden başka bir şey yapmaz ve istediği de istidadın dışına çıkmaz. İsteddiğini yapması, öзде olanın ortaya çıkmasıdır.

Spinoza'nın ve Şeyh Bedreddin'in Tanrı tasavvurunu Kral diyaloguna uygun kılan ve tüm Ortodoks, antropomorfik Tanrı kavrayışlarını dışarıda bırakan temel mesele, Tanrı'nın istisnasız bir şekilde yasaya bağlı olması, bunun dışında bir kudret derecesinin aksiyomatik olarak reddedilmesi ve Tanrı kavramıyla çelişkili görülmesidir. İbrahimi dinlerin geleneksel yorumlarındaki Tanrı tasavvuru ve kelam anlayışı dışarıda kalmıştır. Bir yasa koyucu olarak Tanrı, güç etisinin konusudur. Onun ahlaki yasa koyucu bir niteliği olmadığı gibi, dünyayı iki parmağı arasında oynatmak gibi bir vasfı da yoktur; iradesinden soyunmuştur. Âdem'e "Şu meyveden sakın" dediğinde koyduğu yasa ahlaki bir yargıdan ve yaptırımdan değil, meyvenin zararlı tabiatının bilgisinden gelir. Öte yandan, Spinoza'nın *Teolojik Politik İnceleme*'de değindiği gibi, mucize yaratma yetkesinden yoksundur. Günbatımını görmeyi çok isteyen

Küçük Prens'e cevap veren Kral gibidir: "*İstediğin günbatımı olsun. Gereken emri vereceğim. Ama benim yönetim ilkelerime göre, uygun koşulların oluşması için daha beklemeliyim. Akşamleyn tam sekize yirmi kala. Emirlerime nasıl uyulduğunu o zaman göreceksin.*"

Yargının Özü

Kral'ın yanında öğreneceği bir şey kalmadığını anlayınca Küçük Prens gitmek ister. Kral ona kalması için "Adalet Bakanı" olmasını önerir. Küçük Prens şaşırır, ortada yargılanacak kimse yoktur. "Öyleyse kendi kendini yargılarsın," der Kral. Küçük Prens buna da razı olmayınca şöyle bir çözüm bulur: "*Gezegeneimin bir yerlerinde yaşlı bir farenin var olduğu konusunda kuşcularım var. Zaman zaman ona ölüm cezası verirsin. Böylece yaşaması sana bağlı olur. Ama onu hep bağışlırsın. Tutumlu davranmıyoruz, çünkü elimizde başkası yok.*"

Küçük Prens'in neden "Küçük Çocuk" değil de "Prens" olduğuna dair boyuna neredeyse hiçbir dayanak noktası bulamayız. Buna en fazla yaklaştığımız yer, diyalogun bu kısmıdır. Kral onu yanında tutabilmek için onunla yargı yetkesini paylaşmaya yanaşır. Fakat yargının diyalektik bir mesele olduğunu dikkatle salık verir. Yargının varolması için yargılanacak birinin varlığı şarttır. Ortada kimse yoksa, kişinin kendisi yargının nesnesidir. Kral yargıyla bozmuştur kafayı, âdeta bir Ferisidir. Beri yandan, tüm kudret sıfatları için geçerli bir meseledir bu, varoluşları bununla mümkün hâle gelir.

Kral'ın tasarımı, aslında bir tür Deesis sahnesidir. Göklerdeki Baba (Kral), yargı vazifesini Mesih'e (Prens) vermiştir. Nitekim Mesih, "Vaat Edilen Barış Prensi"dir. Nasıralı İsa, "Ben dünyayı yargılamaya değil, onu kurtarmaya geldim," diyecek, sonrasında onu kurtarmak için ölecektir. Küçük Prens'te apaçık bir Mesih kompleksi vardır, yılanı kendisini gönül rahatlığıyla teslim edecektir.

Yargı neden bu kadar önemlidir? Çünkü o, bir rıza meselesidir. Doğanın yasalarından çıkmayan her türlü iktidar ancak gönüllü ya da gönülsüz rıza ile kaimdir. Efendi ancak kölenin köleliği kabul etmesiyle mümkün hâle gelir. Kişinin kendi kendini yargılaması ise "doğal hukuk"a dönüşümdür. Küçük Prens'in aşkın bir yargıca sırtını dönüp yoluna devam etmesi, bir üst-insan tavrıdır. Yasanın neye hizmet ettiğini sorgulama vesilesidir. "Ben kimseye ölüm cezası vermek istemiyorum," dediğiniz takdirde büyükelçilik görevine hazırsınız demektir. ■

DÜNYANIN EN BÜYÜK KÜÇÜK PRENS KOLEKSİYONCUSU JEAN-MARC PROBST: "BİR DEĞERİN YOKSA HİÇBİR ŞEYİN YOK DEMEKTİR"

Çeviri: Feyza Şener

Koleksiyonunda *Küçük Prens*'in tam metnini içeren 316 farklı dil ve lehçede 4125 kitaba sahip olan Jean-Marc Probst, hâlen *Küçük Prens* kitaplarını topladığını ve bu sayının arttığını söyledi. Tahminine göre *Küçük Prens*'in 150 milyondan fazla baskısı yapıldı. Ayrıca 284 tane *Küçük Prens* hakkında yazılmış kitap, 261 tane Saint Exupéry hakkında kitap, 70 adet çizgi roman, 237 adet çocuklar için *Küçük Prens*, 173 adet CD/DVD, 68 ses kaydı, 87 videokaset (VHS), 206 makale bulunuyor. Kendisiyle koleksiyonunu ve *Küçük Prens*'i konuştu.

Koleksiyonunuzda en değerli ve nadide kitaplar hangileri? Biraz bahsedebilir misiniz?

Koleksiyonumdaki değerli kitaplar, 1943 ve 1960 yılları arasında yazılmış orijinal parçalar. Bunlara örnek olarak, 1947'deki Portekizce ilk versiyonu, Almanya'da 1950 yılı versiyonunu veya 1951 Hollanda versiyonunu söyleyebilirim. Fakat en nadide ve en pahalı versiyonların da New York'ta 1943 yılında basılan orijinal nüshalar olduğunu belirtmek isterim. Maddi olarak ifade etmem gerekirse iyi durumda olan bir kitap için on binlerce avrodan bahsedebilirim. Bunların hepsi numaralandırılmıştır ve tümü Saint-Exupéry imzalıdır. Bu kitapların 260 tanesi Fransızca ve 525 tanesi de İngilizcedir. Ama benim koleksiyonum aynı

zamanda çok nadir bulunan başka özel parçaları veya özel nüshaları da içeriyor. Örneğin 1945 yılında Saint-Exupéry'nin eşi olan Consuelo tarafından imzalanan kitap veya bu kitabın Almanca versiyonunun tamamıyla kaligrafi yazılmış örneği gibi. Yine 1957 Macar baskısı bir kitap var. 1958 başlarına kadar komünist rejim, bu kitabın içerisinde "çocukları korumak için" ya da "bu masaldaki zehir, *Küçük Prens*'in marazı, absürd nostaljisi ve ölümü aptalca gösterdiği" gerekçesiyle yasaklanmıştı ve toplatılmıştı.

Peki koleksiyonunuzda eksik kitap kaldı mı?

Web sitemde bulunan 50 farklı nüshayı şunda arıyorum. Bir nüsha var ki onu koleksiyonuma eklemem

imkânsız çünkü kitap Afganistan'da bulunuyor. Kitap toplam 600 adet bastırılmış ve bastırın kişi yanına 2 tane alarak Afganistan'dan bir seyahat için ayrılmış. Geri döndüğünde evini kül olmuş şekilde bulmuş. Kitapların hepsi evle beraber yanmış. Onun için bu nüşadan bulmam imkânsız.

Asıl mesleğiniz makine mühendisliği. Böyle bir koleksiyon yapmaya nasıl karar verdiniz? Tutkunuz nereden geliyor?

Her şey 1980 yılında, ben Zürih Polytechnique Fédérale Okulu'ndayken ve 7 aylık bir dünya turu yapmanın ardından başladı. Bu yolculuk sırasında, ben zaten *Küçük Prens*'in birçok dile çevrilmiş olduğunu fark etmiştim. Bu kitabın Arapça ve Japonca kapaklarını keşfettiğim zaman, diğerlerinin arasından bu iki örnekle, adeta büyüdüm. Daha sonra arkadaşlarım ve ailem benim bu küçük koleksiyonumu gördükçe seyahat ettikleri zaman bana bu koleksiyonu tamamlamada yardımcı oldular. Fakat son on beş yıldır, internet alışverişinin de sunduğu değişim ve satın alma olanakları sayesinde, benim koleksiyonum dünyanın en büyük koleksiyonlarından biri hâline geldi.

Dünyadaki diğer koleksiyoncularla diyalogunuz nasıl? Tahminen dünyada kaç tane *Küçük Prens* koleksiyoncusu vardır, bir bilginiz var mı?

Benden kitap istediğinde bulunan, kitap arayışı içinde olan 250 koleksiyoncunun e-mail adresi var. Bunun yanında 100'den fazla irtibat hâlinde olduğum gazeteci ve buna benzer kişilerin iletişim bilgileri var.

***Küçük Prens*, çevrildiği her dilde 7'den 70'e herkesin büyük bir ilgi ve sevgiyle okuduğu bir kitap. Birçok kişi bu kitabı adeta bir "yaşam felsefesi" hâline getirmiş durumda. *Küçük Prens*'te sizi en çok ne etkiledi?**

Küçük Prens benim benim adetaergenliğime dokundu. 40 yıldan fazla oldu. Benim hayat görüşümle örtüşen düşünceleri, özellikle arkadaşlık ve aşk konularında buldum. Şimdiki yaşımda etkilendiğim başka mesajlar var. Ben aynı zamanda üç temel neden ile de *Küçük Prens*'in beni olduğu gibi, modern toplumu da etkilediğini düşünüyorum: *Küçük Prens*, ölüm, ayrılık, boşanma gibi yokluk durumlarına ilişkin bir umut mesajı veriyor. Yine herhangi bir dine inanmaya zorlamayan bir anlam görüşü var. Bu açıdan insan ilişkilerinde farklı bir ruhsal vizyon sunuyor. Ve son olarak sorumluluk, saygı, güven ve cömertlik gibi insani ve gerçek değerleri vurguluyor. Kitapta bölüm olarak ise *Küçük Prens*'in tilki ile olan diyalogunun yer aldığı 21. bölümü çok seviyorum.

Sorumluluk düşüncesi çok önemli kavram. Doğaya, insanlara, canlı-cansız her şeye karşı sorumluluklarımız var. Örneğin sizin tesla [elektrikle çalışan] arabanız olduğunu gördüm. *Küçük Prens*, sorumluluk üzerine bize neler söylüyor?

Evet, söylediğiniz gibi, farklı hayat tarzlarından insanlara karşı sorumluluklarımız, doğaya karşı sorumluluklarımız, siyasi sorumluluklarımız var. Aynı zamanda özgüvenden de bahsediliyor kitapta. Bir insanın kendi istediği hayatı yaşamasına yardım edebilecek güveni ve kendine inancını oluşturabileceği bir kaynak var bir anlamda bu kitapta. Cömertlik, diğerkâmlık ve daha birçok buna benzer değerler kitapta bulunabilir. Ayrıca bu tür kavramları kitapta keşfettiğiniz sizin için çok önemli bir değer hâline gelirler. Değerlerimiz bu çağda toplumların en çok ihtiyaç duyduğu şeylerdir. Bir değer yoksa hiçbir şeyin yok demektir.

Kendi koleksiyonlarınız için gelecek adına bir planınız var mı? Müzelerde, sanat galerilerinde sergileme veya vakıflara bağışlamak gibi? Ya da çocuklarınıza miras mı bırakmayı düşünüyorsunuz?

Bu kitaplar artık bana ait değiller. Bir vakıf kurdum ve koleksiyonlarımı bu vakfa bağışladım. Yarın ölecek olursam bu kitaplar sahipsiz kalmayacak. Bu vakfın ilk hedefi kitapların kaybolmalarını engellemek ve hepsini koruyup bir arada tutmak. İkinci hedefi ise her yıl yeni bir tercüme kitap çıkarmak.

Türkiye'deki koleksiyonerlerin bir müze kurma projesi var. Sizin böyle bir düşünceniz var mı? Sonraki hedefiniz nedir?

Bir müzeden bahsetmek istemiyoruz, biz *Küçük Prens*'in evini yapmak istiyoruz. Ve eğer böyle bir şey yapabilirsek, İsviçre'de yapacağız ve ben kendi koleksiyonumu getireceğim, Saint-Exupéry'nin ailesi de yazarın hatıralarından birçok ilginç parça getirecek. Ve "estate of consello" biliyoruz ki *Küçük Prens*'in orijinal çizimlerine sahipler. Kimseye göstermiyorlar fakat ben nerede olduklarını biliyorum. Düşüncem, bu şekilde çok güzel bir proje gerçekleştirmek. Belki de onlar da bu çizimleri göstermeyi kabul ederler. Bunun üzerine çalışıyorum, böyle şeyler vakit alır. ■

İNSANA DOKUNAN ANLATICI: SAINT-EXUPÉRY

Feridun Andaç

İnsan yazmasını değil, görmesini öğrenmeli.
Yazmak bir sonuçtur.

Arka Kapak / Antoine de Saint-Exupéry

İnsanların Dünyası'nda dikkatinizi çeken nedir diye sorarsanız, insana dair bir öyküyü anlatmayı çağırıştırmasıdır. İlkten kitabın adının beni kendine çeken yanı buydu. Ama o ilk satırların sizi çekim odağına alması, hele şu sözleriyle karşılaşmanız anlatıcının; "Başkalarına ulaşmaya çalışmalı insan. Kırdan, uzun aralıklarla yanan bir ateşlerin bazılarıyla ilişki kurmaya çalışmalı."

Kitabın sözünü ettiğim bu çevirisinden (1970, Tashin Yücel, Yankı Yay.) 36 yıl sonra, 2006'da aynı kitabın yayıncısı oldum. Yazarın bütün yapıtlarının yayın haklarını alırken çıkış noktam elbette ki o ilk etkilerdi.

İlk gençlik yıllarımda okuyarak etkilendiğim bir yazarın başkalarını da o yaşlarda etkilemesini istiyordum. Sevdigi, etkilendiği yazarları/kitapları yayımlayan bir yayıncı olmak her şeye rağmen güzel bir şey. Bu yanımi sezen Füsun Akatlı bunu dile de getirmişti: "Feridun, galiba sen okumak istediğin, sevdiğin kitapları, yazarları yayımlıyorsun!"

Exupéry ve daha nicelerini de yayımlama şansım olmuştu. Öyle ki, ilk yayıncısı Kemal Demirel'in kitaplarını da onun yanına yerleştirmiştim. İyi yazarlar öyledir, çağdan çağa geçerek okurunu/yayıncısını bulur. Siz bakmayın bugünün "Küçük Prens furyası"na, Exupéry'nin orada söyledikleridir onu bu denli önemseten, yayıncıların "engin sevgisi" demek değil-dir onu keşfetmeleri.

Madem söz ettim, şunu açmalıyım: Yankı Yayınları'nı 1960'lı yıllarda kuran Kemal Demirel, Exupéry'nin *Mektuplar*, *Kanayan İspanya*, *Kale*, *Savaş Uçuşu*, *Güney Postası* (ki yayınevinin ilk kitabıdır), *Küçük Prens*, *Gece Uçuşu*, *İnsanların Dünyası* kitaplarını yayımladı. Bir konuşmamızda,amacının 100 kitap çıkarmak olduğunu, her birinin de bir tek

baskısını yapmayı amaçladığını söylemişti. Benzersiz kitaplardı bunlar. Başlı başına anlatılmaya değer büyük yayıncılık örneğidir Yankı Yayınları.

İşte okurumuz da Antoine de Saint-Exupéry'yi böyle tanıdı.

Genç okur olarak karşıma çıkan *İnsanların Dünyası*'nı "kutsayıcı" bir anlatı gibi okumuştum. Kitabın içinde kalmıştım uzunca süre, hiç çıkmak istememiş-tim; ama gösterdikleri, öğrettikleriyle yol almak için evrene açılmam gerektiğini de derinden hissettirmişti yazarı.

İyi yazarların etkilemekten başka şansları yoktur! Okur avcılığı değildir onların yaptıkları. Bilinmez bir yerde gidip insana dokunmaktadır.

Exupéry'nin uçuşlarda başlayan yeryüzünü keşfi onu biraz da sofistiktir yapmıştır. Yazdıklarını "roman" kalıbına sığdıramamam da bundan sanırım! Belki de "romans" demeli.

Düş dünyanızı kanatlandıran bir anlatıcı olması ya-bana atılır gibi değildir. Size gitmenin bütün biçimle-rini/anlamalarını, bir işe / uğraşa tutkuyla bağlanma-nın dilini öğretir Saint-Exupéry.

Dünyaya bakma biçimi, evrenin döngüsel seyri, bu-lutların ötesindeki bir varoluşun düşü onun anlatı-sıyla gelip bulur sizi. Sık sık da kendinize döndürür, Exupéry:

Ama ben yalnızlığı bilirim. Çölde geçen üç yıl çok iyi öğretti bana onun tadını. Burada, madensi bir görünü-m içinde yıpranan bir gençlik karşısında tüyleri ürpermez insanın, kendisinden uzaklarday, heç şey, herkes yaşlanıyormuş gibi görünür. Ağaçlar meyve-lerini oluşturmıştır, topraklar buğdayların vermiş-tir, kadınlar daba şimdiden güzeldir. Ama mevsim ilerler ve dönmek için elini çabuk tutman gerekir... Ama mevsim ilerler ve sen uzaklarda kalmışsındır... Ve dünyanın nimetleri kumulların incecik kumları gibi kayıp gider parmaklarının arasından.

İnsanlar genellikle zamanın akışını duymazlar. Ge-çici bir huzur içinde yaşarlar. Ama biz, bir kez alana

geldikten sonra, üzerimize alize yellerinin ağırlığı
çoktu mü zamanın *durmadan ilerlediğini* sezerdik...*

Karşımıza çıkardığı dünyanın dilini anlamaya çalışırken, gitmenin ve kaybolmanın nasıl bir zaman eğrisinde var olduğunu da hatırlatır. Ki, kendi ömrünün bir ökseye takılıp sonsuzluğa karışmasını bile yazıda gören bir anlatıcıydı o. “Özgür tutsak” diyordu kendisine, annesine yazdığı bir mektubunda... *Küçük Prens*’le buluştuğunda da bu yanını ve daha birçok gerçeğini keşfetmişim.

Düşlerin Sırlı Yanı

Antonie de Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens*’ini okurken hem bazı sözcüklerin/kavramların ardına düşünürüm hem de düşlerimizin sırlı yanlarına bakıyorum.

Küçük Prens, bize hayatı gösteren bir kitap. Düşünce akkoru da denebilir. Yaşanmışlıktan yansıyanların bir çocuk/yetişkin gözüyle anlatımı... İnsanlar arasındaki iletişimin yolu, yordamı, yaşananlara verdiğimiz anlam, akkorlaşan düşünceler olarak Exupéry’nin anlatımıyla karşımıza çıkıyor burada. Gerçeğin gerçekliğine bir o kadar bakış/kavrayışla düşünceye dönüşen sözün kaynağına indiriyor bizi anlatıcı.

Yaşamın oyun, oyunun da insanın düş evreninin ivmesi olduğu gerçeğini de hatırlatır bize yazar. Çocuklar kadar büyüklere de sözü olan bir “hikâye”nin mutlaka bir yerinde kendinizle karşılaşsınız. Yitmeyen bir duygunun, sezgisel bir yolculuğun sözcüklerdeki yansısı yıldız yıldız göğe ağarak dilden dile yayılıyor. Exupéry anlatısını şunca yıldır okurlara taşıyan da bu duygunun tözü olsa gerek. Öyleyse, Exupéry’nin şu sözüne kulak vererek okumaya başlayabiliriz *Küçük Prens*’i:

...kitabımın üstünlükünü okunmasını istemem. Bu anıları anlatmak öyle acı ki benim için. Dostum, koyununu alıp gideli altı ay oldu. Bu kitapta onu size anlatmayı deniyorsam, onu unutmamak içindir. Dostumu unutmak acı bir şeydir.

İnsanın kendi olmak yolculuğunun, kendince yaşamak düşüncesinin doğadaki/evrendeki karşılığını bulmak öğrenmek için bir yaşama kitabıdır *Küçük Prens*. Her zamana, çağa yansısı/sözü de bundandır.

Küçük Prens’le Kral’ın karşılaşmasında, diyaloglarında karşımıza çıkan gerçeklik insanın yeryüzündeki duruşu/durumuna dair ilginç düşünceler taşır okura. Öğrettiği kadar düşündürür de Exupéry okurunu.

Sanmayın ki “küçük” sıfatı “prens”in öyküsünün küçüklerle ait olduğunu imler. Önce büyükler okumalı, sonra da küçükler ve her yaştan insanlar...

Mehmet Ali & Akşamsefası

Çizim: Barış Şelbi

Hayata yalın bakışın, duru sözle kavramların anlamını öyküleyerek anlatmanın Exupéry’de bulunduğu yer, kuşkusuz yaşanmışlıklardır. Dahası doğa-insan ilişkisinden ağır gelenlerin akıl süzgecinden geçirilerek *Küçük Prens* vari bir anlatıya dönüşmesi insanı benzersiz bir dünya seyrine çıkarır. Exupéry’nin bu anlatısıyla, insanın yeryüzü serüvenine dair anlatılan bir “düş masalı”nın içinden bakarız. Orada dostluk, arkadaşlık, paylaşım, sevgi, değerbilirlik, birbirini anlama, bağlılık, kendini keşfetme, doğayı tanıma vardır. Kendi yıldızını keşfetme, yaşama kılavuzunu bulma yolculuğuna çıkarır sizi üstelik Exupéry *Küçük Prens*’le.

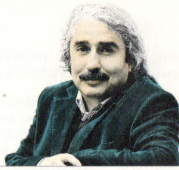
Azra Erhat’ın çevirisi 1968’de Yankı Yayınları’yla okura ulaştırılmıştı. İlk özgün çevirilerden biri olarak nitelendirebileceğimiz bu çevirinin günışığına çıkarılmasını, Erhat’ın adıyla yayıncısı denemeci Kemal Demirel’in bir kez daha bu kitapta anılarak buluşmasını da bir sürekliliğin ifadesi olarak almalı.

Eğer Türkçede bugün bir “Saint-Exupéry okuru” varsa, kuşkusuz bunda yayıncı/denemeci Kemal Demirel’in de payı vardır. ■

* *İzlenimler* Dişman, Antoine de Saint-Exupéry; Çev: Tahsin Yücel, 2006. Dünya Kitapları, 164 s.

MACHIAVELLI'NİN "PRENS"İNDEN EXUPÉRY'NİN "KÜÇÜK PRENS"İNE

A. Ali Ural

Bencilliğin, hırsın ve gücün cehennem çevirdiği bir dünyada "insan" a ulaşmadan nefes almak mümkün olmayacaktı. Machiavelli'nin *Prens*'inin ölümler yağdırdığı dünyanın bir kurtarıcıya ihtiyacı vardı, bir *Küçük Prens*'e.

Arka Kapak / A. Ali Ural

"Dünya herhangi bir gezegen değildir! Yüz on bir kral vardır orada (zenci krallar unutulmazsa tabii), yedi bin coğrafyacı, dokuz yüz bin iş adamı, yedi buçuk milyon ayaş, üç yüz on bir milyon kendini beğenmiş, kısacası neredeyse iki milyar yetişkin insan."¹

Uçaklara hayranlıkla bakan çocuklardan biriyken Exupéry, pilot olup yeryüzüne hayranlıkla baktı bir gün. Dünya yukarıdan bambaşka görünüyordu. Hayır, daha iyi görünmüyordu. Dağlar kahverengi, göller mavi, evler sarı lekeler halini almış, her şey git gide küçülüp rengârenk tohumlara dönüşerek, hayal tarlasından *Güney Postası*, *Gece Uçuşu*, *İnsanların Dünyası*, *Savaş Pilotu* ve *Küçük Prens* olarak fıskırışı.

Yukarıdan her şey farklı görünüyordu evet, fakat yeryüzünü boyayan kendisiydi. "İlgisiz, dileksiz ve sevgisiz isem, en zengin evren, en güzel şehir, bana çöl gibi gelir,"² diyen bir adamın gözlerine kum çamasından daha doğal ne olabilirdi? Çölü küçümsediğini sanmayın, orada buldu kendini. Bütün kitapları bu yüzden tükenmek bilmeyen birer kum saati olup aktı dünyaya vahalar oluşturmak için. "Bizim için çöl mü? İçimizde doğmakta olan şeydi. Kendi benliğimiz üstüne öğrendiklerimiz."³

Fakat bir Fransız pilotu için çöl aynı zamanda "düşman kabileler" demekti. "İnsan, dünya yüzünde gizli nişancılar için bir hedef tahtasıydı," çünkü.⁴ Tabii kitabın sözlüğünde "insan" kelimesi "Fransız" anlamına geliyordu. Senegalli nöbetçi "insan" değilse de parolanın işaretini bilerek Exupéry'nin verdiği özgün bir rütbeyle "kara bir melek"e dönüşecekti.

Parola'nın işareti ne miydi Senegalli nöbetçinin telaffuz ettiği? "Fransız!" Evet, parolayı "Fransız" kelimesiyle yüceltebilen biri "melek" olmayı hak etmişti. Kara sıfatının ne önemi var, melekti sonuçta.⁵

"Bir yazar farklı elbiseler giyse de hep aynı yerlerde dolaşır," diyenleri haklı çıkartıyordu Exupéry, bütün kitaplarını uçaklar, gökyüzü ve çöl dekoratörlükle yapıyor. Gerçi "dekor" demek biraz haksızlık olurdu hayatı semada ve çöllerde geçmiş bir adamın güzergâhına. Sahraya düşen ya da mecburi iniş yapan uçaklar vardı dünyasında hep ve susuzluk öyküleri, "Keşke yere düşer düşmez ölseydik, kurtulurduk," dedirten.⁶ Kurtuldu da tam ölecekken susuzluktan. Bir Bedevi kurtardı onu ve o vakit bile "insan" diyemedi başta ona. Bu kez "zavalı" sıfatını verdiği bir melekli karşısına çıkan: "Arap, sadece yüzümüze baktı. Ellerini omuzlarımıza koydu ve biz ona boyun eğdik: Kumların üzerine uzandık. Artık burada ne ırk ayrılığı var, ne din, ne dil... Yalnız ellerini, kurtarıcı bir melek gibi omuzlarımıza koyan şu zavalı bedevi var."⁷ Sonra evet, sonra düşündü tekrar kendisini ölümden kurtaran adamı ve suya güzelleme yaptığı satırlardan sonra ona "insan" deme ihtiyacı hissetti. "Sen ey su vermek gücüne sahip büyük soylu insan," cümlesi kaçıverdi ağzından.⁸

Küçük Prens bu ölümcül maceranın bir başka boyutta yeniden varoluşuydu. Bu kez "insan"ı çocukta arıyordu Exupéry. Bencilliğin, hırsın ve gücün cehennem çevirdiği bir dünyada "insan" a ulaşmadan nefes almak mümkün olmayacaktı. Machiavelli'nin *Prens*'inin ölümler yağdırdığı dünyanın bir kurtarıcıya ihtiyacı vardı, bir *Küçük Prens*'e. Çocukluğunu hatırlamanın vakti gelmişti, henüz bozulmamış insanla yeniden buluşmanın. Aşkı, adaleti, dostluğu pekâlâ öğrenebilirdi çocuktan. Her çiçeğin biricik olduğunu, yıldızların bankaya yatırılmayacağını, hayalin ölü hakikatleri nasıl dirilttiğini, insanın kalbiyle de görebileceğini, satır aralarında nefes alan bir koyunun gerçek bir koyundan daha uzun ömürlü olduğunu...

"Lütfen... Bana bir koyun çiz!"

"Ne dedin?"

“Bana bir koyun çiz...”

Küçük Prens, çölde uçağı arızalanmış bir pilotla konuşuyor. Sekiz günlük suyu kalan pilot uçağını tamir edemezse ölecek. Serap değil, bir çocuk kendisinden resim çizmesini istiyor. Yerleşim merkezlerinden bin mil uzaktaki, her saniye tabutuna bir çivi çakarken, bu in mi cin mi olduğu belli olmayan çocuğa uçağın tamirini bırakıp koyun resmi çizecek! İyi de bu çocuğun ne işi var sahranın ortasında?

“Peki ama... Ne yapıyorsun sen burada?”

En meşgul zamanında bile insan bir çocuğa beş dakikasını ayırabilir. Fakat ortada bir çocuk var mı gerçekten? Çölün yeni bir oyunu olmasın!

“Lütfen... Bana bir koyun çiz!”

Exupéry, kahramanının sabrını sınıyor. Pilot pekâlâ kovabilir çocuğu yanından. “Çocuğum senin işin gücün yok mu!” diyebilir. Hem bakalım resim çizmesini biliyor mu! Cebinden bir kâğıtla dolmakalem çıkardığına göre biliyor. Yok, yok duraksadığına göre bilmiyor. Çocukken ne zaman resim çizmeye kalksa önüne matematik problemleri koyduklarını hatırlıyor birden.

“Zıyanı yok. Sen bana bir koyun çiz.”

Çocuğa, “Hayır,” demekten zor bir şey yok. Sonunda bir koyun çiziyor pilot Küçük Prens’e. Fakat mutlu değil çocuk. Çünkü hasta bir koyun bu. İstek üzerine yeni bir koyun resmi çiziyor. Fakat bu resmi de beğenmiyor çocuk. Bu bir koyun değil, boynuzlarına bakılırsa bir koç! Bir daha deneyip dönmeli artık uçağa. İşte bu resim yüzünü güldürecek çocuğun. Fakat neden suratını asıyor?

“Bu fazla yaşlı. Ömrü uzun olacak bir koyun istiyorum!”

Çok oluyor çocuk. Sabrı tükeniyor pilotun. Uçağın motorunu bir an önce sökmeli. Çocuğu başından savmak için son bir hamleyle bir şeyler çiziktiriyor kâğıda. Üzerinde delikler olan bir sandık resmi bu. Koyunu göremeyince kızıp gider belki Küçük Prens. Pilot, “İstedğin koyun bunun içinde!” diye noktayı koymak istiyor. Fakat o da ne, yüzü aydınlanıyor çocuğun. Sevinçle haykırıyor:

“Ben de tam böyle bir şey istiyordum!”

Görünmeyen bir koyunla mutlu oluyor çocuk. Dahası başını resme doğru eğip sandığın deliklerinden içeriye bakıyor. O da ne, mışıl mışıl uyuyor koyun!

“Şuna da bak uyumuş!”

Hayalimizde olgunlaşan meyvelere yetişmeye çalışırken hakiki yemişler, ne sunulsa biraz eksik, biraz soluk, biraz ekşi. Her manzarada hesaba katılmayan bir gölge, her aydınlıkta siyah noktalar... Kimse bir başkasının hayalindeki resmi çizemez. Kalp, modellerini saklamak için çekiverir perdeyi. Ressamı fırçasıyla, heykeltıraşı keskiyle, yazarı kalemle yalnız bırakır. Faş etti diye mi hayali, yere çakıldı pilotu Exupéry’nin? Resmi sandıkta gizlediğini biliyoruz. Söylemedi ama biz duyduk: Bir resim ancak zihinde soluk alır. Tellalları bağırmasa da, “Natürmort ölü bulundu!” Ölü doğa resimleriyle süslenen duvarlarda çivi yaraları... Sen okura bir pencere ver, o ne göreceğini bilir. Sen okura bir çivi uzat, o bilir ne asacağını.

Hayalinde olgunlaşan meyveleri kim toplayabilmiş? Kim bu zigbi testiye dikerken başına, soğutabilmiş içini? Her eser derin bir pişmanlıkta bir sonraki eser için gücünü pişmanlıktan mı alıyor sanatkâr? Dünya çamuruyla yoğurduğum hayal, bu sefer de istediğim surete kavuşmadı, diyerek köpüren ruhunu yeni bir eserin hayaliyle mi yatıştırıyor? Hayal, gerçek ve sanatkâr fleğin çemberine kendi dallarını değdirmek isterken çember hepsinden kurtulup insanlığın en eski oyunu saklabacın karanlığına mı yuvarlanıyor? Sanatçı bu eski oyunda yeni bir kovuk ararken kendine, bulunmak istiyor mu? Yoksa oyun bittikten sonra da yaşayacağı, forsolru acılar yayan bir sığınacağın mı peşinde?

Bana bir mağara çiz! Av resimleri yapacağım duvarlarına açıldıkça ölüren. Bana bir deniz çiz! Gökyüzünü sırtlandım oksijen tüpü yerine. Bana bir at çiz! Isık çaldığımda kişnesin. Bana bir ağaç çiz! Kırsın salıncığıyla. Bana bir olta çiz! Balıklar uğramasın yanıma. Bana bir kayak çiz! Gemilerimi batırsın. Bana bir kitap çiz! Kurdelesinden tırmanayım aya. Bana bir kardan adam çiz! Eridikçe kara bir mürəkkep olsun. Bana boşluk çiz! Çil çil yıldızların peşine düşeyim. Bana bir köpek çiz! Kocaman bir kemik atayım önüne.

Bu dünya bize yetmez. ■

Dipnotlar...

1. Antoine de Saint-Exupéry, *Küçük Prens*, Çev. Naim Erkösen, Sule Yayınları, İstanbul 2013, s. 38
2. Antoine de Saint-Exupéry, *Gec Uçuşu*, Çev. Mukadder Sezgün-Fuat Pekin, MEB Yayınları, İstanbul 1999, s. VI
3. Antoine de Saint-Exupéry, *İsyanların Dişpans*, Çev. Vedat Günyol, Altın Kitaplar Yayınevi, s. 98
4. a.g.e., s. 100
5. a.g.e., s. 100
6. a.g.e., s. 144
7. a.g.e., s. 179
8. a.g.e., s. 100

HIÇ BÜYÜMEYEN KİTAPLAR

İhsan Sönmez

Dünyada hangi kitapçıya giderseniz gidin, eh bazı ihtisas kitapçılarını hariç tutabiliriz, mutlaka karşılaçağınızdan emin olacağımız kitaplar vardır. Onların arasında, efendim çizimlerle süslenmiş, ciltlisi, küçük boyu, büyük boyu, üç boyutlusu, müziklisi, ve daha nelisi nelisi olan kitaplar yok mu... İşte onlar, hiç büyümeyen kitapların ta kendileri.

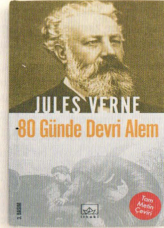
Esasen, çoğunlukla büyükler için yazılmış olsalar da çocuk kitapları arasında kendisine daha bir yer bulan, bir çoğumuzun hayatını kökünden etkileyen kitaplar bunlar. Kim tavşan deliğine düşmeyi hayal etmedi? Kim kara balığın peşinden yeni dünyalara gitmeyi düşlemedi? Kim, bu sayının da dosya konusu olan, Küçük Prens ile tanışmayı kurmadı kafasında?

Evet, bazen bu kitaplar kapitalizmin dişilerine kurban gidip üretilmedi değil, ama hâlâ bir umut, bizlere fısıldayıp duruyorlar. Başka bir dünya bittabi mümkün! Büyüklerin masallar diyarına buyurun efendim... Kapı açık. Hava tam okumalık.

Yürekdede ile Padişah
Cahit Zarifoğlu
Beyan Yayıncılık

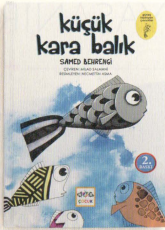
Belki dünyanın her yerindeki kitapçılarda yok ama Cahit Zarifoğlu'ndan *Yürekdede ile Padişah* bu listede yer almayı sonuna kadar hak ediyor. Hepimiz bekledik ki Yürekdede padişahı neler neler istesin ama çadırın batmayan direği işin sırrı olmasın mı?

Seksen Günde Devri Alem
Jules Verne
Pınar Güzelyürek
İthaki Yayınları

Karlı bir günde New York'a gelirlerdi, ama o New York o New York değildi. Fillerle, balonlarla fersah fersah giderlerdi. Acaba *Yüyüklerin Efendisi* 1-2-3 izler gibi bir Jules Verne yeniden okuması mı yapmalı tüm kitapları için? Bence tam zamanı.

Bonus: Büyüklere masallar kapsamında Mevlana İdris'in kitaplarından en az birini hatmedip, uyuyamadığınız kış gecelerinde hatırlayıp, içinizi ısıtabilirsiniz efendim.

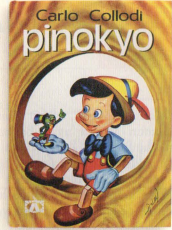
Küçük Kara Balık
Samed Behrengi
Çev. Milad Salmani
Nar Yayınları

Doğudan harika bir hikâye. Çizgi filmi var mı hatırlamıyorum, ama hayalimde kıvrıla kıvrıla yüzerek yeni limanlara gittiğimi anımsıyorum. *Kayıp Balık Nemo*'nun hikâyesi nerden esinlendi dersiniz?

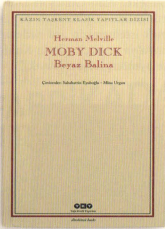
Beyaz Diş
Jack London
Çev. Ayşe Belma Dehni
Ayrıntı Yayınları

Müthiş bir roman. Hayvanların, canavarların (evet, Frankenstein!) ve daha bilumum yaratığın insanları anlamaya çalışması, zihinlerinden geçenleri duymak, şaşımak... Muhteşem.

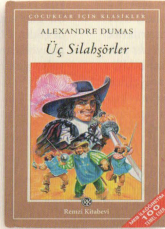
Pinokyo
Carlo Collodi
Çev. Gülten Suveren
Altın Kitaplar

Burnun uzaması bir tarafa, bir oyuncağın bir çocuğa dönüşmek istemesi çok güzel bir detay değil mi? Keşke biraz daha uzun olsa dediğim kitaplardan..

Moby Dick
Herman Melville
Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Mina Urgan
YKY

Katip Bartleby'nin yazarından ölümsüz bir kitap. Balığın büyüklüğü, sahile gidene kadar eriyip bitmeye durması... Hırs ile, yoksa başka bir şey mi, bu kitapta mı tanışmıştım acaba?

Üç Silahşörlük
Alexandre Dumas
Remzi Kitabevi

Neden dört kişi oldukları bir yana, Ekşi Sözlük'te başlığı bile var, her genç ergene "Fransız keçi sakal bırakıp tayt giysem nasıl olur?" sorusu sordurmuş harika romandır.

Alice Harikalar Diyarında
Lewis Carroll
Antik Yayınları

Filmlerini izlemedim, o başka hikâye. Bence hayal etmek daha güzel. Hikâyeyi zaten biliyorsunuz. Demliğe benden selam...

MARS'TA NASIL YAŞANIR?

Fırat Demirel

The Martian (Marslı, 2015) filmini izlediyseniz insanlığın Mars'a ayak basma ihtimali sizi de heyecanlandırmış olabilir. Hatta insanlığın doğaya meydan okuma başarısından kibirlenmiş bile olabilirsiniz. Peki Mars'a gitmek ve orada yaşamak gerçekten mümkün mü? Yoksa her şey Hollywood bodrumunda üretilen yeni bir rüya mı?

Bu sorunun yanıtı, Stephen Petranek'e göre neredeyse kuşkusuz bir "Evet!" Yazar ve teknoloji uzmanı Petranek, yaptığı bir TED konuşmasında Mars'ta yaşamın nasıl mümkün olacağını ve çocuklarımızın Mars'ta yaşamayı tercih edebileceğini anlatıyor. Mars hikâyesi elbette 17 dakikalık bir konuşmaya veya bu köşeye sığmayacak kadar uzun. Ancak Petranek'in kaleme aldığı *Mars'ta Nasıl Yaşarız?* (Optimist Yayınları) adlı küçük bir kitap, konunun kalbine giden damarları yerli yerinde anlatıyor.

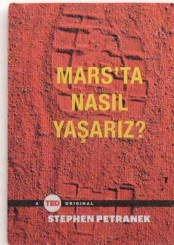
Mars'ta yaşamak için elbette oranın havasından bahsetmek gerek. Ama hava durumuna geçmeden önce biraz geriye, 2. Dünya Savaşı'na doğru gitmekte fayda var. Zira 1948 yılında ülkesi için V2 roketini geliştiren Alman Wernher von Braun, dört yıl sonra Amerikan ordusu tarafından kaçırılarak ABD'ye götürülmüş ve orada *Mars projesi* adlı bir kitap yayımlamıştır. Von Braun, hem tüm bildiklerini Amerikalılara aktarmış hem de kaleme aldığı eseriyle bugünün Mars aşklarına feyz veren kişi olmuştur. Pek tabii Mars'ta yaşamaya dair açıklanmayan bekleyen sorular von Braun'un o yıllarda hesap edemeyeceği kadar büyüktür.

Her yeni ikamet arayışı hiç şüphesiz bir yolculukla başlar ve söz konusu Mars olduğunda durum son derece ciddidir. Zira Mars'a gitmek, Ay ile aramızdaki mesafenin 1000 katını aşmak anlamına gelir ki Petranek'e göre önümüzdeki 20 yıl için bu yolculuk 250 günden az sürmeyecektir. Yine de bir an için gözlerimizi kapatalım ve 35 milyar dolarlık yol ve koloni masraflarının karşılandığını, yolculuğun fiziki ve psikolojik zorluklarını aşarak Mars'a indiğimizi düşünelim. Bu durumda karşımıza çıkan şey yüzde 95'i karbondioksitten oluşan ince bir atmosfer ile yoğun solar ve kozmik radyasyon altındaki kızıl bir gezegen olacaktır.

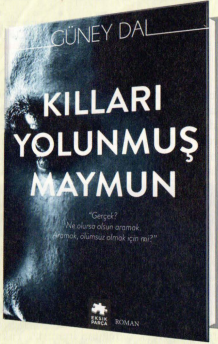
Mars'a ulaşıldığında yapılması planlanan birkaç ana hedef vardır. Bunlardan biri Mars'ın belli bölgelerindeki buz kütlelerini çözerek su elde etmek bir diğeri

de ısıtma yoluyla atmosferin yoğunluğunun artırılmasıdır. Ancak bu yöntemler çok süreler (yüzyıllar) alabileceği için azotu amonyağa çeviren bakteriler kullanmaktan antik yaşam formlarını yeniden canlandırmaya kadar çeşitli seçenekler üzerinde de çalışılmaktadır. Hatta genetik mühendisliğiyle insan genotipini değiştirmek (akciğerleri ve kan hücrelerini karbondioksiti, CO₂ parçalayacak hale getirmek) de bunlardan biridir ancak bu hayalin de 300 yıllık bir çalışma gerektirdiği tahmin edilmektedir.

Nihayetinde bu hesaplamalar mütemadiyen güncelleniyor. Öngörülen hedeflere ve dolayısıyla Mars'a daha erken de ulaşılabilir. Hatta bu kitabın (*How We'll Live on Mars*, 2015) ABD'de ilk yayımlandığı günden bu güne roket teknolojileri ve Mars'ta yaşam konusunda birçok çalışma da yapılmıştır. Fakat Kızıl Gezegen'de bir yaşam kurma hayali, oksijensiz 15 dakika içinde beyin ölümünün eşğine gelen ve dünyadaki dengeyi korumayı başaramayan bir türün ortaya attığı muhtemelen en büyük iddidir. Belki de asıl mesele Petranek'in bahsettiği gibi gezegenimizi hızla yok etmemiz veya ölmekte olan Güneş'in Dünya'yı bir gün yutacak, yörüngesinden çıkarak olması da değildir. Mars'a gitmek istememizin asıl nedeni; "İspanyolların Yeni Dünya'ya veya çiftçilerin Kaliforniya'ya gitme nedeniyle ayındır; zengin olmak." ■

Mars'ta Nasıl Yaşarız?
Stephen Petranek
Çev. Taner Gezer
Optimist

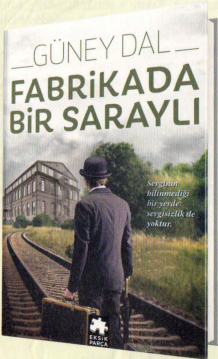
KILLARI YOLUNMUŞ MAYMUN

Güney Dal, alışlagelmiş hayatların bir romana nasıl dönüştüğünü, bir romana nasıl konu olduğunu, o romanın nasıl yazıldığını anlatır bize *Kılları Yolunmuş Maymun*'da.

Feridun Andaç

"GERÇEK?

**NE OLURSA OLSUN ARAMAK. ARAMAK,
ÖLÜMSÜZ OLMAK İÇİN Mİ?"**

FABRİKADA BİR SARAYLI

Fabrikada Bir Saraylı, bir arayışın, kayıp benliğin romanı.

Güney Dal, insanımızın "işçi göçü" ile başlayan "Avrupa seferi"ni bu kez bir anti-kahraman'ın öyküsüyle dile getiriyor.

**"SEVGİNİN BİLİNMEDİĞİ BİR YERDE
SEVGİSİZLİK DE YOKTUR."**

BİR YAZAR VE KAHRAMANI: HALİDE EDİB ADIVAR İLE HANDAN

Volkan Zamanoglu

Handan, “gülen” demek; gülmeyen kadının adı.

Kahramanların birbirine yazdıkları mektuplardan oluşur roman. Handan’ı kendinden ya da yazardan değil; Server ve Refik Cemal’den dinleriz en çok. Onların gördüğü kadardır kadın. Ve/fakat hikâyesi, hepimize yeter. Bu yüzden apaçık bir Handan’la bizi karşılaştırmaktan çekinen yazar, yabancı mektupları perde edinir ona. Gücü, zekası, bilgiye olan açlığı, özellikle beyaz giydiğinde görünen güzelliği ve dahası, bu satırlardan sızdığı kadar aşıkardır: Avrupa’daki *zincirli, di-kenli* hayatı; güzel sanatların bu hayata *azatlık* oluşu.

Halide Edib Adıvar’ın kadın kahramanları, kendisine benzer ve dönemin ideal Türk kadını anlatır: Güçlü, haklarını savunan, Batı terbiyesi almış, yabancı dil bilen fakat yabancılaşmayan, vatansever, sanata vurgun. Handan da öyledir; yazarına benzer. Öyle ki çocukluktan başlar bu benzerlik: Halide de, Handan da annelerini çok erken kaybeden iki küçük kızdır. Baba gözetiminde, evde ders alarak kendilerini geliştirirler. İkisi de öğretmenlerine âşık olur. Biri evlenir, diğeri evlenmez. Çünkü hocasıyla mutsuz olan yazar, kahramanını korumak ister böyle bir evlilikten. Süsten değil, bilgiden hoşlanırlar. *Biraz erkek gibi, biraz fikir diye* anılmaları bundan.

Halide Edib üç evlilik yapar ve Handan için üç erkek vardır: Nazım, Handan’ın zekasını seven; onu dava arkadaşları yapmak ister. Hüsnü Paşa, Handan’ın tenini seven; kendine yatak arkadaşı olsun ister. İkisi de Handan’ın kalbini doldurmaz ama Handan kalbi dolmayan kadın olur: “Fakat sen Handan! Kadın değil, kalbin bir kuyu; ben, her saniyemi sana hasretsem ve herkes, etrafındakiler bastığın yerde başlarını koyup geberseler yetişmez, anladın mı? Yetişmez. Sana aşk, muhabbet, dostluk, ne verilse altından sızan bir kuyu gibi kalbinden akar gider.”

Ta ki Refik Cemal’e kadar. Refik Cemal, Handan’ı seven; *yasaktır*.

Evliliği *ebedi bir rabıta* olarak gören Handan, ihanet edenin lanetleneceğine inanır. Bu yüzden, daha büyük bir lanetin içine hapsedildiğini fark etmeyip aylarca ayrı kaldıkları, Hüsnü Paşa’nın ihanetlerini bildiği dönemde bile onu terk etmeyi düşünmez. Ruhunu değil, zekasını sevdi diye Nazım’ı reddeden Handan,

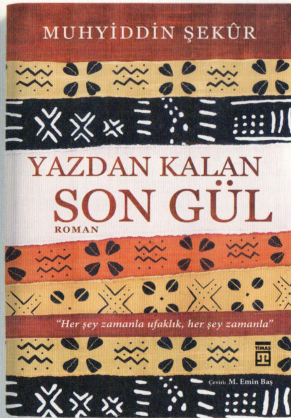
bedenini isteyen bu adamın ellerinde *hummalı* bir evlilik yaşar. Yaşadığı dönem için fazla güçlü, gururlu kadının çöküşü demektir bu. İçten içe çürüyüp bir erkeğe muhtaç kalarak kadınlılaşmasıdır. İşte Refik Cemal, bu yıkılma anında belirmiş, güzel bir mahkumiyettir Handan’a. Hatıralarını kaybeden, bakışları boşalan Handan bilir bunu. Öyle bilir ki zihni yerine gelsin istemez. Yine de Refik Cemal başkasının, üstelik Handan’a en yakın Neriman’ın erkeğidir. Dünya fenasına sığmayan bir hâldir bu: “Her gün ruhum çağırarak, çağırarak. Fakat çağırıldığı şey gelmeyecek. Çünkü o sen değilsin, kimse değil.” Bu yüzden ölmek olmasa bile, yaşamamak düşer Handan’a: “Belki Handan’ın kalbinin son sözü cinnettir.”

Neticede Handan, büyük bir hikâyedir. Ve biz, büyük hikâyelerin ardında gerçek olduğuna inanırız. Yakup Kadri Karaosmanoglu da öyle yapar. *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*’nda, Handan’ı, Halide Edib Adıvar’a benzetir. Bunun üzerine Adıvar’ın yakın bir dostu, yüzüne bakmaz olur Yakup Kadri’nin; selamı sabahı keser onunlar. Çünkü bu büyük bir hamledir. Halide Edib’in de Handan gibi ilk evliliğinde bedbaht olduğu, çok bağlandığı kocasından (Riyaziyeçi Salih Zeki Bey’in bir kadımla daha evlenmek istemesi üzerine) ayrılmak durumunda kaldığı, aynı ruh krizlerini geçirdiği, romanı böyle bir dönemde yazdığı ve hâlâ bu acı içinde olduğu bilinir. Bundan olacak, Adıvar bir gün, “Handan’ın yazarı olarak yaşamaya mahkumum!” der. Bizse Refik Cemal gibi Server’e kulak veriz daha çok: “Handan’ı sevmek, müstevli bir hastalık gibi geliyor bana Refik. Adeta benim bu herkesin tutulduğu hastalıktan hariç kalmama canım sıkılıyor.” Kitap sayfasının ucunu kıvrır, uygun bir kalem bulduktan sonra altını çizerek cümlemin. Tarih atıp not düşeriz: “Ben hariç kalmadım!” ■

Handan
Halide Edib Adıvar
Can Yayınları

Her Gözünü
Kapayan Uyumaz,
Her Veda Eden
Gitmiş Sayılmaz...

1960'ların Amerika'sında, Ohio-Cleveland'da müziğin, ritmin, enfes yemek kokularının, sıcak dostlukların, rengârenk insanların, muhabbetin, dayanışmanın, arada bir de kışımanın eksik olmadığı bir mahalle...

14 yaşındaki **Carlos**, o yaz mahallelerine gelen **Kamara**'ya görür görmez çarpılır. Aşk yoksa insanı böyle tepeden tırnağa sarsan bir duygu mudur? Neyse ki imdada mahallenin bilgisi **Dan Amca** yetişir. Ve hiç umulmadık bir macera başlar.

Esrarengiz keşiflerle dolu bu macerayı yaşamak Carlos'u bambaşka bir adama dönüştürecektir. Belki de **kendi içinde saklı olan gerçek Carlos'a...**

Muhiddin Şekûr, *Yazdan Kalan Son Gül* de sevgi, dostluk, ümit, ilham ve sürprizlerle dolu bir romana imza atıyor.

Bu, aslında hepimizin hikâyesi, son derece olağan görünen olayların nasıl olağanüstü tecrübelerle dönüşebileceğine dair şaşırtıcı bir serüven...

*Bu, aslında hepimizin hikâyesi, son derece olağan
görünen olayların nasıl olağanüstü tecrübelerle
dönüşebileceğine dair şaşırtıcı bir serüven...*

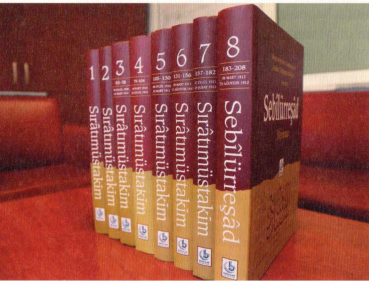
“DOĞRU YOL”UN DERGİLERİ

Ekrem Sakar

Dergiciliğe soyunmuş ya da bir dergiyle aidiyet bağı kurmuş pek çok kişi Cemil Meriç’in *Bu Ülke*’sinden iktibas ettiği “Dergi, hür tefekfüürün kalesi,” cümlesini adeta bir motto olarak diline dolar fakat dergilerin birçoğunda “hür” sıfatını eklemleyebileceğimiz tefekfüre tesadüf edilmez. Zaten Meriç aynı yazıda dergiyi tanımlarken maziye atıflar yapmıştır ve “Dergiler İkinci Meşrutîyet’te bir hitabet kürsüsüydü, hitabet kürsüsü ve bayrak. Altın çağları yeni harflerin kabulü ile sona erdi,” demiştir. Derginin altın çağı olan İkinci Meşrutîyet Devri’nin kuşkusuz en önemli dergisi 1908-1912 arasında 182 sayı *Sıratümüstakim* adıyla ve 1912-1925 arasında 459 sayı *Sebilürreşad* ismiyle tam 641 sayı çıkan, kendisini de “Din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulûmdan bahis haftalık risaledir,” şeklinde tanıtarak tam bir hitabet kürsüsü olan haftalık dergidir. Lâkin harf inkılabıyla birlikte ya da yine Meriç’in ifadeleriyle “maziye tasfiye ve hâli takviye” icraatları sonucunda “bir neslin vasiyetnamesi” hâlinde yaklaşık olarak 90 yıla yakın bir zaman yeni harflere aktarılmayı bekledi. Nihayet günümüz harfleriyle yeniden neşredilen bu derginin ehemmiyetini anlamamız için dergiyi birazcık

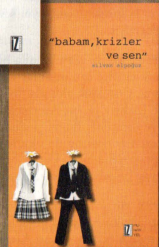
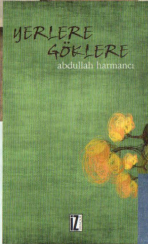
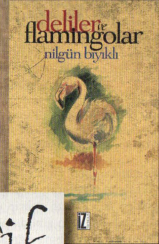
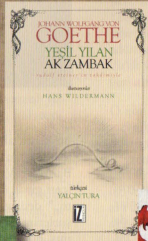
karıştırmamız gerekiyor. O zaman görebiliriz ki imtiyaz sahipleri Ebu’l-Ulâ Mardin ile Eşref Edib Fergan, başyazarı ise M. Akif Ersoy olan dergi Şeyhülislâm Musa Kâzım, İzmirli İsmail Hakkı, Ahmed Nâim, Ferid Kam, Elmalılı M. Hamdi Yazır, Burmalı Mehmed Tahir, Tahir Mevlevî gibi dönemin en büyük mütefekkirlerini bünyesinde toplayan, tabiri caizse, bir yıldızlar kadrosu. Mezkûr kalemler tarafından kaleme alınmış bugünü de ilgilendiren önemli mevzular üzerinde duran, ciddi düşünceler içeren ve mühim bilgiler veren yazılar yalnızca kullanılan dilin asaletinin ve zarafetinin hatırına bile okunabilir.

M. Ertuğrul Düzdağ önderliğinde ve Mustafa İ. Uzun ile Kenan Gültürk yürütücülüğünde kadrosu kısmen değişen çeviri yazı kurulunca yeni harflere aktarılan dergilerin basımı büyük ciltlere ve sarı kâğıda kaliteli olarak yapılıyor ve hâlihazırda *Sıratümüstakim* kısmı yedi cilt olarak bitti, *Sebilürreşad*’ın da bir cildi çıktı. Derginin tek yapığında iki sütunlu ve gayet okunaklı bir yazı kullanılması, sadeleştirme namı altında metnin diline müdahale edilmemesi, yazılarda geçen ayet ve hadislerin kaynaklardaki yerlerinin belirtilmesi, sıkça kullanılan Arapça ibarelerin aynen yazılıp dipnotta tercümelerinin verilmesi, uzun ve ince ünlülerin ayırt edilebileceği bir transkripsiyon sisteminin uygulanması ve asıl metinde sayıların başladığı yerlerin satır aralarında köşeli parantez içine konulan rakamlar ile gösterilmesi suretiyle kitapla birlikte verilen ve asıl metni içeren CD’de istenen yerin kolayca bulunmasının sağlanması bu yayının ne kadar özenle yapıldığını gösteriyor. Fakat ne yazık ki dergiyi temin etmek istediğinizde basımı Bağcılar Belediyesi tarafından üstlenen ciltlerin satışı olmaması sorunuyla karşı karşıya kalabilirsiniz. Yine de üzülmeyin çünkü bir münasebetle dergiyi ulaşmayı başaramazsanız dahi belediyenin sitesine girip “Yayınlarımız” kutusunu tıkladığınızda derginin PDF formatına ücretsiz olarak ulaşmanız mümkün. Dijital okumaya yatkın değilseniz dergilerin çıktısını alıp kitap hâline getirerek okuyabilirsiniz. ■

eski dostlar, yeni isimler ölümsüz eserler

İz Yayıncılık Sanat Edebiyat Dizisi

BAHTİYAR BİR İNSAN: BAHTİYAR VAHAPZADE

Muhittin Şimşek

Azerbaycan... Can Azerbaycan.

Çocukluğumdan beri Fırat'a ve Hazar'a karşı anıltmaz bir ilğim var. Fırat; doğup büyüdüğüm köyümün içinden geçen, kah delirip evler yıkan, canlar alan kah nazlı bir gelin gibi durağanlaşan, bazen de ergen oğlanlar gibi kabına sığmayan şen şakrak bir hâl alır.

Fırat'a olan bu sevgimi, onun kenarında doğup büyümemeye bağlıyorum. Fakat izahında zorlandığım, onulmaz bir sevgi ve aşk da Hazar'a vardı. Önüme dünya haritasını alır uzun uzun bakardım. "Bu Hazar'ın kenarında benim kardeşlerim varmış, aynı dili konuşurmuşuz, aynı dine mensupmuşuz, aynı kültürdenmişiz, aynı şeylere güler, aynı şeylere ağlarmışız..."

Orada Azerbaycan adında bir ülke ve Azerbaycanlı Türkler diye can insanlar varmış. Masal gibi gelirdi bana. Çocukluk aklımla "Neden ayırınız? Neden onlar Türkiye'ye, biz Azerbaycan'a gidip gelmiyoruz?" diye sorardım. Bu müşkülümü ne okuma yazma bilmeyen annem ne de okumayı askerde öğrenen babam çözebilmişti. Ve bu beynimi kemiren sorulara cevap bulamazdım o zamanki saflığımla.

1998 yılı... Köprülerin altından çok sular akmış, artık Bakü 3 saatlik mesafe olmuştu. Uzun süredir içimde alev alev yanan Azerbaycan'ı görme arzumu gerçekleştirecek, Fırat'ın kardeşini ziyarete gidecektim. Heyecanlıydım. O görme arzusu ile yandığım Hazar'ın artık kenarındaydım, yanındaydım. İşte bu hülyalarla, soğuk ocak ayının, karlı ve fırtınalı

bir Bakü akşamında, Azerbaycan'da olduğum süreçte bana mihmendarlık eden, aynı zamanda Bahtiyar Vahapzade ile çok iyi tanışan Elbir Bey içeri girdi. "Hocam, Bahtiyar Meellim sizi bekleyifti," dedi güzel bir Azeri şivesiyle. Vahapzade'nin şiiirlerini çok sevdiğimi bilen Elbir bana sürpriz yapmış, hocadan randevu almıştı. Bahtiyar Hoca, Azerbaycan İlimler Akademisi üyesi ve aynı zamanda milletvekili. Doğrusu bu randevu benim için hoş bir sürpriz olmuştu.

Bahtiyar Vahapzade... Çileli insan, aksiyon adamı, Türkiye hayranı, Türk muhibbi bir çeledi dost. Onu ziyaret etme fikri, ifade etmeliyim ki beni heyecanlandırmıştı. Dışarı çıktık. Hava fırtınalı ve kar atıştırıyordu. Meğer evi kaldığımız otele yakınmış. Yürüyerek on dakikada ulaştık. Bu on dakika içerisinde Elbir, bana hoca ile ilgili detaylı bilgi vermeye çalışıyordu. Ama nafile, onu duymuyordum bilé. Ömrü ızdırıp ile geçmiş bu dost insanın şiiirlerini ve o şiiirlerin hangi halet-i ruhiye içinde yazıldığını düşünüyordum.

Beş katlı bir binanın önünde durduk. "İşte burası," dedi Elbir. Bina Bakü'nün merkezinde eski bir binaydı. Beşinci kata çıktık, zile bastık, kapı açıldı. Dilara Hanım (eşi) bizi içeri buyur etti. Bahtiyar Bey de ayakta bizi bekliyordu. "Türk evladım, sen hoş gelmiş, sefalar getirmişsin," diyerek sarıldı. Hediye olarak götürdüğüm Türk bayrağı ile Azerbaycan bayrağını üç kere öpüp başına koydu. Elbir beni uyarımasa fark etmeyecektim. Gözlerine baktım, hoca ağlıyordu. Gözünü sildi, "İşte bütün ömrüm, bu iki bayrak için mücadele ile geçti," dedi. Elini

öptük ve oturduk. Ev oldukça mütevazı döşenmişti. Salon, çalışma odasına açılıyordu. İlk gözüme çarpan bu oda oldu; odanın duvarları kitaplarla kaplıydı, bir çalışma masası ve bir yatak vardı. Gece saat beşe kadar çalışan hoca zaman zaman bu yataktaki dinleniyormuş.

Vatan sevgisinden, Türkiye hasretinden bahsetti Bahtiyar Hoca. "Türkiye bizim, yoh yoh, sadece bizim değil, tüm Türk dünyasının göz bebeği kimin koruması gerekli memleket. Eğer o varsa biz varız, o yoksa... Allah muhafaza!"

Sohbetin en koyu olduğu anda kapı çaldı. Hanımefendi elinde çay tepsisiyle içeri girdi. "Benim refika-i hayatım, Dilara Hanım," dedi. Çayın yanında gelen baklavanın çok özel olduğunu anlatmak için. "Şekirden, benim memleketimden, Dilara Hanım bu baklavayı çok güzel yapar," dedi Dilara Hanım'a da iltifat ederek. Dilara Hanım tam bir Osmanlı hanımefendisi. Türkiye'yi, İstanbul'u sordu, anlattım. Çok duygulanmıştı. Müsaade istedi ve ayrıldı.

Sonra... Sonra, uzunca bir şiir sohbeti başladı aramızda. Aramızda dediyem o hep okuyor, okuyordu. Ünlü Kırgız romancı Cengiz Aytmatov'un dediği gibi "zaman yaşıyan" şiirlerini birinci ağızdan, ne zaman ve hangi ilhamla yazıldığını anlatarak dinliyordum. Anlıyordum ki Vahapzade'nin şiirlerinde yaşıyan sadece "zaman" değildi; dilimiz, dinimiz, tarihimiz, örf ve adelerimiz, sanatımız, hasılı kelim bizi biz yapan değerler yaşıyordu. Dil, illa dil diyor. Çünkü bir milleti birbirine bağlayan şeyin dil olduğunu altını çizerek vurguluyor ve bir şiirinden bir dörtlük okuyor:

*Dil açanda ilk defa "ana" söylüyoruz biz,
"Ana dili" adlanır bizim ilk dersliğimiz.
İlk şarkımız ninniye anamız öz sütiyle,
İçirir rubumuza bu dilde gile gile (damla damla).*

Sohbetimiz sık sık telefonla kesintiye uğruyor. "Hastayım," diyerek kimseyi randevu vermiyor. Hakikaten de rahatsız. Zaman zaman müsaade isteyecek oluyoruz ama "Hayır" diyor, "Siz benim Türkiyemden gelmişsiniz. Sizin geldiğiniz topraklara kurban olurum," diyerek Türkiye'ye olan aşkını, sevdasını ve muhabbetini bir kere daha vurguluyordu. Sonra da ekliyor "Türkiyemin sıkıntısı yok ya... Ne gam!"

Türkiye'ye ilk gelişini ve gemiden iner inmez Türkiye'ye inen inmez toprağı öpüp bir avuç toprak alıp cebime koyacağım. Ama yıl 1968, takip ediliyoruz. Peşimdekileri bir an atlattım, toprağı öptüm ve alelacele topraktan bir avuç alıp cebime attım. İşte..."

dedi iki sigara izmaritini ve bir iki küçük çakıl taşını göstererek. Meğer aceleyle toprak alacağım derken bu iki sigara izmaritini atmış cebine. "İlk yadigar" diyerek kadife kutu içerisinde hâlâ saklıyordu.

Böylesine Türkiye sevdalı, böylesine bize muhabbet besleyen bu dost insana "Şimdi hasret yok, şimdi perdeler kalktı," dedim. "Yoh, yoh" dedi. "Ya Karabağ?!" gözü yine yaşlandı, "Allah'a dua ediyorum ki Şuşa'da doyuncaya kadar ağlayayım, ondan sonra öleyim. Hem insan çilesiz olmaz ki... Çilesiz insan bilesiz ki insan değildir," dedi hemen başucunda asılı Necip Fazıl'ın gerçekten şerha şerha parmak kalınlığındaki çizgili, çileli simasını göstererek. "Bak, yüz dediğin böyle çileli olmalı. Her sabah çok erkenden kalkarım şu balkona çıkarım, Allah'a dua ederim, niyaz ederim ki Müslüman Türk dünyasına dirlik versin, birlik versin, bolluk versin, Karabağımı geri almayı da nasip etsin diye."

O gün 73 yaşında olan ulu çınarın berrak zihninde inci gibi dizilmiş güzel Türkçemiz ile yapılan sohbete doyum olmuyordu. Cengiz Aytmatov'u bile şiirlerine hayran bırakan Bahtiyar Hoca, yine dilimizin büyük ustalarından merhum Ahmet Kabaklı Hoca'nın sağlığını, hâlini ahvalini merak ediyordu. Anlattık, bir ara ayağa kalktı, pencerenin yanına gitti, kar taneleri arasından Hazar'a baktı elinden tutarak:

*Diyorum, sefasi bitti ömrümün,
Şimdi dağ çıkarım, düze elveda.
Göze duman çöker, düze kar yağar,
Bahara elveda güze elveda.*

"İşte," dedi "ömür böyle geçer gider. Devletlerin ömrünü yanında bizimiz ne ki! Unutma evlat, biz Türkiye ve Azerbaycan olarak bir milletin iki ayrı devletiyiz... Devletlerimiz var olsun..."

Azerbaycanlı kardeşlerimizin Allah vergisi bir konuşma kabiliyeti var. Heme bu konuşan bir de Bahtiyar Vahapzade olursa...

Müsaade isteme vakti geldiğinde... "Gel," dedi "alından öpeceğim, git Türkiyemin kurduna kuşuna, ağacına toprağına, bebesine dedesine kucak dolusu selam götür..." Elbir de duygulanmıştı, ben de. Bizi evinin kapısına kadar yolcu etti, gözden ırak olunca kadar el salladı... "Elbir," dedim, "beni Hazar'ın kenarına götür..."

Ve yine soğuk, rüzgarlı, karlı bir şubat (13 Şubat) akşamında, bir çileli adam göçtü dünyadan. Türkiye ve Azerbaycan sevgisi ile ömür geçiren, yazan, çizen ve bu sevgisini dünyaya haykaran bir büyük fikir adamı. Bahtiyar bir insan; Bahtiyar Vahapzade... Mekanı cennet olsun. ■

ALAYLI DEDEKTİF MARY RUSSELL

Rukiye Şahin

Ölümsüz kahramanların her daim karşımıza çıkmalarını sağlayan şeylerden biri de *fan fiction* dediğimiz hayran kurgulardır. Bir yazar kalemi eline alıyor ve sevdiği bir kahramanı, onun gerçekliğine sadık kalarak tekrar bir hikâyenin ortasına bırakıyor. Laurie R. King de Sherlock Holmes'ü *Aricinin Çırağı*'nda bizimle tekrar buluşturmuş.

Aricinin Çırağı, Mary Russell adında bir genç kızın Sherlock Holmes ile tanışmasının ardından dedektif oluşunu konu alıyor. Yani tam olarak usta çırağ ilişkisinin alaylı bir dedektifin çıkış hikâyesi diyebiliriz. Mary genç ve zeki bir kız fakat ailesinin ölümünden sonra teyzesiyle yaşamaya mahkum ve mutsuz. Sherlock'la arıları gözlemlediği bir anda karşılaşiyor ve aralarında geçen konuşma Mary'nin zekasını ele veriyor. İkilinin o gün başlayan arkadaşlığı, aralarındaki yaş farkına rağmen çok kuvvetli bir bağa dönüşüyor. Tabii bu dönüşüm Sherlock Holmes ve Mary Russell'in davadan davaya koşarken yaşamıyor ve neyse ki yazar bize bunu bilmek istediğimiz ayrıntılarla veriyor.

Kitabı okuduktan sonra kitabın "20. Yüzyılın En İyi Polisiye Romanı" olarak anıldığını öğrenmek insanı pek şaşırtmıyor. Zira yazarın hikâye anlatmayı biliyor oluşu aksiyonu zirvede tutuyor ve bir diğer taraftan kitabın anlatıcısı olan Mary Russell'a dair bir yakınlık hissetmemizi sağlıyor. Hikâye anlatımındaki artılardan biri de okuyucusunu esas davaya çekmeden önce Mary'nin Sherlock Holmes'le olan ilişkisinin güçlenmesini beklemek ve bunu, kısa kısa davaların çözülmesini sağlayarak doğal bir süreçte işlemek. Spoiler vermek istemem ama tahmin edersiniz ki bu küçük davalar dahi hiçbir şekilde tesadüf değil. Her şey kitabın sonunda açıklığa kavuşuyor ama bunu pek tabii ki biliyorsunuz. Zaten sabretmeniz gerekmeyecek ve akıcı bir okumayla birlikte kendinizi kısa sürede her şeyin çözüldüğü o sayfada bulacaksınız.

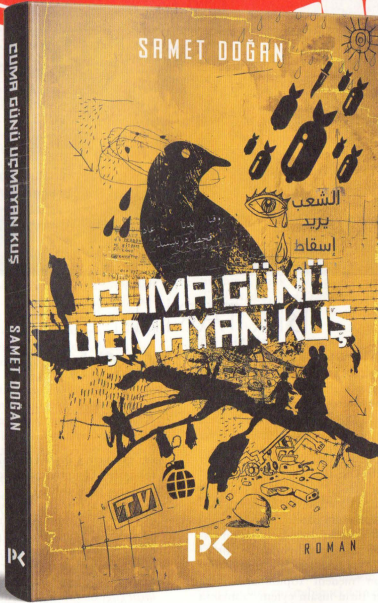
Dikkatinizi çekmeden geçemeyeceğim bir nokta ise ana karakterimizin bir kadın olması. "Sonuçta Sherlock Holmes romanı, sayılmaz," şeklinde

düşünebilirsiniz ilk etapta ama kitabı okuyanlar hak verecek ki bu kesinlikle *fan fiction*ondan öte bir Mary Russell romanı. Zaten yazarın tam tamına on dokuz tane Mary Russell romanı bulunuyor. Ama buradaki esas nokta ana karakterin isminden ziyade ağırlığı. Kitap boyunca Sherlock'tan daha zeki fakat daha az tecrübeli bir dedektif çırağını dinliyoruz. Yazımızın da bir kadın olmasından kaynaklı olduğunu düşündüğüm güzel bir tarafı daha var romanın: Davaları çözmek için duygularını kenara atmak ve salt mantıkla düşünmek zorunda olmayan bir kadın dedektif imajı sunulmuş. Mary ağlıyor, gülüyor, üzülüyor, endişeleniyor ve bir şekilde iş başa düştüğü zaman sorumluluğu alarak problemin altından kalıyor. Polisiye kurgularda kilit isim bir kadın da olsa genelde onu duygularından arınmış bir kişilik olarak görmek düşüyor bize. Sanki öyle olmazsa başarı yakalamak mümkün değilmiş gibi fakat Mary Russell kurtardığı bir çocuğa sarıldığında devreye giren duygusallığı bizi ağılatmasa da genelde kadınlara ithaf ettiğimiz naifliği bize hatırlatıyor. ■

Aricinin Çırağı
Laurie R. King
Müge Atalay Bayyurt
Portakal Kitap

ATEŞ ALTINDAKİ İNSANLARIN HİKAYELERİ

SON YILLARIN EN KORKUNÇ TRAJEDİLERİNİN YAŞANDIĞI
SURIYE SAVAŞINA YAKINDAN BAKAN BİR ROMAN.
KORKUYLA CESARETİ. HÜZÜNLE ÇOŞKUYU AYNI ANDA HİSSEDEREK
BİR SOLUKTA OKUYACAKSINIZ

www.profilkitap.com

Mehmet Ali & Akşamsefası

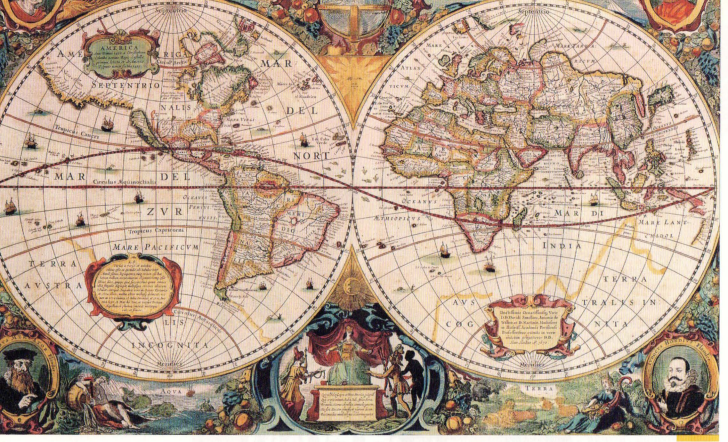
/profilkitap

/profilkitap

/profilkitap

BİR TARİH FELSEFESİNE İHTİYAÇ VAR MIDIR?

Abdurrahman Üzülmaz

Tarih felsefesinin en önemli sorularından biri tarihin nasıl ve ne yönde aktığıdır. İnsanlar vaktiyle “tarihin/zamanın döngüsel olduğu” şeklinde basit, fakat hayatlarını tam anlamıyla bütünleyen bir cevap bulmuşlardı. Zira gök cisimlerinin hareketlerinden, canlıların yaşam döngüsüne kadar doğada böyle bir hareketi görebiliyor veya sezineleyebiliyorlardı. Mircea Eliade’nin (1907-1986) vurguladığı gibi “ilkel” toplumlardan günümüzün “medeni” toplumlarına, icra edilen ritüeller ve her türlü insani eylem “zamanın başlangıcında icra edilen eylemin arketipi”dir. Bir başka deyişle tamı tamına onun tekrarıdır. İnsanın yaptığı sadece yaratılışı tekrar etmektir. Keza tarihsel gelişimin döngüsel olduğunu ileri süren düşünürler/filozoflar da vardır.

İbn Haldun (1332-1406) gözlemlediği Kuzey Afrika toplumlarının “bedevilik”ten “medeni” aşamaya geçişi ve oradan da mukadder “düşüş”e kadarki aşamaları inceler. Toplumlari bir organizma olarak algılayan İbn Haldun’un belirlediği beş aşamadan oluşan bu gelişim tablosuna “tavırlar nazariyesi” (teorisi) adı verilmektedir. Yaşadığı dönemde pek

ilgi görmemiş olan ve tarihe bir “inşa süreci” olarak gören Giambattista Vico (1668-1744) ise, genel bir tarih perspektifi içinde medeniyetlerin gelişimini üç evreye ayırır. İbn Haldun’dan etkilendiği bilinen ve “toplum”u onun gibi bir organizma olarak kabul eden Vico, *Yeni Bilim* adlı eserinde medeniyetlerin de çocukluk, gençlik ve yaşlılık aşamalarına sahip olduğunu savunur. Her bir aşamayı ise kendi içinde *tanrılar çağı*, *kahramanlar çağı* ve son olarak *insanların çağı* olarak üç ayrı döneme ayırır. Gene bu üç çağı da benzer bir şekilde üç ayrı döneme ayırır. Tarihsel gelişim sadece ilerlemeyle değil, aynı zamanda dönüşlerle devam eder.

Medeniyet kesintisiz bir şekilde devam eden neden-sonuç dizilerinden oluşan bir düzenin parçasıdır. Kafka’nın çağdaşı olan ve onunla benzer bir karamsar kavrayışa sahip olan ve Oswald Spengler (1880-1936), “*Batı’nın çöküşü*”nün mukadder olduğunu ileri sürmüştü. Toplumu İbn Haldun ve Vico gibi bir organizma olarak gören Spengler’e göre medeniyet aşamasına gelen toplumların/kültürlerin yaşama isteklerini kaybetmeleri mukadderdir. Bunun getirdiği çöküş de

bütün bir tarihin özünü teşkil eder. Arnold Toynbee (1889-1975) ise, tarihsel incelemenin alanı olarak toplumları ve bunun uzantısı olarak da medeniyetleri görür. Medeniyetlerin ortaya çıkışı için *yaratıcı bir gruba ve elverişli bir ortama ihtiyaç vardır*. Gene Toynbee medeniyetleri oluşturmamanın mekanizmasını ise *meşdan okuma ve tepki* terimleriyle açıklar. Elverişli bir ortamın varlığı bir toplum için nihayetinde bir *meşdan okumadır*. Yaratıcı grup, bu meşdan okumaya başarılı bir karşılık verebilsene ihtiyaçlarını karşılar. Böylece bu etki-tepki sonucu toplumlar medeniyet aşamasıyla tanışır. Ve toplumların gelişimi önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan bir etki-neden bağlantısına uygunluk göstermediği gibi gene “tarihin yinelenmesi Tanrı’nın ve insanın kendi yargılarına mahkûm olduklarının bir işareti [de] değildir.”

Tarihin bir tekrür değil ancak bir defa yaşanabilen bir süreç addeden ilerlemeci/çizgisel tarih Hristiyanlığın getirdiği bir anlayıştır. Ancak bu konuda asıl bir dönüşüm Aydınlanma Dönemi’nde yaşanmıştır. Nitekim Condorcet (1743-94), bu dönemde genel manada *insan* zihni ile *bireyin* zihni gelişimi arasında paralellik kurarak her iki zihnin de ilerlemenin genel yasasına uyduğunu ileri sürdü. *İnsan Zekâsının İlerlemeleri Üzerinde Tarihi Bir Tablo Taslağı* adlı eserinde sonucunu gelecek projeksiyonu ilgilili olmak üzere temelinde ilerleme düşüncesi bulunan tarihsel gelişmeyi ön aşamaya ayıran tek bir topluluğun var sayıma dayanan bir tablosunu oluşturdu.

XIX. yüzyılda varacağı nihai nokta aynı olmasa da tarihsel/sosyolojik gelişimin izahında ilerlemeci bir anlayış benimsendi. Auguste Comte (1798-1857) insanlık tarihinin Üç Hâl Kanunu denilen teoriye uygun olarak metafizik aşamadan pozitif aşamaya doğru, tarihsel süreci ilerlemeci kabuller ışığında tasvir eder. Karl Marx (1818-83), antik toplumdan feodal, oradan da kapitalizme ulaşan tarihsel gelişmenin cennetin seküler bir versiyonu olan *kommün topluma* yeniden ulaşacağını düşünüyordu. Kaynağında dinlerin yer aldığı fikirler, inançlar ve değerler cemaat bağlarını zayıflatarak sanayileşme ve kapitalizmin gelişimine ortam sağlayan *bireyciliği* beslediğine inanan Max Weber (1864-1920), insanlığın/toplumların rasyonel bir yöne doğru ilerlediğini ileri sürüyordu. Bu teorilerin/felsefelerin ortak noktası ise açık. Hepsisi de tarihin muayyen bir gelişim içinde önceden bilinen (Hristiyanlıkta nihai sonun Eskaton’a/mağşere ulaşmasına benzer şekilde) bir noktaya varacağını varsayıyorlardı. Karl R. Popper (1902-1994) “Diyalektik Nedir?” adlı makalesinde belirttiği gibi bu düşüncenin temelinde yer alan toplumsal gelişmenin ilke(ler) ya da yasalara dayandığı ve bunların bilinebileceği düşüncesi en az Ahd-i Atik’ten beri insanlar arasında kabul görmüştür. Ancak bunun sekülerleşme sonucu ideoloji, sosyolojik teori veya bir tarih felsefesine dönüşmesi XIX. yüzyılda ortaya çıkan bir gelişmedir.

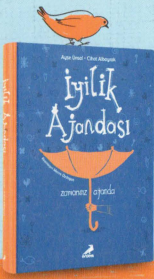
Kubilay Aysevener, *Tarih Felsefesi* (İstanbul, Say Yayınları, 2015) adlı eserinde hem döngüsel, hem de ilerleme düşüncesine dayanan bu toplumsal gelişim teorilerini/felsefelerini “Tarih Metafizikliği” başlığı altında zaman zaman eleştiril bir tutum takınarak inceliyor. İncelediği diğer konu ise *hermeneutik (yorumcu) gelenek*.

Tarih denildiğinde söz konusu olan tarihinin inşa ettiği *metindir*. O zaman tarih ve tarihlilik meselesi ile W. Dilthey’den (1833-1911) H. G. Gadamer’e (1900-2002) kadar *hermeneutik* ve *dil felsefesi*ni birbirinden bağımsız ve ilgisiz olduğunu düşünemeyiz. Nitekim, mesela Weber, hermeneutik geleneğin birikiminden ustaca yararlanan sosyologlar da vardır. Tarihin bir metin olarak okunmasından bahsedildiğinde aynı zamanda postmodern tarih teorisinden de mutlaka bahsedilmelidir. Nitekim başta Hayden White (d. 1928) olmak üzere postmodern tarih teorisyenleri, tarihin metinselliğini özellikle vurgulamaktadır. Aysevener’in teğet geçmeyi tercih ettiği bu mesele (postmodern tarih teoris) hakkında ise Serpil Oppermann’ın vaktiyle yayınladığı eser hatırlanmay hak ediyor: *Postmodern Tarih Kuramı: Tarihyazımı, Yeni Tarihseleçlik ve Roman* (İstanbul, Phoenix, 2006).

Bu noktada en başta sordüğümüz soruyu hatırlatabiliriz. “Bir tarih felsefesine ihtiyaç var mıdır?” Şüphesiz vardır. Jürgen Habermas (d. 1929) herhangisi bir sosyal programın belirlenmesi ve bu programın yürütülebilmesi için hem makro, hem de mikro düzeyde bilgiye/bakışa ihtiyaç olduğunu ileri sürer. İsmi üstünde mikro düzeyde, mikro ölçekli sosyolojik çalışmalar kastedilmektedir. Ancak sözkonusu çalışmaların sağlıklı bir çerçeveye oturtularak yürütülebilmesi için makro ölçekli bir bakışa da ihtiyaç vardır. Bu da bir sosyal teori veya bir tarih felsefesine yaslanmak demektir. Thomas Kuhn’un (1922-1996) terminolojisi ile söyleysek en nihayetinde her bakış/teori bir paradigmanın prizmasına sahiptir ya da böyle bir paradigmaya ihtiyaç duyar. Böyle bir paradigmanın/tarih felsefesinin, sadece çeşitli sosyal programları yürütülebilmek için değil, hayatın her alanında gerekli olduğunu izaha ayrıca gerek var mı? ■

Tarih Felsefesi
Kubilay Aysevener
Say Yayınları

İyilik Ajandası

BİR İYİLİK BİZİ, ÇOK İYİLİK DÜNYAMIZI GÜZELLEŞTİRİR.

Günlük hayat koşuşturmasına yetmeyen bir 24 saat... Yol kenarına çöküp kalmış minik yavruları, pazara çıkamayan anneleri, her sabah işe gider gibi evden çıkan işsiz babaları göremez oluyoruz. İşte asıl yorgunluk bu! İyilik Ajandası bu yorgunluğun şifası olarak hazırlandı. Kalbinizin iyiliğini tüm yıla yayacak bir hareketin içinde olmak size de iyi gelecek!

İyilik Ajandası'nın rehberliğinde tüm Türkiye ile birlikte günün iyiliğini yap. Birlikte neleri değiştirebildiğini gör. Sosyal medya hesaplarından iyilik adına buluşanlara sen de katıl.

Unutmayın! Bir iyilik bizi, çok iyilik hem bizi hem de dünyamızı güzelleştirir.

Haydi çok olalım!

f /erdemyayinrubu
i /erdemyayinrubu
t /erdemyayinrubu

f /iyilikajandası
i /iyilikajandası
t /iyilikajandası

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.
Telefon: 0212 486 34 00

erdemyayinlari.com

erdem
YAYIN GRUBU
"okumak yaşamaktır"

MOMO

Bilge Savacı

Birgün birinci sınıfta okuttuğum bir öğrencim bir cümle kurdugunda, hemen yanibaşında duran ve kurulan güzel cümleyi daha evvel hiç duymamış başka bir öğrencim, o cümleyi seslice tekrarlayarak cümlemin tadına baktı; onun için yepyeni olan bir cümleye duyduğu merakı yaptı bunu... Bense aynı meraktan Michael Ende'nin yazdığı *Momo* kitabını okuyarak, Ende'nin kurdugu cümleleri tekrar ettim. *Momo*'nun tüm cümlelerinin tadına baktım böylece. Daha evvel bilmediğim bir hikâyeyi bilmenin hissini yaşattım kendime.

Suya yazı yazıldığında yazılar önce görülüp sonra hızla kaybolurlar. *Momo* suya yazılsa, ilkin görünmeyip sonra gittikçe belirginleşir cümlelerinin anlamları...

Momo kitabı önce bize parça parça mana açığı yaşatıp arkasından yine parça parça bu açığı doyuruyor. Ama *Momo*'yu anlamak için, insan kitabın tamamını okumaya, sayfa sayfa ilerledikçe de geride kalan sayfalara zihninde yeniden dönerken kitabı anlamaya çalışıyor. Kitabı önüne açıp okuduğunda sanki kitabın sayfalarından yukarıya, insanın göz hizasına doğru bulut şeklinde soyut anlamlar birikip duruyor ve okur o anlamı tutabilmek için çabaladığında anlamı bir türlü yakalayamıyor. O anlam bir süre sonra dağıldığında yeni bir anlam sorunu doğuyor. Düşündükten sonra tutabildiğin anlam ufaklık oluyor ve bu minik anlamla bile doyuyorsun, dopdoygun hissediyorsun yüreğini. Kitap, insani en doğal hâline götürüyor. Kelimelerle doğallığa, doğal geçmiye yolculuk yapıyoruz kitapla. Bu da bizi rahatlatıyor çünkü olmak istediğimiz yere dönme hissini tadyoruz.

Kitabın arka kapak yazısının ve giriş paragraflarının bambaşka bir etkileyciliği var. Arka kapak yazısı insanı içsel olarak başka bir boyuta taşıırken girişteki yazılar başka çağlara götürüyor. O çağlarda antik bir tiyatrodaki, sıcak alında ayakların çıplak oturuyor-sun, kendinlesin.

Basit bir kurgu üzerinden derin bir manayı vermeyi amaçlayan Ende'nin kurdugu bu denge çok başarılı. Derin bir manayı, karmaşık bir kurguyla anlatmak okuyucuyu zorlar ve boğar çünkü. Bir amfiteatra yerleşen küçük kız çocuğunun çıplak ayakla başlayıp çıplak ayakla bitirdiği, baştan sona kiletmediği bir kalbi taşıdığı bir kitap *Momo*. Michael Ende *Momo*'da önce dünya kadar şişkin bir umutsuzluk koyuyor önümüze. Tabii biz diyoruz ki "Eyyah!" En son iğnenin ucunu bu şişkinliğe batırdığında basit bir patlama sesiyle şaşırtıyoruz. O umutsuzluk içi boş bir

Çizim: María Pérez Pacheco

balonmuş meğer ve iğnenin minicik ucu onu söndürmeye yetebiliyormuş.

Gezinlerin çok seveceği bir kitap *Momo*. Çünkü gezginler zamanın ne uğrunda harcanması gerektiğini çok iyi bilirler ve bu bilgiyi yaşıntıyla dönüştürmenin keyfini yaşarlar. Çocukluğa yürür gibi, o hisle dünyanın farklı yerlerine yürürler.

Kitap, bütün olarak güzel olmasına rağmen *Momo*'yu bütünden kopardığımızda, tek başınayken, kendini yeterince ifade edemeyecek kadar zayıf yer aldığı görüyorum kitapta. *Momo*'nun içsel konuşması az. Başkalarıyla ilişkisinin anlamını ise çok fazla. Birini başkalarıyla ilişkilerinde anlatırken bazen de onu tek bırakarak tanımlamalı. Böyle bütünlenecektir anlatım.

Yalnızlıktan korkan bir kitap *Momo*. Dostluğa ölesiye sahip çıkıyor. Ama bence insan dostluğa sahip çıkarken yalnızlıktan hiç korkmamalı. Korkuların üstüne yürümekte mahirdir hayat çünkü. İnsan, asıl yalnızlığın kendisiyle derin bir bağ kuramamasından ileri geldiğini bilmeli.

Yazar olmanın ne zor şey olduğunu anlatır *Momo*. Yazmanın hayatla kurulan ve sürdürülen derin bir bağdan beslendiğini söyler bize. Michael Ende hayatın en dibine kadar geçirir tırnaklarını. Anlatmak için yapar bunu. Gördüğünü göstermek için.

Momo'ya yardım eden bir kaplumbağanın varlığı dikkat çekicidir kitapta. Ben bu yardımın gerçek hayatta da insana dokunabildiğine inanıyorum. Kaplumbağa bir semboldür burada ve gerçek hayatın da farklı farklı sembolleri vardır.

Zaman hazinesine sahip çıkmalı. *Momo* yazılmışken okunmalı. Çünkü Michael Ende eserlerine vakit ayırmak, zaman hazinesine sahip çıkmaktır. Eğer bir yetikinssek, bu hazineleri keşfetmeye *Momo*'dan başlamalı. ■

AFACAN BİLGE DR. SEUSS

Ümit Yaşar Özkan

Şapkalı Kedi
Dr. Seuss
Çev. Meltem Erkmén
Epsilon Yayınevi

Yeşil Yumurta ve Salam
Dr. Seuss
Çev. Meltem Erkmén
Epsilon Yayınevi

Prof. Dr. Ali Duyamaz kapsamlı çalışmasına İrfanı *Arzulayan Sözler Tekerlemeler* adını vermişti. Çocuk oyunlarında ya da masaldan önce (hatta bazen bizzat masallaşarak) karşımıza çıkan bu *delibozuk* sözlerle ağır ve derin çağrışımlara sahip irfan kavramı arasında nasıl bir bağ olabilir ki? Tekerleme, oyunu ciddiye alan çocuğun ve bilgenin dili, zekâ ve hayal gücünün ortak çalışması. Rasyonel prangalarından kurtulan dil uçuşa geçtiğinde rüya, şiir ve masal konuşmaya başlar. Bu ele avuca sığmaz tür masala, ninniye, türküye dönüşebilir. Modern zamanlarda tekerlemenin imkânlarını yeniden keşfeden çocuk edebiyatçıları bu oyunbaz dille harikulade masallar, hikâyeler anlattılar. Yazdıkları kendi dönemlerini aşarak sonraki kuşaklar tarafından da aynı heyecanla bıkıp usanmadan okundu, okunuyor.

Tekerlemelerin diliyle hikâyeler anlatan afacan bilge Dr. Seuss'un kitapları nihayet dilimize çevrildi. Yarım yüzyıldan fazla süren bu gecikmenin anlaşılabilir sebepleri var elbette. Dr. Seuss'u hakkıyla çevirmenin zorluğu birinci sebep: Kitabın adında başlıyor bu zorluk *The Cat in the Hat*'i uyaklarını koruyarak nasıl çevirebilirsiniz? Ahengi sağlayan unsurları (ki başta ölçü ve uyak olmak üzere hepsini kullanıyor yazarımız) bir şekilde aktarmadan da hikâyenin ereği dildeki tadını almak mümkün değil. Neticede Meltem Erkmén bu işi üstlenmiş ve Dr. Seuss'un en sevilen üç kitabını çevirmiş.

Yazdığı kitapların aynı zamanda ressamı da olan Dr. Seuss'un çlgın ve eğlenceli bir dünyası var. Bu

dünyanın renkleri, çizgileri ve karakterleri de tekerlemenin içinden çıkıyormuş gibi geliyor bana, house-mouse, fox-box uyaklarını resmetmek yazarımız için hiç de zor değil. Onun kitaplarından uyarlanan filmlerde de bu görsel dünyanın neredeyse bire bir canlandırıldığını görüyoruz. Bu hem bir saygı duruşu hem de onun nasıl kendine özgü ve bütünlüklü bir evren kurduğunun göstergesi. Karakterler son derece enerjik ve yaratıcı mesela Şapkalı Kedi yağmurda eve tıkılıp kalmış çocukların hayatına girdiği anda macera başlıyor. Şapkalı Kedi, 1971'de yirmi beş dakikalık bir çizgi filme 2003'te de sinema filmine uyarlanıyor. Biri çıksa da bu iki film üzerinden modern zamanlarda değişen çocukluk anlayışımızı didiklese ne güzel olur. *Yeşil Yumurta ve Salam*'da bu rolü Sam üstleniyor. Yeşil yumurta ve salamın tadına bakması için huysuz arkadaşının peşini bırakmıyor. *Bir Balık İki Balık Kırmızı Balık Mavi Balık* tam bir cümleş. Bu kitapta anlatılan afacan bilgenin bizzat kendisi sanki, metin alı başını gidiyor. Bir sonraki sayfada nasıl bir acayiplikle karşılaşacağınızı tahmin edemiyorsunuz. Bütün bunlar çok güzel ama asıl şaşırtıcı olan hikâyelerle birlikte tekerlenip yuvarlanırken sürekli öğreniyoruz; kelimeleri, sayıları, ortalığı toplamayı, tadına bakmadan tabaktaki yemek hakkında yargıda bulunmamayı... Tam da burada en büyük ders yetişkinlere geliyor, Dr. Seuss "eskimiş çocuklar" olan yetişkinlere diyor ki: Öğretmek için suratınızı asmanız, sesinizi yükseltmeniz ve parmağınızı sallamanız gerekmiyor işte benim yaptığım gibi çlgınca eğlenerek, afacanlığı hiç elden bırakmadan da öğretebilirsiniz.

Dr. Seuss çocukça kıpır kıpır bir bilgelige kapılar açıyor, arif olup anlamak bize kalmış. ■

Bir Balık İki Balık
Kırmızı Balık Mavi Balık
Dr. Seuss
Çev. Meltem Erkmén
Epsilon Yayınevi

KOPUZ TINISINDA KAHKAHA DESTANI

Elif Konar Özkan

Dede Korkut Hikâyeleri
Bir Kelime Seyahat
Şule Çocuk

Bizim Dede Korkut. Hani herkesin sevip saydığı, danıştığı bilgi. İnsanların arasında ne zaman bir sorun çıksa herkesin gelip fikir danıştığı ata. Buraya kadar tanıdığımız bildiğimiz Dede Korkut. Sonrasında şaire Ayşe Sevim'in dilinden çocuğu bir kırılmayla devam eder hikâye. Böylece Şule Yayınları'ndan çıkan *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde bilmediğimiz yönlerini okuruz eskimez atamızın: "Ona dünyanın en zor bilmecesini bile sorsan hemen cevabını veriyormuş. Mesela ayakkabının altına yapışan bir sakızın nasıl çıkarılacağını, zor bir matematik probleminin çözümünü, böceklerin neden altı bacağı olduğunu falan filan..." İşte bu satırlarla birlikte bizi nasıl bir mizah dünyası bekliyor az çok fikrimiz olur. Bir tebessümle Boğaç Han, Salur Kazan, Tepegöz, Bamsı Beyrek ve Deli Dumrul'u dinleriz. Fonda bir kopuz tınısı.

Meğerse bizim Dede Korkut, tam iki yüz doksan beş yaşına kadar yaşamış biriymiş. Neden mi? Bunca şeyi bilmek için birazcık yaşlı olmak gerekirmiş de ondan tabii ki.

Hikâyeleri okurken kâh oyuncakları olmayan çocuklara oyuncak alınına tanık oluruz kâh köfteli ekmek dağıtılan ziyafetlere kâh eski Türklerde yıldızlı pekiyi almak için çalışmak gerektiği gibi isminin olması için nasıl çalışmak gerektiğine kâh tüm

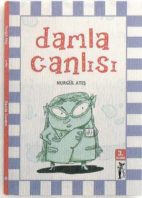
beylerle birlikte çıkılan avlara... Hatta obadaki geri dönüşüm çöplerinin içinde saklanan casuslara bile rastlayabiliriz sayfalar arasında. Düşmanların birbirine yumurta atmaktan vazgeçip onları pişirip yemeyi keşfetmeleri de cabası. Zaferleri kutlamak için düzenlenen toylara da katılırız neşeyle. Dersleri iyi olan çocuklara hediye olarak at alınmasından doğal ne vardır ki? Birtikilerden boya yapma dersi, keçileri gütmeye dersi, çadır nasıl kurulur dersi... Bunların hepsinden yüksek notlar almak için çok çalışmış çocuklar. Eh bu başarıları sonucunda da hızlı mı hızlı bir atları olmuştur. Atı olan erkek çocuklar da hep ava çıkmak isterlermiş.

Bamsı ile Banu Çiçek'in atışmalarına şahit olur, yaşadıkları maceraların nasıl neticeleneceği merakıyla ilerleriz sayfalarda. Deli Dumrul sürekli binarları, iç ve dış mimariyi, elektrik tesisatını vs. inceleyen bir kâhkaha patlatırız belki. Dumrul bir mühendis mi dersiniz? Dişi ağrıyan Deli Dumrul tüm aile fertlerinden dış isterken en sonunda nasıl bir çözüm bulacaktır bu probleme? E canım bunu bilemeyecek ne var belki de bir dişiye giderir diyebilirsiniz. Neden olmasın. Sonuçta bu hikâyeler şiir suyuyla yılanmış, masal tozuna bulanmış da ulaşmış bu çağlara.

Çocuklar için günümüz çeşnileriyle bezenen *Dede Korkut Hikâyeleri*, klasik metinlerden biraz farklıdır anlaşılacağı üzere. Uyarlamadaki farklılaşmaya dair ipuçları giriş kısmından itibaren göz kırpar bizlere: Ozanlar, kopuz isimli müzik aletini çalarken bir taraftan da ilginç hikâyeler anlatırlarmış eskiden. İnsanlar da onların etrafında oturup anlatılanları nefeslerini tutarak dinlermiş. Bazen heyecanlanarak ayağa kalkarmış dinleyenler. Eğer bu garip gelirse okura, diyor ki yazar; Neden garip olsun ki... Sen babanla futbol maçı izlerken heyecanlanıp ayağa kalkmıyor musun? Tuttuğun takım gol atınca çığlık atmıyor musun? Yani bu kadar bizden, hayatın içinde her şey...

Tarihin tozlu yollarından türlü çeşit macerayla ilerleye ilerleye bize anlatacaklarını ileten bir Ayşe Ata vardır karşımızda. Yanında Dede Korkut'u, Boğaç Han'ı, Bamsı Beyrek'i, Tepegöz'ü, Salur Kazan'ı ve Deli Dumrul'u da taşır günümüze. Dinlemeye hazır mısınız? ■

Mehmet Ali & Akşamsefası

Damla Canlısı
Nurgül Ateş
Çizmeli Kedi

Kültür Alışverişi
Isol
Çev. Sima Özkan Yıldırım
Fom Kitap

Rüzgârın esmesi; bulutların bazen pofuduk pofuduk bazen de karaşın ve haşın olması; yukarıdan türlü biçimde ve yoğunlukta bir şeylerin dökülmesi... Atmosferden bahtımıza süzülen şeyler, insanlık tarihi boyunca ilgi gördü; kâh hayret ve korkuyla büyük bir sis perdesinin alabildiğine kutsal unsurları, kâh da radikal determinist bir çokbilmişlikle tipik doğa fenomenleri olarak karşılandı.

Çocuk edebiyatının verimli ve deneyimli yazarlarından Nurgül Ateş *Damla Canlısı* kitabında yağışlardan yağış beğenmiş ve yağmurda karar kılmış. Her bir damlanın ta yukarılardan toprağa kadar olan yolculuğunu ayrı bir canlının sırt çantası içre tamamladığını öğrenmekle kalmıyor, bir medeniyet teşkilatlanmasının sevimli detaylarında da seyrüsefer ediyorunuz. Aşağısı âlem de yukarısı gök ekim alanı mı?

Damla canlıları Alman disipliniyle, sanayi devrimi mekanikliğiyle çalışır dururken, Fransız romantiklerinde baş gösteren hülyalı dalgınlığıyla esas oğlan olan Sivrikulak, yağmur görevlerinde kulak misafiri olduğu hikâyelere iyiden iyiye kaptırmıştır kendisini ve kulak misafirliği tam bir doygunluğa ulaşmadıkça da tövbe edeceğe benzemiyordur.

Telaş ve dalaş değil de rahatlık ve bolluk deminde biriken edebiyatın, damla canlılarının arı misali düzenine çomak sokup sokmayacağı, dahası bu çomağın toplumu istikbalî olan genç dimağları fesat edip emeyeceği ayıyuka çıkacak kitabın devamında ve hitamında.

Gökçe Akgül'ün çok güçlü çizgileriyle ete kemiğe bürünen damla canlıları, insanlığın yediği en güzel nane olan edebiyata sağnak yağış misali coşkulu bir övgü.

İsmiyle akademik bir “ağır” kitabı çağırırsa da daha içine attığımız ilk adımla birlikte çılgınlar dünyasına dalacağımızın muştusunu veriyor Isol’un bilgece yazıp delişekçe resimlediği *Kültür Alışverişi* kitabı.

Görsel dil cambazlığı çok yönlü dingin bir eleştirelilikle el ele verince birçok “sıkıcı” sosyoloji kitabının kapağını bile açmadan yoğun bir formasyondan geçmiş oluyorsunuz.

Modern hayatın ve teknolojinin nimetleri diye sunulan “her şeye kolaylıkla ulaşabilme”nin boş ve kof bir slogan, gevelenip duran lezzetsiz bir sakız ve kelemenin tüm çağrışımlarıyla çıkmaz bir sokak olduğunu, büyük bir hevesle anasından babasından ayrılp geldiği şehirde kapandığı odasında TV izleyen bir “fil”den daha iyi ne anlatılabilir ki!

O yollardan geçmiş olan Julito ise kısa zamanda adapte olduğu vahşi doğanın iç ısıtan, şaşırtan, hayrete düşüren ama tekrara düşmeyen döngüsünde çoğalır, zenginleşir, olgunlaşır. Julito’nun rengârenk eğlencelerinin sağladığı güçlü kontrast bizi bu iki dünyayı iki kültürel yapıyı karşılaştırmaya itiyor. Moğolistan’ın uçsuz bucaksız bozkırlarının zor yaşamı koşullarını gerekçe göstererek dünyanın en çirkin şehirlerinden biri Ulan Bator’a sıkışan milyonlarca Moğol’u, dikey tabutlara servetlerini gömüp haz stoklayan mega kentlileri, ağaç gövdelerini kağıt havlularla takas eden tüketim neferlerini hatırlamamak mümkün mü?

Isol’un başarısı her yönüyle yetkin bir çocuk kitabının doğallığını hiç örselemeksizin bu kadar oylumlu bir eleştirelliliği yakalayabilmesi. Hem nalına hem mihna vurmak böyle bir şey olsa gerek. ■

DEVİRAN TIĞLI

*Hani bavulunu toplayıp,
her şeyi ardında bırakıp da gitmek istediğin o uzak diyarlar var ya...*

Ben seni oralara, orana götürmeye gelmişim...

Masallarının ülkesine, kaybettiğin düşlerine, kırılmış hayallerine geri götürmeye gelmişim...

Hep birini beklemişsin, belki bir mucize.

'Biri de bana dokunsun, tüm içtenliğiyle gülümsesin yüreğime' diye beklemekle geçmiş ömrün.

Dokunmak şöyle dursun yaralamışlar.

Hep koşulsuz güvenmenmiş, çok sevmenmiş hak etmediklerini yaşamana sebep olan.

Değişmek zorunda kalmışsın.

Böyle çıkmamışsın oysaki yola, biliyorum. Öylesine güzelmişsin ki...

Hep vermişsin, alamamışsın. Kendini bile...

Ne çok yıpratmışlar içindeki o tertemiz insanı.

Dünyanın aslında merkezi olduğunu, ne kadar özel olduğunu unutturmuşlar.

Ben seni senden alıp önce, silkeleyip de üzerindeki tozları,

o güzelliklerini yine sana vermeye gelmişim.

İçindeki örselenmiş o çocuğun yaralarını sarmaya gelmişim.

İzin verir misin, yüreğine dokunmama?

Benimle gelir misin, sonsuza?

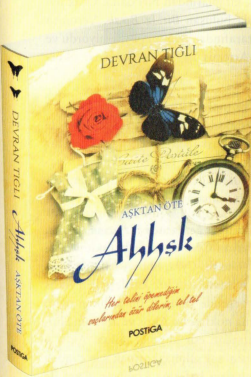
*Her telini öpemediğim
saçlarından özür dilerim, tel tel*

AŞKTAN ÖTE

Ahhşk

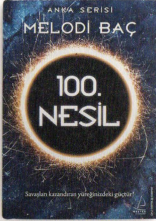
Felsefik, psikolojik aşk romanı

Ruhuna iyi gelecek...

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Ash Tunç

100. Nesil
Melodi Baç
Destek Yayınları

Sınır tanımayan bir hayal gücünün ürünü olan fantastik romanlar, içeriklerindeki efsaneler ve mucizevi detaylarla modern zaman masalları gibi. Kurguyu bütünleyen gerçeküstü olaylar, yazarın kendi yarattığı coğrafyalar, imparatorluklar ve hatta lisanlar okurları ucsuz bucaksız bir maceraya sürüklüyor. Dünyada ve ülkemizde son derece ilgi gören bu romanların en güzel taraflarından biri de ulusallığın çok ötesinde, tüm insanlığa hitap edebilen evrensel bir nitelikte olması.

Genç ve yetenekli yazar Melodi Baç, *Anka Serisi*'nin ikinci kitabı *100. Nesil* ile ilgiyle okunacak, nefis bir fantastik romana daha imza atmış. Serinin ilk kitabı *Anka'nın Dönüşü* sonrasında, merakla beklenen *100. Nesil* fantastik roman sevenler için kaçırılması gereken kitaplardan biri. Daha heyecan verici olan ise serinin bu kitapla sonlanmıyor olması. Kitabın sonu, yeni bir maceranın da başlangıcı.

Anka Serisi'ni kurgularken, kendi küllerinden tekrar doğan Anka Kuşu'ndan ilham alan yazar, iyi ve kötü arasındaki hükümdarlık mücadelesini sürükleyici bir dille anlatıyor. Yazarın içerikle ilgili verdiği ipucu ise şöyle:

"Artık bir kraliçe olan Carmen'in koca bir gezegeni yönetmesi, 100. Nesil'i yenmenin yollarını bulması ve çok büyük fedakârlıklarla yapması gerekecekti. Asıl savaş şimdi başlıyordu..."

Bir İz Bırak
Veronica Roth
Çev. Uğur Mehter
Artemis Yayınları

Ve karşınızda yeni çıkanlar rafında yerini alan, çiçeği burnunda gençlik kitaplarından biri daha. Ocak ayı itibarıyla okurlarla buluşan *Bir İz Bırak*, Veronica Roth hayranları tarafından merakla bekleniyordu ve bu ay ülkemizde Artemis Yayınları tarafından okurları ile buluştu.

Farklı dünyaları ve toplum düzenlerini konu alarak hayal gücümüze katkıda bulunan yazar bu sefer de Güneş sistemindeki başka bir gezegende geçen bir hikâyeyi anlatıyor. Zıtlıkları başarıyla kullanan yazarın karakterler üzerinden işlediği çatışmalar, romanlarına gerçek bir dinamiklik katıyor.

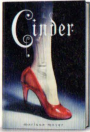
Bir İz Bırak'ta, farklı bir gezegende birbirine zıt olan topluluklarda yaşayan Cyra ve Akos karakterleriyle karşılaşyoruz ilk olarak. Cyra, Shotet halkına hükmeden zalim bir hükümdarın kız kardeşi, Akos ise barışçıl bir gezegende yaşayan bir kahinin oğlu. Hikâyenin başlama noktası ise Akos ve abisinin Shotet askerleri tarafından esir alındığı nokta. Akos o hapisneden abisini sağ salım çıkarmak için elinden gelen her şeyi yapmayı kafasına koyuyor. Cyra ile burada karşılaşıyorlar ve gelişen olaylarla zor bir karar vermek zorunda kalıyorlar. Birbirlerine yardım da edebilecekleri gibi aksi de söz konusu olabilir.

GENÇLİK KİTAPLARININ GENÇ KALEMİ: VERONICA ROTH

Oyun Ustası
James Dashner
Çev. Selim Yeniç
Pegasus Yayınları

New York Times çok satan kitaplar lisesinde yer alan *Labirent* serisinin yazarı James Dashner'den ismi ve kapağı ile merak uyandıran bir kitap, *Oyun Ustası*. Gerçek ve sanal hayatın birbirine karıştığı, oyunların gerçek hayatın bir kesiti olmak yerine, oyuncuların sanal hayatın içine girip aksiyon aldığı bir dünya. Gelecekte geçen heyecan verici bir öykü. Hayallerin ve kabusların iç içe geçtiği, kimin gerçek, kimin sadece basit bir kodlamadan ibaret olduğunun bilinmediği bu gizemli maceraya dahil olmak için hazır mısınız? O zaman oyun başlasın!

Cinder
Marissa Mayer
Çev. Deniz Arı
Artemis Yayınları

Peri masallarına düşkünlüğü sebebiyle, bu masalları büyük bir tutkuyla tekrar kurgulayan yazar Marissa Mayer'den şaşırtıcı bir *Külkedisi* yorumu. Öykü gelecekte yaşanıyor olsa bile, yine masalların vazgeçilmez cümlesi ile başlıyor; "Bir varmış, bir yokmuş..." İnsanlarla, androidlerin bir arada yaşadığı bambaşka bir boyut ve insan nüfusunun varlığını tehdit eden gelişmeler. Dünyayı kurtarıp insanlığı koruma altına almayı başarabilecek tek kişi ise modern zaman *Külkedisi* Cinder. Kahramanımız dünyayı kurtarmadan önce kendi geçmişine dair sırlarla yüzleşip onları açığa çıkartmak zorunda. Bakalım kendi geçmişi ve dünyanın geleceği arasında Cinder'i nasıl sürprizler bekliyor...

Mehmet Ali & Akşamsefası

19 Ağustos 1988 tarihinde New York'ta üç çocuklu bir ailenin en küçüğü olarak dünyaya gelen roman ve öykü yazarı, çocukluğunun önemli bir kısmını Illinois'de geçirdi. Yaratıcı yazarlık programına dahil olmak için eğitimine Northwestern Üniversitesi'nde devam etti ve 2011 yılında hayatını fotoğraf sanatçısı Nelson Fitch ile birleştirdi. Roth yaşamını aileyle birlikte Chicago'da sürdürmektedir.

Amerikalı yazar Veronica Roth, yazmaya başladığı ilk andan itibaren dikkat çeken yeteneği ile gençlik yaşına rağmen dünya çapında geniş hayran kitleleri yaratmayı başardı. *Uyumsuz* serisinin ilk kitabını okuldan mezun olmadan önce, 2010 yılında yazan Roth, 2011 yılında hem kitabın yayınlanması hem de aynı isimle sinemaya uyarlanması için önemli anlaşmalara imza attı. İlk kitabın yayınlanmasından sadece iki yıl sonra, 2013 yılı sonbaharında ilk iki kitap dünyanın farklı ülkelerinde yaklaşık beş milyon okurla buluştu.

New York Times en iyi satanlar verilerine göre *Uyumsuz*, *Kuralsız* ve *Yandaş* kitaplarından oluşan *Uyumsuz* serisi üçlemesi ile ciddi bir başarı yakalayan yazar, Amerika'da 2011 yılının favori yazarı seçilerek ve 2012 yılı en iyi gençlik ve bilimkurgu ödülünü kazanarak başarısını taçlandırmış oldu.

Yazarın ülkemizde de hayranlarının merakla beklediği yeni kitabı *Bir İz Bırak*, 2017 yılının en iyi gençlik kitaplarından biri olarak Artemis Yayınları tarafından okurlarla buluşturuluyor. ■

Veronica Roth

PATRICK NESS

İÇİMİZDE GEÇİRDİĞİMİZ HER YAŞI TAŞIYORUZ

Röportaj Çeviri: Tuğçe Nida Sevin

Patrick Ness sekiz roman ve bir kısa hikâyenin yazarıdır. En iyi, genç edebiyatı romanları ile bilinir, *Kaos Yürüyüşü* serisi ve *More Than This* bunların en bilinenleridir. Çocuk ve genç kitapları için İngiltere'nin en değerli ödülü Carnegie Medal'ı iki sene üst üste kazanmıştı. Patrick, Oxford Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık dersleri vermiştir ve *Guardian* gazetesinde edebiyat eleştirileri yazmaktadır. Virginia da doğmuştur ancak yaşamına Londra'da devam etmektedir.

Bu söyleşi için her zamanki gibi bir sürü okuma yaptım, geçmişini araştırdım ve bu adam her daim düşünceli, yaratıcı, nazik, komik ve fazlasıyla açık (kamıt için aşağıya bakın). Ayrıca Suriyeli mültecilerle ilgili başa çıkılması zor bir felakete izleyici olmak yerine bir şeyler yaptı ve başlattığı bağış kampanyasına birçok yazar, yayıncı ve okurun katılımıyla yüklü miktarda para toplandı. Yeni kitabı *Biz, Ölümlüler* raflara çıkmışken bu söyleşiyi de daha fazla saklı tutamadım, saklı kalmak için fazla iyi.

Nasıl bir çocukluk geçirdiniz?

Her genç kadar karmaşık ve çelişkilerle doluydum. Felaket derecede utangaç ama aynı zamanda bütün sınıfı güldürebilecek kadar komik. Çoğunlukla ben orada masumca otururken onların başı derde girirdi. Fazlasıyla telaşlı ama içinde tutmayı başaran. Her zaman, her zaman, her zaman gözü üniversiteye gideceği günlerde... Trajik bir saç modeli. Sadece... trajik.

Büyüdüğünüzde ne olmak istiyordunuz? Neden?

Bir yazar olmak istiyordum ama bunun geçerli bir kariyer olduğundan bihaberdim. Tuhaf bir mantıkla sadece ünlü insanların yazar olduğunu düşünüyordum. Bana olacağını asla düşünmezdim. Yine de İngiliz Edebiyatı okudum ve şaşkınlık içinde bir kitap sözleşmesi yaptığım esnada da kurumsal yazar olarak çalışıyordum. Bu kesinlikle bir sürprizdi. Güzel bir sürpriz.

Lise yıllarında bir restoranda garsonluk yapıyordum; bu arada bu durumu *Biz, Ölümlüler*'de aynen görebilirsiniz, ve işim harikaydı. İyi para kazanıyordum, evden uzaklaşıyordum, her pazar sabahı mezasını talep edebiliyor, böylece kiliseye gitmekten kurtuluyordum... Fakat işin aslı lise biraz bekleme odası gibiydi.

Yazarken hedefinizin değiştiği hiç oluyor mu? Son cümlelerin değiştiği hiç oldu mu? Eğer olmadıysa o sonu göz önünde tutarak nasıl etkili bir gözden geçirme yapabiliyorsunuz?

Biz, Ölümlüler'de kendimi korkutmak istedim. Kanaatkâr olmayı asla ve asla istemedim, bu yüzden düşümdü ki, "Biliyor musun, güvenlik ağlarını boş ver ve ne olacağına bak." Böylece başladığımda elimde olan tek şey kilit bir sahneydi, "Nereye gidecek bakalım," dedim. Süreç ürkütücüydü ama kesinlikle doğru hissettiriyordu, gerçekten doğru ve yeni bir mücadele.

Gözden geçirme...?

Bilemiyorum. Keşke tek bir doğru yöntem olabilseydi. Çoğunlukla nereye varmak istediğimi biliyorum, bu yüzden kitabın gözden geçirmesi, kitabın oraya vardığına emin olmak adına oluyor. Bazen şaşıyorum, bazen bazı şeyler yerli yerine oturuyor, tam istediğim gibi ama bu nadiren oluyor. Her kitap farklı ve her birinde, "Ah Tanrım, bunu yapmayı tamamen unutmuşum," diyorum.

Söz konusu genç olmanın çoğunlukla karmaşık, yalnız, keyifli ve çalkantılı deneyimini ele almak olduğunda olağanüstü derecede hassas ve öngörülü davranıyor, sorumluluk alıyor ve gerçekçi yazmak için özel çaba gösteriyorsunuz gibi duruyor. Daha önce de bir yerde dediğiniz gibi, "Gençler için karanlık şeyler hakkında yazmazsak... onları bunlarla kendi kendilerine yüzleşmeye bırakıyormuşuz gibi düşünüyorum her zaman. Ve bu pek de... fazedli bir davranış değil." Aynı zamanda "Her kitap, özellikle gerçekten otobiyografik olarak yazılmamış olsa bile, her zaman duygusal olarak otobiyografiktir," diye tanımlıyorsunuz, gençler için yazıyorsanız, aslında genç hâliniz için yazıyorsunuz demektir, "kırk yılda bir de olsa ciddiye alınmayı bekleyen" o çocuk için. Genç olarak size ciddiye alındığınızı hissettiren, size "karanlık olan hakkındaki gerçekten" aynı zamanda umut verecek şeylerden bahseden kitaplardan bahsedersiniz? Bu kadar çok yetişkinin "mecburi bir unutkanlık" karşı karşıya olduğu bir zamanda nasıl gençlik deneyimine karşı bu denli saygılı ve empatik kalabiliyorsunuz?

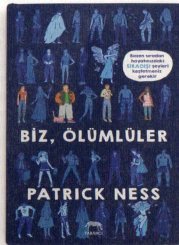
Benim teorim, içimizde geçirdiğimiz her yaş

taşıyoruz, her zaman. Ben hâlâ sekizim ve on altıyım ve yirmi dokuzum. Hepsi içimizde ve tamamen onu yeniden hissetmeye bağlı. Bahsettiğiniz unutkanlıktan birçok yetişkinin mustarip olduğunu ben de biliyorum ama yine de o yetişkinler, gençlik edebiyatı kurgularına sürüler hâlinde akın ediyorlar. Bu yüzden, bunların kendimize itiraf etmek istediğimizden daha çok bize hitap ettiklerini düşünüyorum. Her şeyin bu denli önemli olduğu o yılların nasıl hissettirdiğini hatırlamak istiyoruz çünkü aynı şeylerin şimdi de bizim için önemli olmasını istiyorum. En azından ben böyle düşünüyorum.

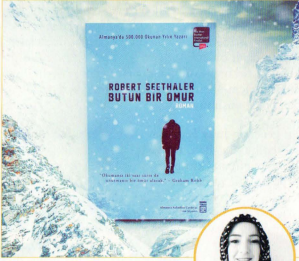
Bir gençken Judy Blume vardı ve hepsi buydu. Gerçekten buydu. Ben, bir gençken okumak isteyip de okuyamadığım kitapları yazmak istiyordum. Tek yaptığım bir zamanlar olduğum/hâlâ olduğum genç için kitaplar yazmak. Beni ciddiye alan kitaplar istiyordum, benim düşüncelerimi, mücadelelerimi ciddiye alan ve benim karmaşık, gelişkin bir birey olduğumun farkında olan kitaplar. Hepsi bu. Çocuğunuz ya da öğrenciniz olmayan bir genci dikkatle gözlemleseniz herhangi birisi kadar meraklı, akıllı, endişeli, duyarlı, tutkulu, acımasız ve harika olduklarını görebilirsiniz. Diğer bir deyişle onlar insan, bu nedenle sadece onlara hak ettikleri şekilde muamele etmeye çalışıyorum; ve tabii yüreğimdaki trajik saçlı genç de.

Ernest Cline'dan bir soru: Selam Patrick! Yazmaktan kaçınmak için ne gibi şeyler yapıyorsun?

Her zamanki şeyler: Joyce okumak, kediye armonika çalmayı öğretmeye çalışmak, reiki... ■

Biz, Ölümlüler
Patrick Ness
Çev. Berke Kılıç
Yabancı Yayınları

Zeynep Erdun
@tozluuraylarkitapcisi

BİR ÖMRE NELER SİĞAR?

*Ölüm hayata dâbildi,
Küfür ekmekle olan ilişkisi gibi...*
Robert Seethaler

İnsan ontolojik olarak nereden geldiğini hatırlayamadığı gibi nereye gideceğini de bilemez çoğu zaman. Önemli olan kişinin o aradaki sürede bütün ömrünü hiç pişmanlık duymadan yaşayabilmesidir. Ve böylece yaşam kadar ölümü de hiç korkmadan kucaklayabilir insan. Orhan Veli'nin "Ömür" şiiri, insanın bir göz açıp kapama mesafesi uzunluğunda olan ömrünü şöyle ifade eder:

*geçen ömür özenle sakladığımız bir sarı lira gibi
ömrümüz
vakit gelip sandıktan çıkardığımızda
birde bakıyorsunuz ki
tedavilden kalkmış*

Peki, bütün bir ömre neler sığar? Kitabın adından da anlaşılacağı üzere, bir adamın bütün bir ömrünün tüm yalnızlığıyla ve akıcılığıyla anlatıldığı bu romanda bir ömre neleri sığdırdığını okuyacaksınız.

Henüz 4 yaşındayken annesini bir hastalık sonucu kaybetmesiyle başlayan hikâye. Bir çiftçi olan

acımasız akrabasının yanına yerleştiriliyor Egger. Küçükük bedenine ağır işler yükleniyor, her yapmadığı ya da yanlış yaptığı iş yüzünden çiftçi tarafından kamçılanarak cezalandırılıyor. Çiftçinin karısı olan teyzesi tarafından bile sevgi gösterilmiyor. Bazen ailenin en büyüğü yaşlı bir nane tarafından sevilip övülüyor. O öldüğü zaman da ilk kez yüksek bir yere çıkıp ağlıyor. Küçük yaşta işkencelere maruz kalırken kamçının şiddetli vuruşuyla bir ayağı kırılıyor ve acı içinde tedavi edildikten sonra ayağı aksak kalıyor. Bu aksaklık zaten yalnız ve kimsesiz olan Egger'in yaşamında alay konusu olduğu için kendini daha yalnız ve itilmiş hissetmesine sebep oluyor. Böylece kırılgan ve içine kapanık bir adama dönüşüyor.

Kitap boyunca çocukluğunda yaşadığı kimsesizliği, Alpler'de yaşadığı yalnızlığı, yalnız yaşantısını, acı dolu savaş günlerini, bir çığ sonucu kaybettiği aşkını ve ona yazdığı mektubu toprağa gömmesini acıklı bir şekilde okuyucuya aktarıyor yazar. Öyle ki bazı yerlerde gözyaşlarına hâkim olamıyorsunuz. Savaş bitip evi olan Alpler'e geri döndüğünde ise alışkın olduğu sakin köy yaşantısı bir anda turistlerin akmı ettiği bir kayak merkezine dönüşmüş buluyor. Böylece bir insanın yalnızlaştırdığı yaşantısını, çevresi yüzünden nasıl modernizmin ele geçirdiğini de görmüş oluyoruz.

Egger'in yaşadığı onca acı, her defasında onu es geçememesi umursamaması ve yaşadığı hiçbir şeyden pişmanlık duymaması ise size kendi hayatınızı baştan değerlendirmeniz gerektiğini gösteriyor. Yaşamı "yıldızları seyretmek kadar güzel" olarak nitelendiren Egger, yalnızlığı da bir eksiklik olarak görmüyor kitap boyunca. Kimsesi olmayan fakat her şeyi sahip olduğunu düşünecek kadar da yürekli bir adam!

"Cehenneme gidiliyorsa, şeytana gülmek lazım" diyen yazar, hayatla nasıl başa çıkılacağını, Egger'in hayatla bakış açısıyla okuyucuya aktarıyor ve vurucu bir sonla okuyucuyu derinden etkiliyor. Yaşam ve ölüm arasındaki mesafede suskun ve yalnız geçirilen bütün bir ömrün apaçık gözler önüne serildiği, soluksuz okunacak bir roman.

Almanya'da yılın yazarı seçilen Robert Seethaler, "The Booker International Finalist" seçilip 500 bin satış adedine ulaşan *Bütün Bir Ömür* kitabı birçok otoriteden çok iyi yorumlar aldı. Kitabın tanıtım cümlesi de oldukça iddialı. "Okumanız iki saat sürse de unutmanız kolay olmayacak." Bu kadar övgüye dayananak Türk edebiyatı dünyasında hak ettiği değeri bulabilecek mi, merak ediyorum. ■

Seda Eroglu | @oykuhane

BİR MUAMMA DÜNYA OTEL PARANOYA

Çocuk olmanın resimli kitaplarla özdeşleştirildiği bir yüzyılda büyüdük. Sayfaları onlarca resimle bezennmiş çizgi romanlarla çıktık en gizemli yolculuklarımızı. Yorulduğumuzda en güvenli yerlerine, yastık altlarına sakladık onları. Kimileri ise kitaplarını uyutmak için kalbine en yakın yeri seçti. Sonra büyüdük. Şimdi bu sayfada sizi çocukluğunuzda olduğu gibi olağandışı bir yolculuğa çıkmaya davet ediyorum. Nereye mi gidiyoruz? *Otel Paranoya*'ya...

Otel Paranoya, öykü ve romanlarıyla tanınan yazar Hakan Bıçakçı'nın kaleminden sıra dışı bir hikâyenin, çocukluğumuzdan beri çok özlediğimiz o renkli çizimlerle harmanlanmış hâli. Berat Pekmezci'nin çizimleriyle hikâye kahramanının çözümlenemeyen dünyasını canlandırmayı kolaylaştıran kitap, çok uzun zaman sonra okuduğum ilk grafik kitap olma özelliğiyle unutulmazların arasında bir yer bulmuş durumda.

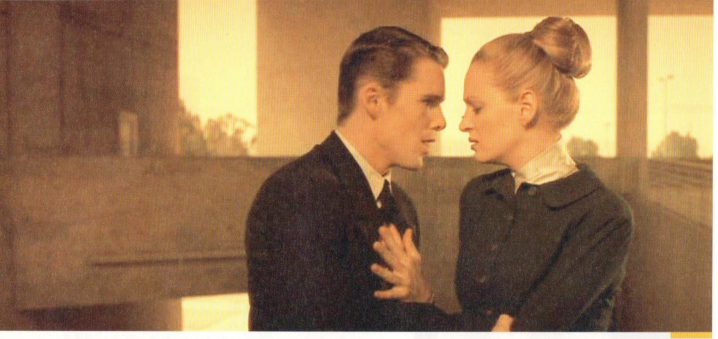
Otel Paranoya üzerine konuşmaya başlamadan önce gelin biraz çizgi roman ve grafik roman ayrımını netleştirelim. Çizgi romanları, mizahi kitapları ve son dönemde de yazdığı grafik roman senaryolarıyla tanıdığımız *Otel Paranoya*'nın editörü Levent Cantek, bir röportajında çizgi romanların her şeyi başaran, daima kazanan kahramanların hakimiyetinde olmasına karşın grafik romanların kahramanların

ölebildiği, değişim geçirdiği insanı hikâyelerden oluşturduğunu belirtiyor. Çizgi romanlar, çoğunluk değerlerine hitap ederken grafik romanlarda işlenen konular daha günlük hayattan her an karşılaşılabileceği tarzda ya da daha sıra dışı, hatta hayali konular bile olabilir. Grafik romanda hikâyeye daha geniş yer veriliyor olması da çizgi roman ayrımını netleştiren çizgilerden bir tanesi.

Otel Paranoya da gerçek ve gerçek dışının ustaca kurgulandığı bir grafik roman. Kitabın arka kapaklarında *Otel Paranoya*'nın "belleksiz bir rasyonelitenin, kaybolmanın rüyası" olarak nitelendirilmesinin ne kadar yerinde bir tanımlama olduğunu kitabı okuduktan sonra anlayabiliyorsunuz. Kitabı okumaya başladığımızda hikâye kahramanımız ile bir kapıdan geçip sevimsiz bir otele giriş yaptığımızı düşünüyor olabilirsiniz ama sonrasında içine düştüğünüz büyük muamma sizi gerçek olanı aramaya yönlendiriyor. Bir tarafta okuduğunuz hikâyenin karmaşıklığı, diğer tarafta gerçekten neler olduğunuz çözümlemeye duyulan ihtiyaç ve çizgilerin hayal gücünüzle buluşmasıyla işte tam olarak "kaybolmanın rüyasını" yaşıyorsunuz. Hakan Bıçakçı'nın kitaplarını yazarın kullandığı tekniği biliyor olanlar, okuduklarını Hakan Bıçakçı'nın kabusları olduğunu, yani başına gelmesine korktuğu şeyleri karakterlerine yaşattığını anlayabilenler diğerlerine göre hikâyeden daha fazla zevk alabilirler. Çünkü rüyalar sınırsızdır. Bunun bir rüya olduğunu bilmediğinizde ise zihniniz olanları kabul etmekte zorlanır. *Otel Paranoya* da zihninizi zorlayarak, olmaz dediklerinizi mümkün kılan, çizimleriyle de tüm olanaksızlara karşı bilinçaltınızı ikna eden yapıyla son dönem romanları arasında sıvırlacak gibi görünüyor. Anlatım olarak fazla bekleme içermesiyle, sonraki cümlelerde karşılaşılabileceğiniz tuhaflıkları anlamamanız zorlaşıyor. Kitap sanki tümüyle zihninizle oynuyor. Anlamakta, gözünüzde canlandırmakta zorlandıklarınızı Berat Pekmezci sizin için çiziyor. Çizimler hikâyeyi derinleştiriyor, anlamlı kılıyor. Çizgilerin durağan yapısı anlatılanların yeterince karmaşık olmasını dengeliyor. Yani kitabın hikâyesinin sıra dışılığı daha karmaşık çizimlerle üst seviyeye taşınmak yerine, daha doğal çizimlerle okuyucunun o sıra dışılığın içinde yer edinebilmesi sağlanmış. Böylece okuduğunuz hikâyenin içinde artık sizin de bir rolünüz oluyor.

Şimdi, ister kahramanımızla birlikte tuhaflıkları yaşıyın ya da tüm bu tuhaflıkları kurgulayan siz olun, ne de olsa artık rüyadasınız. İzin verin zihniniz sizi istediği yere götürsün. Her kapının ardında mutlaka keşfedilecek yeni dünyalar vardır. ■

Mehmet Ali & Akşemsefasi

MUHTEMELEN İZLEMEDİĞİNİZ 7 DİSTOPIK FİLM

Tugba Güner

GATTACA (1997): Uma Thurman, Ethan Hawke, Jude Law gibi önemli oyuncuların yer aldığı film nedense distopya filmleri içinde hak ettiği değeri pek görmedi. Hatta ülkemizde vizyona girmedi. Genetik biliminin hayatımızda gittikçe önemli olduğu gerçeği önümüzdeyken bu film, görmemiz gereken yapımlar arasında yer alıyor. Bir dünya düşünün ki herkes genetik açıdan mükemmel. Çünkü siz daha doğmadan anne ve babanız tarafından “sipariş ediliyor” ve üstün yetenekli, kusursuz bireyler olarak dünyaya geliyorsunuz. Ama Vincent gibi normal doğanlar da var ve onlar mükemmel olmadıkları için toplum tarafından hayat boyu dışlanırlar. Bu durum Vincent’in çok çalışmak istediği şirkete girmesini engeller. Onun, dünyaya mükemmel bir sipariş olarak gelmiş birisinin DNA’sına, kanına ihtiyacı vardır. Hikâyemizdeki çatışma da burada başlar. Mükemmeliyetçilik, kimlik bunalımı, kader gibi konulara da değinen filmin sanat yönetmenliği dalında Oscar adaylığı bulunuyor. Çünkü kostüm, renk, ışık seçimleri filmin konusuna yüksek oranda hizmet ediyor. Karşınızda sürekli DNA sarmallarını görüyor, o yaratılmaya çalışılmış stabil ortama “maruz” kalıyorsunuz. Bu arada Gattaca kelimesinin, DNA sarmalının harfleri olan g-a-t-c’den meydana geldiğini de dikkatinize sunarız.

eXistenZ (1999): Cronenberg’in yazdığı ve yönettiği *Varoluş*, insanların gerçek yaşamdan kopup kendi istekleriyle bir bilgisayar oyunu olan eXistenZ içine dâhil olmaları üzerinden ilerliyor. Film bu açıdan sanal gerçekliği merkeze alıyor. Ama bir çelişkiyle karşıyoruz: Gerçeklik ne zaman başlar? Oyun bitince mi, başlayınca mı? Sanal ortamın yaşamımıza, sosyal ilişkilerimize gittikçe hâkim olduğu günümüzde bu durumun boyutlarının nerelere kadar varabileceği, 21. yüzyıla girmenin eşindeyken Cronenberg tarafından gözler önüne serilmiş. Oyun öyle bir dünya sunuyor ki gerçek dünya oldukça heyecansız ve sıkıcı görünüyor. Oyun içinde yaşamaya yaşamak denilemez ama bu durum oldukça da çekici gelebiliyor. Kendi elleriyle aydurma bir yaşam içinde var olarak her türlü fantazileri gerçekleştirme7tercih eden insanlar acaba yarattıkları oyuna7bağımlı bir “hayat” sürmüş olduklarının farkına vardıklarında bu karmaşadan kurtulabilecekler midir? Cronenberg, distopyanın kuralı olan karamsar, mutsuz gelecek kavramını yıkarak ters köşe yapıyor. Mutlu ama mekanik bir topluma ütopya diyebilir miyiz? eXistenZ, bir bilgisayar oyunu üzerinden kontrolsüz bilimsel ve teknolojik gelişmelerin tehlikelerini göstererek pek çok soruyu kendimize sormamızı sağlıyor.

BLIENDNESS (2008): 2008 Cannes Film Festivali'nin açılış filmi olan *Körlik*, Nobel Ödüllü José Saramago'nun kitabından uyarlanan bir film. Distopya filmleri, bilim kurgu karışımı yapımlar olsa da bu filmde dram ögesinin de baskın olduğunu söylemek lazım. Herkesin teker teker kör olduğu bir şehirde sadece bir göz doktorunun karısı bu salgına yakalanmaz ve olan biten her şeyi açıkça görür. Onun gibi olan biten her şeyi gören birileri daha vardır: Seyirciler. Hemen hemen herkesin görme yetisini kaybettiği filmde etrafı olanları bizler görebiliyoruz. Karakterlerin tehlikeleri göremiyor olması, filmdeki gerilimi daha da artırıyor. Kaos ortamıyla normal hayatı aynı anda yaşatan film, insanlığın sonunun çok basit yollarla gelebileceğini gözler önüne seriyor. Klasik bir felaket filmi olmaktan çok öte. İnsanı insan yapan değerleri böyle bir ortamda kaybetmiş zaman bireyselleşimin körükten daha beter sorunlara yol açabileceğini gösteriyor. Tabii ki edebiyat uyarlamalarının handikaplarından biriyle karşılaşyoruz: Film mi daha iyi yoksa kitap mı? Fakat özellikle insan psikolojisinin yansıtsı şekliyle kitap ve film ayrı tatlar veriyor. Julianne Moore, Mark Ruffalo, Alice Braga gibi isimlerin yer aldığı filmde Gael García Bernal'ı bu sefer ürktücü bir anti kahraman olarak görüyoruz.

KOINONIA (2014): Ekonominin çöktüğü, insanların perişan olduğu bir dünya... Herkes hayatta kalmak için mücadele veriyor, başaramayanlara aşıldan ve güvensiz ortamlardan dolayı ölüyor. Önceden aile babası olan John ise tek başına bu mücadeleyi verirken Faraday denilen bir yere ulaşmaya çalışıyor. Bulunduğu türün içinde en az bilinen filmlerden olan *Koinonia*, aslında karşı karşıya kalmamızın çok da imkânsız olmadığı bir dünyada geçiyor. Ekonomideki en küçük bir dalgalanmanın bile hayatımızdaki dengeleri değiştirdiği gerçeğini göz önünde bulundurursak film bu mesajıyla distopya olmaktan ziyade bir ayağı gerçeklikle bulunan "korutucu bir gelecek" sunuyor. Filmografisinde üç film bulunan ve ikisi distopya olan yönetmen Andrew Finnigan'ın adını bu türde duymaya devam edeceğiz.

NEVER LET ME GO (2010): *Beni Asla Brakma*, hüznünlü bir distopya. Filmin başlarında hastalıktan dolayı insanların öldümediği bir dünya size itopya gibi gelebilir ama insanlardan kopyalanan klonların zamanı gelince teker teker organlarını verdikleri bir dünya, keskin bir şekilde distopyadır. Özellikle bu klonlar kendilerini normal insan olarak görüp klon olduklarını ve gün gelince ölmek zorunda olduklarını belirli bir yaştan sonra öğreniyorlarsa... Yatılı bir okulda eğitim gören klonlar, pek çok açıdan insani özelliklere sahip olsalar da onların aileleri yok, geçmişleri yok fakat geleceklerinin rotası belli.

Kendilerinin klon olduklarını öğrendiklerinde de kaçış yolu bulamadıkları için gerçekliklerini hüznünlü bir şekilde kabul etmeleri insanın içini burkmaya yetiyor. Dışarıdaki dünya onları basit, ihtiyaç hâlinde organları kullanılmaya hazır metalar olarak görüyor. *Beni Asla Brakma*, Japon asıllı İngiliz yazar Kazuo Ishiguro'nun eserinden uyarlama. Ve kitabın İngilizce olarak yazılmış ve etkileyici 100 roman kategorisinde olduğunu, Pulitzer adaylığının bulunduğunu da söyleyelim. Yönetmen kitabı çok başarılı bir şekilde sinemaya yansıtmış. Hâl böyle olunca filmi izledikten sonra kitabı da okumak için sabırsızlanacağınız kesin.

CANAVARLAR SOFRASI (2011): İlk distopik Türk filmi olma yolunda adım atmış olan *Canavarlar Sofrası* bütün değerlerin altı olduğu biraz Orwell'in 1984'ünden, biraz *Fahrenheit 451*'den beslenmiş bir yapımdır. Hangi ülkede ve zamanda olduğunuzu bilmediğiniz, isimsiz kişilerin olduğu bir sofrada akşam yemğinde buluyorsunuz kendinizi. Tek mekânda geçen yemek üzerinden ülkedeki vahşi ve baskıcı sistemi anlıyorsunuz. Totaliter bir rejim, ahlaki değerler çürümüş, pek çok özgürlüğünüz kısıtlı, tüketime ve her açıdan hedonizme odaklı insanlar... Geleceğin karanıklığı ve soğukluğu gerek müzik gerekse de sanat yönetmenliği konuşturularak izleyiciye yansıtılıyor. Tiyatral bir şekilde aktarılan *Canavarlar Sofrası* izleyenlere ürktücü, rahatsız edici ve abartılı gelebilir. Daha önce denenmemiş bir tarzda çekilen film, gösterildiği festivallerden tepki çektiği kadar ilgi de gördü. Filmin ödülleri de olduğunu hatırlatalım.

BATTLE ROYALE (2000): Japonya hem ekonomik hem de toplumsal açıdan bir çöküş hâlindeydi. İşsizlik gittikçe artmakta, şiddet eylemlerinde bulunan gençler çoğalmaktadır. Bu durumda nasıl baş etmesi gerektiğini düşünen hükümet, problemi çözmeye gençlerden başlar. Battle Royale adında bir yasa çıkarır. Herhangi bir lisenin 9. sınıfına giden 42 öğrenci zorla bir adaya sürülür. İçinde biraz yiyecek, su ve silahın olduğu bir çantayla adaya bırakılan gençlerin hayatta kalmak için yapacakları tek şey birbirlerini öldürmektir. Hayatta sadece bir kişi kalabilecek ve bu oyun yıllarca anlatılarak herkese ders olması sağlanacaktır. Film izleyiciler tarafından "*Açlık Oyunları*"nın Japon versiyonu" olarak anılma da *Battle Royale*'nin *Açlık Oyunları*'na ilham olduğunu, adaya sürülen çocukların hayatta kalabilecek için birbirlerini öldürme fikrinin *Sineklerin Tanrısı*'ndan esinlenebilmiş olduğunu söylemek gerekiyor. Karakterlerin psikoloji değişimlerinin çok hızlı olduğu ve bol bol kanlı sahneler göreceğiniz film, bu açıdan rahatsız edici olabilir. Ama kurgusu, oyunculukları ve başarılı bir kitap uyarlaması olması ile görülmesi gereken yapımlardır. ■

KISA İYİDİR

Rıdvan A. Can

TIMECODE

Yönetmen: Juanjo Gimenez

Ülke: İspanya

Geçtiğimiz sene içerisinde belki de uluslararası bazda en çok üzerinde durulan ve Cannes Film Festivali'nde en iyi kısa film altın palmiye ödülü kazanan bu yapıtı, 17. İzmir Uluslararası Kısa Film Festivali'nde izleme şansım olmuştu. Yine birçok festivalde olduğu gibi İzmir'de de uluslararası kategoride en iyi film ödülünün sahibi olmuştu. Son olarak Oscar Akademi Ödülleri'nde son 10 kısa film arasına girmeyi başaran bu filmin akıbeti siz bu yazıyı okurken çoktan belli olmuş olacak. Ancak şimdiden, Oscar için yarışan en önemli kısa film adaylarından biri hence.

Film, biri erkek diğeri kadın olan, vardiyalı bir şekilde çalışan iki otopark güvenlik görevlisinin hikâyesini anlatmaktadır. Kadın çalışan, bir gün işyerine gelir ve patronu kendisini arayarak gece arabasını oraya park eden birinin arabasının arka farını kırık bulduğu için çok sinirlendiğini söyler. Kadın, otoparktaki kameralardan adamın arabasının bulunduğu bölgeyi kontrol eder. Ve bir sürprizle karşılaşır: Diğer güvenlik görevlisi, gece boyunca gezerek kontrolünü sağladığı otoparkın içerisinde sürekli dans etmektedir. Arabanın farını da yaptığı bir hareket sonrasında kırmıştır. Film, bundan sonra gelişen öyküsüyle, iki karakterin birbirlerine yakınlaşmasını dans üzerinden çok güzel bir şekilde işlemiştir.

Film, kahkaha attırmayan ancak yüzünüzde asılı duracak bir tebessümle izlemenizi sağlayacak şekilde örülmüştür. Böyle olması, seyirciyi 15 dakika kadar kısacık zaman dilimi içerisinde filme dahil edilebilir gibi üstün ve etkileyici bir misyon yüklemiştir.

7 SANTİMETRE

Yönetmen: Metehan Şerefioğlu

Ülke: Türkiye

Senenin en çok konuşulan ve sinemacılar tarafından ilgi gören filmi kuşkusuz 7 *Santimetre*'dir. Yönetmenliğini Metehan Şerefioğlu'nun yaptığı bu kısa film; lise çağında bir gencin(Erdem), okul idaresi tarafından uzun olduğu söylenerek kesilmesini istediği saçın hikâyesidir. Ne var ki Erdem'in hoşlandığı kız ise Erdem'in uzun olan saçlarını sevmektedir.

Filmde kırmızı rengin kullanımı, izleyebilme şansına sahip olanlar tarafından hemen fark edilecektir. Bu tasarı, bir bakıma üzerine abanmış bir otoriteye naif bir başkaldırı niteliği taşımaktadır. Bunun gibi bazı sahnelerin ciddi şekilde bu anlatımı destekleyici planlardan bir araya gelmesi ise filmdeki bütünlüğü korumaktadır.

Filmdeki genel tasarıma bakıldığında filmin standartların üzerinde bir teknik imkânla çekilmiş olması, filmdeki anlatımı destekleyen öğelerin eksiksiz olarak birleşebilmesine olanak sağlamış durumda. Teknik imkânların ve post-produksiyonun, ülkemizde kısa film yapan çoğu kimse tarafından elde edilmesi güç olması bakımından ele aldığımızda, 7 *Santimetre* bu sorunu aşmış bir yapımdır.

Ayrıca filmin başrol oyuncusu Özgür Mola'nın 17. Uluslararası İzmir Kısa Film Festivali'nde "Gelecek Vadeden Oyuncu" ödülüne layık görülmesi filmin niteliği ve tüm argümanlarıyla ciddi bir iş kotardığının bir başka göstergesidir.

SIYAH ÇEMBER

Yönetmen: Hasan Can Dağlı

Ülke: Türkiye

Uzunca bir festival yolculuğu ve birçok prestijli ödülün sonra yine 17. İzmir Kısa Film Festivali'nde izleme şansını yakaladığım, senenin en ürkütücü yapımı olan ve aynı zamanda ülkemizde çekilmiş çoğu uzun metraj filmlerinin, çok daha önünde duran bu ciddi emek harcanmış kısa filmi izleyince aslında evrensel boyutta şiddetin esteteze edilmiş hâlini bulacaksınız. Bu yaklaşım, birçok dizi ve televizyon yayını/programı arasında fazlaca kullanılan ve faydalanılan bir argümandır. Ancak bu filmde sinematografik imkânların üst düzey kullanılması, öyküdeki ve görüntüdeki problem ana temellerine inme ve yüzeysel olmayan bir ürküntü sağlama işlevini yüklenmiştir.

Film, genel olarak insanın kimliğinin dışına çıkılacak derecede insan bedenini üzerinden ve bu bedenini metalaşmasına dair distopik bir anlatıdır. Filmde diyalog yoktur. Büyük oranda etki de burada yatmaktadır. Görüntülerle konuşabilme sanatıdır aslında sinema. Ve bu filmde görüntülerle konuşmayı başarabilmiş oldukça profesyonel bir yapımıdır.

Öyküsüne değinecek olursak; modern zamanlarda geçtiği aşık olan mekânsız bir filmidir, *Siyah Çember*. Koca bir yeşilliğin, içerisinde eski ve ürkütücü bir şatovari yapıya doğru ilerleyen siyah ve çok lüks araçları gördüğümüzde aslında zihnimiz bazı resimleri birleştirerek çağrışımından yola çıkıp görüntünün tamamını filme dahil edebilmektedir. Şatoda bulunan ve gelen zenginlere oranla daha fazla paraya ve üne ihtiyacı olan bir avuç kadar insanlık da yaklaşan kaderlerine daha seri bir şekilde gidebilmeyi bir görev olarak bilmektedirler.

Filme dair ipuçları vermeden üstü kapalı bir şekilde anlatmaya çalıştığım bu yapımı muhakkak izleme şansını yakalamaya çalışın. Dili, prodüksiyonu, öyküsü, söylemi üst düzey bir işle karşılaşacaksınız

Mehmet Ali & Akşamsefası

UÇURTMA

Yönetmen: Serdal Altun

Ülke: Türkiye

Esasında Uçurtma filmine geçmeden önce bir kaç noktaya değinmekte fayda var. Özellikle dünyada çok ciddi yapımı olanakları bulan ve sadece kısa metraj filmle uğraşan yönetmenler çok fazladır. Kısa metraj, bir sinemadır. Onu yöneten kişi de sinema yönetmeni... Bu algı, henüz ülkemizde oturmuş değildir. Ülkemizde bilinenin aksine aslında yaratıcılığın ve sinemasal kodların en yoğun, çarpıcı ve nokta atışı kullanıldığı bir disiplindir. Kısa film, bir şeyin öncesi veya hazırlığı da değildir.

Ülkemizde son iki sene içerisinde kısa film alanında ciddi sıçrayışlar oldu. Bana göre belki bu sıçrayışta ilk payı olanlar arasında yer almaya hak kazanmış olan film *Uçurtma*'dır. 2015 yapımı olan bu kısa film, 2016'da ulusal ve uluslararası gezmediği film festivali kalmadı desem yeridir. Her kıtadan ve birçok ülkeden davet almış bu kısa ancak dokunaklı film, evrensel dili yakalama konusunda birçok film-den önce gelmektedir.

Uçurtma, iki erkek kardeşin savaşın çığlıkları karşısında naif iniltilerini anlatır. Yaptıkları uçurtma ile sınırın öteki tarafındaki çocukları kurtarmak gibi çocukça ve saf bir düşünce ile belirlenen hareket noktasına bina edilmiş sade ve oyalamasız bir kısa film. Ne diyeceğini esirgmeden ancak uzmaktan da söyleyip bırakmış ve özellikle son beş yılın nitelikli kısa filmlerinde olduğu gibi açık sonla bitirilmiş güzel bir filmidir.

Çocukların başrolünü aldıkları filmler denince akla ilk gelen İran sinemasıdır. Filmde bu etki, çıkış noktasına oranla hikâyedeki akışın ana sebebi çocuk üzerine yoğunlaşmasıdır. Çocuğun gözünden bakabilmeyi başarmak ayrı bir meziyettir. Genelde çocuk karakter olan ve başarısız olduğu iddia edilen filmlerde, çocuk karakterler aslında büyüklerin gözleriyle bakmaktadırlar dünyaya. Bu da onları çocuk saflığından uzaklaştırmaktadır. Ancak *Uçurtma*, hayalleri ve çocukça fikirleri tellere takılan ve çocukça bakmayı, düşünmeyi, üzülmeyi bilen bir film olmuştur. ■

JOHN WICK 2

2017 | Aksiyon | ABD | 10 Şubat 2017

Harlayan Rukiye Şahin

John Wick'i (Keanu Reeves) ilk filmde "öçüleri öldürmeye gönderdikleri adam" olarak tanıdık. Sevdığı kadın için görkemli geçmişini ardında bırakıp sakin bir hayat yaşayan Wick, eşinin ölümünden sonra hayata tutunmak için ihtiyaç duyduğu gücü yine sevdiği kadının ona hediye ettiği bir köpekte, Daisy'de bulur. Fakat köpeğinin öldürülmesiyle uyuyan dev uyanır ve bunun intikamını almak için yola koyulur.

Film, tetikleyici öğesinin klişe olmayışıyla dikkat çekerken gerçekçi dövüş sahneleriyle de hak ettiği ilgiyi görmüştü. Bunun üzerine birinci filmde kısa bir süre sonra yapımcılar kollarını sıvayıp ikinci filme başladıklarını duyurdular. İzleyicisini çok beklemeden vizyona girecek olan ikinci filmde, kendini üzerine yıkan bir görevin içinde bulan John Wick'i Roma sokaklarında izleyeceğiz. Azıllı katillerle yüz yüze gelecek olan John Wick'in ikinci filmi için beklentiler hayli yüksek.

PARÇALANMIŞ / SPLIT

2016 | Gerilim | 117 | ABD | 17 Şubat 2017

İki genç kız arabalarına binen adamı uyarırlar ve hikâye başlar. Çünkü arabaya binen kişi, 23 farklı kişiliğe sahip olan Kevin'dir. Kevin (James McAvoy) arabasına bindiği iki kızla birlikte buna şahit olan başka bir kızı daha kaçıır ve onları kilit altında tutmaya başlar. Üç kız her gün karşılarında Kevin'i görse de onun birbirinden farklı kişiliklere büründüğünü fark ettikçe dehşete kapılırlar. Tek umutları Kevin'in kişiliklerinden birini, kendilerini bırakması için ikna etmektir. Ama bu o kadar kolay olmayacaktır çünkü Kevin'in ortaya çıkmamış bir kişiliği daha vardır ve ölümcüldür. Bunu bilen psikiyat Dr. Fletcher (Betty Buckley) Kevin'in peşine düşer. Ortaya çıkması an meselesi olan bu son kişilik, ondaki tüm kişilikleri yok edecek ve ortaya bir canavar çıkaracaktır. Kızların başına neler gelebileceğini bilen Dr. Fletcher bir polis memuruyla birlikte zamanla yarışmak zorundadır.

GİZLİ SAYILAR / HIDDEN FIGURES

2016 | Drama | 127 | ABD | 24 Şubat 2017

Gerçek bir hikâyeye dayanan *Gizli Sayılar*, üç siyahi kadının NASA'daki çalışmalarını anlatıyor. Matematiksel bir problemi çözemedikleri için NASA'ya yardıma giden bu ekibin işi pek de kolay olmayacaktır. Başrollerinde Taraji P. Henson, Octavia Spencer, Janelle Monáe'nin oynadığı filmde NASA'nın ilk başarılı görevini gerçekleştiren bu üç kadının hem siyahi hem de kadın olarak varolma mücadeleleri ele alınıyor. İlk etapta siyahi olmalarından dolayı problemlerle karşılaşan karakterler, omuzlarına binen sorumlulukların artmasıyla birlikte bu sefer kadın olmanın zorluklarıyla mücadele etmek zorunda kalıyor.

SESSİZLİK / SILENCE

2016 | Tarihi Drama | 161 | ABD | 17 Şubat 2017

Shūsaku Endō'nun 1966'da yazdığı aynı isimli romanından ikinci defa uyarlanan filmin yönetmen koltuğunda Martin Scorsese oturuyor. Film boyunca iki Cizvit rahibinin dininden döndüğü yönünde haber aldıkları hocaları Cristóvão Ferreira'yı (Liam Neeson) Japonya'da arayışına şahit oluyoruz. Portekizli rahipler, Sebastião Rodrigues (Andrew Garfield) ve Francisco Garrpe (Adam Driver), Japonya'da bu dedikodunun aslını araştırır, bir taraftan da misyonerlik görevlerini yerine getirmeye çalışırlar. Fakat her şeyi gizli bir şekilde yapmak zorundadırlar.

Mehmet Ali & Akşamsefası

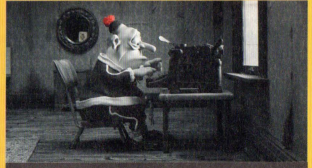

ÖTEKİ / THE DOUBLE

2013 | Dram | 93' | ABD

Dostoyevski'nin *Öteki* adlı romanından uyarlanan filmin başrolünde *Sihirbazlar Çetesi*'nden aşına olduğumuz Jesse Eisenberg, Simon rolüyle bizi karşılıyor. Çalıştığı iş yerinde, kendisine çok benzeyen birinin işe başlaması Simon'ın hayatında bir şeyleri değiştiriyor. Zira James görüntü olarak kendisine ne kadar benzese de karakter olarak Simon'dan hayli farklı. Ondan daha dışadönük, daha arkadaş canlısı ve kadınlar konusunda daha rahat.

2014'te 1F İstanbul Film Festivali ile izleyicisiyle buluşan film, alışlagelmiş edebi roman uyarlamalarının dışına çıkıyor. Başarılı bir sanat yönetmenliğinin sonucunda kurulan distopik bir dünya atmosferiyle dikkati filmin durağanlığından çekerek karakter gelişimleri üzerine düşünmemize fırsat sağlıyor.

MARY VE MAX

2009 | Animasyon | 92 | Avustralya

Yetişkinlere yönelik yapılan animasyonlardan biri olan *Mary ve Max*, iki mektup arkadaşının garip ilişkisini konu alıyor. Max 44 yaşında obez bir adamdır. New York'taki dairesinde tek başına yaşar. Mary ise Avustralya'da yaşayan 8 yaşında, arkadaşsız bir çocuktur. Bir şekilde başlayan mektup arkadaşlıklarıyla yıllar içinde birbirlerine kendilerini açar, endişelerini ve yalnızlıklarını paylaşırlar.

2009 yılında Sundance Film Festivali'nin açılış filmi olan *Mary ve Max*, stop motion tekniğiyle 5 yılda çekilmiştir. Yönetmen ve senarist koltuğunda oturan Adam Elliot'un kendi mektup arkadaşıyla olan ilişkisinden esinlendiği söylenen animasyon filmi, kullandığı renkler tübaryile Tim Burton sevenlere de hitap ediyor.

KUYUCAKLI YUSUF'UN MAKÛS TALİHİ

Tuba Deniz

TÜRK SINEMASI ARAŞTIRMALARI

tsa.org.tr

Sabahattin Ali'nin ilk romanıdır *Kuyucaklı Yusuf*. İlk olarak 9 Kasım 1936 ile 21 Ocak 1937 tarihleri arasında *Tan Gazetesi*'nde tefrika edilir. *Kuyucaklı Yusuf* 'u, Sabahattin Ali'nin Aydın hapishanesinde tanıdığı Yusuf'un yaşadıklarından etkilenecek kaleme alındığını söyler Cevdet Kudret. Esasında *Kuyucaklı Yusuf* romanının üç cilt olarak tasarlandığını, ikinci cildin Çinelî Kübra, üçüncü cildin de dağdan şehire inen Yusuf'un dünyasını konu alacağını... Fakat Sabahattin Ali 1948'de, 41 yaşında öldürülür ve üfleme tamamlanamaz. Romanın karakteri Kuyucaklı Yusuf, makûs talihini beraberinde taşır gibidir. Bitmeyen üfleme gibi sinemaya uyarlanan film de tamamlanmamıştır yönetmenin gözünde. Yönetmen Feyzi Tuna'nın zorluklarla çektiği film onun için büyük bir hayal kırıklığı olacaktır. Öyle ki *Kuyucaklı Yusuf*'un ardından sinemaya veda eder ve bir daha uzun metraj film çekmez.

Roman her ne kadar 1937'de yayımlansa da kitap-taki olaylar daha erken bir tarihte geçer. 1903 senesi sonbaharında, yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkiyalar basar ve bir karı kocayı öldürür. Kaymakam Salâhattin Bey, Müddeiumumi ile doktoru yanına alarak tahkikat için olay yerine gider. Annesi ve babası gözünün önünde

öldürülen ve eşkiyalarla boğuşurken baş parmağı kopan Yusuf'un soğukkanlı hâli kaymakamı çok etkiler ve onu evlatlık edinir. Annesinden, babasından ve köyünden bu ayrılışını her ne kadar garip bir sükunetle karşılasa da, Yusuf'un ilerleyen yıllarda da hiç değişmeyecek olan hayata ve olaylara karşı kayıtsız ruh hâlinde, bu kopuşun onun içinde derin yaralar açtığı hissedilir. Yusuf bir ömre yetecek kadar acıya ve ızdıraba çocuk yaşta, bir gecede şahit olmuş ve o gece büyümüştür. Ömrünün geri kalan kısmını tüm hayatı tüketmiş gözlerle, heyecansız ve kayıtsız izleyecektir. Fakat kitabın başından itibaren sık sık vurgulanan Yusuf'un şehirli ile bir türlü uyumayan kimyası onun bu pasif konumda hayatını tüketmesine izin vermeyecek ve başına türlü belalar açılacaktır.

Sabahattin Ali diğer iki romanındaki kadar yoğun psikolojik tahliller yapmak yerine burada sık sık doğayı tasvir eder. Kişilerin içine sıkıştıkları duygu hâlleri ve arzuladıkları hayat arasındaki iniş çıkışları daha çok tabiata yüklediği anlamlar ve kasaba hayatının boğuculuğu üzerinden okura hissettirir. Yusuf'un tutuk ruh hâli ilerleyen yaşlarda da değişmez. Bu manasız ve yabancı hayatta tutunduğu tek şey Salâhattin Bey'in kızı Muazzez'dir. Çocukluğunda elinden tutup Bayram

Yeri'ne gittiği küçük kız büyüüp bir genç kız olduğunda ikisi arasındaki bağ da güçlenecektir. Fakat mahallenin eşrafından Hilmi Bey'in serseri oğlu Şakir, Muazzez'e göz koymuştur. Üstelik Muazzez'in şirret annesi Şahinde de kızını bu varlıklı insanlara vermeyi kafaya takmıştır. Kuyucaklı Yusuf ile Muazzez bir arada olmak için her şeyi göze alsa da kasabadaki güç dengeleri buna müsaade etmeyecektir.

Sabahattin Ali az sayıdaki kuramsal içerikli yazısında sanata bakış açısını şu cümlelerle ifade eder: "Edebiyat, hattâ ael-umum sanat, bence sanatkârın düşündüğü ve duyduğu bir fikrin ve bir hissin ortaya atılması, tamim edilmesi demektir; yani bir nevi propaganda-dır." Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi *Kuyucaklı Yusuf*'ta da cemiyetin damarlarında gezinmeye ve ona dair eleştiriler, tahliller yapmaya soyunur. Güçlü tasvirleri ile adeta soluk alıp veren karakterleri üzerinden topluma dair bir panoroma sunar. Berna Moran'a göre *Kuyucaklı Yusuf*'un önemi yalnızca başarılı bir roman olmasından kaynaklanmaz, aynı zamanda topluma dönük bu eleştirel bakış açısından ötürü de öncü bir eserdir. Zira Sabahattin Ali'nin romanında çatışma, toplumsal yapıdan kaynaklanır. Adeta Yusuf'un varlığında tecessüm eder. Yusuf, gereksiz yere kolayca yalan söyleyebilen, fakir işçilere tepeden bakan şehirli bir türü anlayamaz ve onlara alışmaz, tıpkı onların Yusuf'a alışmaması gibi.

Bir yanda egemenler; bürokrasi ve eşraf, diğer tarafta ise ezilenler yani halk vardır. Bu oturmuş güç dengelerine en küçük müdahalenin bir felaket ile sonuçlanacağını resmidir Yusuf'un kaderi. Bayram Yeri'nde Muazzez'e asılan Şakir'e Yusuf'un atacağı okkalı tokat bu manada mevcut hiyerarşik yapının kaldırmayacağı bir darbedir. O tokat, eserin sonundaki felakete başlangıçtır aynı zamanda.

Kuyucaklı Yusuf'un Sinema Macerası

Feysi Tuna henüz on yedi yaşındayken, amcasının kitaplığındaki raflarda denk gelir *Kuyucaklı Yusuf*'a. Kitabı okuduğunda adeta çarpılır ve sinemacı olup bu filmi çekmeye karar verir. Sinema sektörüne girdikten sonra da hep aklında bu film vardır. Bir akşam Yılmaz Güney'le Taksim'de volta atarlarken Güney birdenbire durur ve "Ağam *Kuyucaklı Yusuf*'u satın aldım.", der. Tuna o anı şu cümlelerle aktarır bir söyleşisinde: "O anda içinde yirmi tane tel koptu. Yılmaz daha yönetmenlik yapmamıştı. Kim çekecek bu filmi, dedim. Kendim çekeceğim deyince bir yirmi tel daha koptu içimde." *Kuyucaklı Yusuf* ismiyle eseri filme çekmek isteyen Güney sansür kuruluna takılır, her defasında reddedilir. Daha sonra Süreyya Duru'nun kitabın telif haklarını satın aldığı öğrenir Tuna. Eserlerin telif süresi beş yıldır ve Tuna adeta çetele tutar.

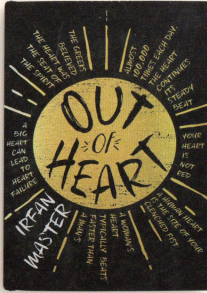
Mehmet Ali & Akşamsefası

Beşinci yılın sonunda, gece yarısı yapımcısını arar ve harekete geçerler, nihayetinde eserin haklarını alırlar. Romanın filme uyarlanması için sabırsızlanan belli ki sadece Tuna değildir. Kitabın haklarını aldığı duyan kameraman Çetin Tuna yolunu keser ve filmin görüntü yönetmeni olmak istediğini söyler. Yönetmen başrolde Kenan İşık'ı oynatmayı düşünmektedir fakat Talat Bulut erken davranır ve Yusuf rolünü oynamak istediğini dile getirir. Çekimlerde türlü aksaklıklar yaşanır, bir dönem ara verilir fakat her şeye rağmen film tamamlanır. Montajı, dublajı, senkronu, miksajı biter fakat Fono Film ile çalışan Feysi Tuna kopya basılmadan önce mutlaka renk düzeltme makinesinde çalışmak istemektedir. Stüdyodan çağırımları için haber bekler. Lâkin filmin basıldığını öğrenir, galaya davet edilmektedir. Bütün gün laboratuvarı işgal etmemesi için acele edilmiş, kendisine haber verilmiştir. Feysi Tuna için büyük bir yıkımdır bu. Sinemaya dair bütün şevki o gün kırılır ve bir daha sinema filmi çekmez. ■

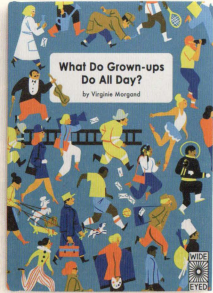
tsc Türk Sinemasi Araştırmaları

Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sinemasi Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

Out Of Heart
Irfan Master

Bir kalbi bağışlamak yeryüzündeki en değerli hediyedir. Adam, annesi ve kız kardeşiyle yaşıyan bir genç. Çok yakında ortomasına rağmen kendilerini hiç arayıp sormayan bir babaya ve babası gittiğinden beri hiç konuşmayan bir kız kardeşe sahip olduğu için hayatı oldukça zor geçiyor. Annesi iki işte çalışmak zorunda kalıyor ve Adam'ın üstündeki baskı ve yük, kendi ağırlığından fazla. Tüm bunların üstüne çok sevdiği dedesini kaybediyor. Ölmeden önce organlarını bağışlayan dedesinin kalbi, artık William adlı bir gençte atmaya devam ediyor. William ise, ne yazık ki ailesi ve bir yaşam amacı olmayan genç bir adam olarak hayatını sürdürüyor. Adam ve ailesi, William ile tanışıp ona aradığı aile ortamını sağlıyor. Birbirlerini tanımadıkları hâlde aynı kalbe minnet duyan insanların buluşuran hikâyesiyle, hayatın bazen hiç ummadığımız bir yerden yüzünüze güldüğünün altını çizen bu roman, acıyı anlatımı ve aile bağlarının verdiği sıcaklığıyla, önceliklerimizi ve yaşamın değerini sorgulatırken duygulandırıyor.

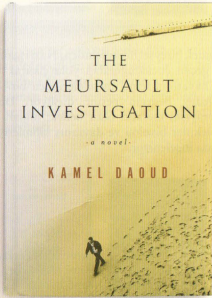

What Do Grown-ups Do All Day?

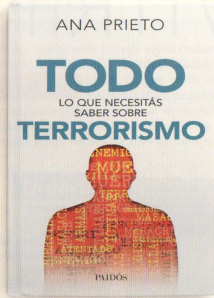
Virginie Morgand

100'den fazla meslek, 15 farklı iş ortamı. Çiftlikten hastaneye, okuldan tiyatro sahnesine, otele den spor salonu kadar farklı yerlerden farklı mesleklerin tarifi ile çocuklar yetişkinlerin tüm gün dışarıda nele yaptığını çok iyi anlayacak! *What Do Grown-ups Do All Day?* haftalık bir gün öğretmenleriyle birlikte şehri gezmeye çıkan bir grup öğrenciye eşlik ediyor. Bu gezi sırasında kendi okulları dahil toplam 15 iş merkezinde çalışan insanlarla konuşuyor, kendilerine en yakın gelen mesleği tanımaya çalışıyorlar. Bu geziyle okuyucu, sınıfın bir parçası olup meslekleri tanıyor. Kitabın hem yazarı hem çizeri olan Virginia Morgand kendine has çizim tarzıyla dünya üzerinde bir hayran kitlesi oluşturdu. Daha önce birlikte çalıştığı markalar; *The Sunday Times*, *Elle*, *Barneys in New York*, *Ballroom Review*, *The Parisianer* ve *Erratum* gibi önemli isimler olan Virginia'nın dünyasında tüm meslekler o kadar keyifli anlatılmış ki, çocuklar seçim yaparken oldukça zorlanacak!

ORADA BİR KİTAP VAR UZAKTA

The Meursault Investigation
Kamel Daoud

All You Need to Know About Terrorism
Ana Prieto

Camus'nun ünlü anti-kahramanı Meursault tarafından öldürülmüş Arap'ın kardeşi Harun'un çocukluğu, abisinin anısının gölgesinde geçmiştir. Cinayetin üzerinden yetmiş yıl geçtikten sonra Harun, Arap'ın artık kimliksiz kalmaması gerektiğine karar verir. Abisinin, yani Musa'nın baş döndürücü ölüde sıcak bir günde bir kumsalda rastgele bir cinayete kurban gitmesine kadar nasıl bir hayat yaşadığını anlatır. Musa, her akşamını Vahran'da bir barda kendi yalnızlığı ve bir tanrıya muhtaç insanlara öfkesi üzerine uzun uzadıya düşünerek geçiren; kendisini hayal kırıklığına uğratan ülkesiyle nasıl uzlaşacağını bilemeyen bir adamdır. Kendi ülkesine, kendi insanına yabancı kaldığının farkında olan bu adam kurtuluşu ölme hakkını kullanmakta bulur. Camus'nun *Yabancı* romanına bir cevap olarak yazılan bu eser, ilham aldığı klasik ile aynı nefeste anılmayı fazlasıyla hak ediyor. *The Meursault Investigation*, sadece sömürgecilğin Cezayir üzerinde etkisi ve Arap kimliği konusunda iyi düşünülmüş bir yazın olmakla kalmıyor özgün ve etkileyici bir edebi eser olarak da parlıyor.

Mehmet Ali & Akşamsefası

Bu kitap, terörizmin belirli bir amaç için organize edilmiş şiddetin politik stratejiler bütünü olarak tanımlandığı bir anlatı. Terör yoluyla amaçlarını gerçekleştirmek isteyen grupların bu amaç uğrunda sınırsız şiddet kullanmaları, özgürleşme ve adaleti yerine getirme duygularını irtelendiriyor. Terör girişimleri, dünyanın farklı yerlerinde, farklı amaçlar için pek çok grup tarafından, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, demokratik ya da totaliter rejimlerde, sömürülen ya da sömürgeci ülkelerde, sağ ya da sol görüşlerin himayesi altında, bir dini inanç ya da hiçbir şey uğrunda gerçekleştirilirler. Peki, ama terörizmi "terörizm" yapan nedir? Bir kişi hangi durumlarda ve ne sebeple terörist addedilir? Günümüzün terörist kavramı ile antik çağın terörist kavramı arasındaki farklar nelerdir? Kurbanlar yalnızca terör eylemlerinde hayatını kaybeden kişiler midir? Ana Prieto, tüm bu sorulara gazeteci kimliğinin getirdiği araştırma ve bağlantıları birleştirme yeteneğiyle, objektif cevaplar veriyor. Terörizm hakkındaki tüm mitler kökünden sarsılıyor.

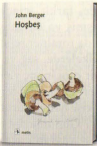
KİTAP VİTRİNİ

Esra Nur Akbulak

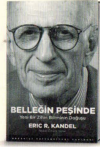
Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri
Zigmunt Bauman
Çev. Nurgül Demirdöven
Ayrıntı Yayınları

Modernitenin üzerine kafa yorduğu kadar, alt etmekte zorlandığı temel mesele “ölümlülük” üzerine de kafa yoruyor. Bauman, bütün keşiflerin, yapıcı ve yıkıcı bütün çabaların, ölümlülüğü ölümsüzlüğe taşıyabilmek için var olduğu fikrini yenilmez yazgı “ölüm” üzerinden tartışıyor.

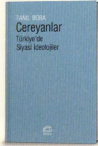
Hoşbeş
John Berger
Eyüboğlu, Oğuz Tecimen
Çev. Aslı Biçen, Beril Metis Yayınları

Kendi deyimiyle “boşlukları kapayan biri” John Berger. Ölümlünün ardından, hayatın içinden yakaladıklarına ve ona bakakalıyoruz *Hoşbeş* kitabıyla. Okurlarıyla ettiği son sohbetine ağaçları, taşları, kuşları, müziği, bulutları ve takım-yıldızlarını da umutla konuk ediyor yazar.

Bellegin Peşinde-Yeni Bir Zihin Biliminin Doğuşu
Eric R. Kandel
Çev. Mehmet Doğan
Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

Kandel, bireysel hikâyesinden, Nazi işgali altında geçen çocukluğundan yola çıkarak bilimsel hayatının temel meselelerinden biri hâline getirdiği bellegin peşine düşüyor. Dünyayı kavrayışın merkezi olan bellek; anılar, tarih, moleküler biyoloji ve davranış bilimleriyle bir arada inceleniyor.

Cereyanlar-Türkiye'de Siyasî İdeolojiler
Tanıl Bora
İletişim Yayınları

Cereyanlar, tarihsel bir çerçeve kurma ve sunma çabası taşımıyor. Temel meselesi Türkiye'deki ideolojilerin birbirleriyle temaslarını, birbirlerine eklemlenme ve birbirlerini etkileme süreçlerini çözümlemek. Tanıl Bora, bu sayede siyasî ideolojilerin gündelik hayatta yer edinme biçimlerine dair de çok şey söyleyebiliyor.

Ötekinin Rüyası
Julio Cortázar
Çev. Süleyman Doğru
Can Yayınları

Arjantin'in en büyük yazarlarından Julio Cortázar'ın bütün öyküleri *Ötekinin Rüyası* adıyla Türkiye'de ilk defa okurlarının karşısına çıkıyor. Cortázar'ın edebiyatının perdesini aralayan okurun, yazarın hayal gücünden sızan ışıkları buluşacağı fantastik öykülerin, rüyaların dünyası *Ötekinin Rüyası*.

Üç Okumalı Dizeler
Göründüğüm
Fazıl Hüsni Dağlarca
Yapı Kredi Yayınları

Dağlarca'nın şiir anlayışı farklı dönemler içinde radikal değişiklikler göstermektedir. Bu hâliyle Türk şiirinin düşünsel serüvenine dair önemli ip uçları sunan şairin, herhangi bir kitabında daha önce yer almamış şiirleri bu kitap altında bir araya getirildi.

Kaplan! Kaplan!
Alfred Bester
Çev. Barış Tanyeli
İthaki Yayınları

William Blake'in aynı adlı şiirinden ilhamla yola çıkıyor yazar romanı *Kaplan! Kaplan!*'da. Dünya'yı değiştirecek bir sırrın taşıyıcısının intikamını konu ediniyor kitap. Yazar, aşırılıkları bilimkurgunun sınırsız dünyasını genişletmek için bir enstrüman olarak başarıyla kullanıyor.

Rönesans'ın Serüveni
Haz. Enis Batur
Sel Yayıncılık

Sanat tarihinin önemli araştırmacılarının makalelerinin Enis Batur tarafından bir araya getirildiği kitap, bilimin önemli tartışmalarını da tarihsel belgelerle odaga alıp Rönesans üzerinden bilim ve sanat ilişkisini irdelemeyi güçlü birer arka planla mümkün kılıyor.

Mehmet Ali & Akşamsefası

O Aşk Dinmedi
Selim İleri, Ayşe Sarısayın
Everest Yayınları

Türkçe edebiyatın önemli isimlerinden Selim İleri'nin edebiyattaki 50. yılına ithafen hazırlanan *O Aşk Dinmedi*, yazarın yazın tarihinin izlegini sunuyor. Yazın hayatını, yazarlık tecrübesini, şahit olduğu toplumsal ve tarihsel kırılmaları eserleriyle bir arada ele almaya imkân tanıyan kitap, önemli bir arşiv kapsamına sahip.

Huzursuzluk
Zulfü Livaneli
Doğan Kitap

Çocukluk arkadaşının ölümünün ardından ona ait bir sırrın peşine düşen İbrahim, çıktığı yolda bambaşka sırlı hikâyesinin içinde buluyor kendini. İstanbul, Mardin ve Amerika'da geçen hikâyelerin düğümlendiği roman, merkezde bir Orta Doğu gerçeği sunuyor okuruna.

Dünya Tarihinin Yapısı
Kojin Karatani
Çev. Ali Karatay
Metis Yayınları

Göçebe ve yerleşik hayatın, en sonunda kapitalizmin mübadele tarzları arasındaki ilişkiyi masaya yatırarak Karatani, bu sayede üç büyük değişimi merkeze alıyor. Yapısal bir çözümlemeye, bu ilişkilerden çıkardığı sonucu dördüncü büyük değişim olan dünya cumhuriyetini kavramakta bir yöntem olabileceğini de iddia ediyor.

13
ŞUBAT

GENÇ YETENEKLERİN FORTESİ

Hazırlayan: Elif Kurt

2009 yılında ÇEV (Çağdaş Eğitim Vakfı) öncülüğünde başlayan "Forte 24 Genç Yetenek" projesi müzik alanında gençlere destek sunuyor. Alanında önemli isimlerin katkısıyla hayata geçirilen proje, sanatın farklı alanlarındaki yetenekli öğrencileri 2017 Gala Konseri ile dinleyici karşısına çıkarıyor. Konser; Forte24 projesini en başından beri destekleyen ve aramızdan ayrılan değerli isimlerden Yaşar Kemal, Prof. Halil İnalık, Prof. Oktay Sinanoğlu, Şakir Eczacıbaşı, Burhan Doğançay, Müşfik Kenter, Behruz Çiniçi, Alaeddin Asna ve Tarık Akan anısına düzenleniyor. Dünyaca ünlü keman sanatçısı Prof. Cihat Aşkın'ın sanat yönetmenliğinde gerçekleştirilecek olan konsere ünlü şef İbrahim Yazıcı'nın yönetiminde senfoni orkestrası eşlik edecek. Haldun Dormen'in onur konluğu olarak ev sahipliği yaptığı gecede, genç yetenekler sahneyi Halit Ergenç ve Zuhâl Olcay ile paylaşacaklar.

Tarih: 13 Şubat 2017 Yer: Zorlu Performans Sanatları Merkezi-STUDIO

HIJAZZİ

Hem Mozart hem Dede Efendi'yi, hem Tanburi Cemil Bey'i hem de Bach'ı aynı melodi içinde işiteceksiniz desek... Hijazz projesi, makamsal Türk müziği ile batı müziğini kendine özgü bir jazz temasıyla harmanlayarak dinleyicilere bambaşka bir deneyim sunuyor. Grup, Türk müziğinin geleneksel kullarlarını, Batı müziğinin ritim anlayışıyla birleştirerek bir dünya müziği oluşturmak fikriyle kuruldu. İlk albümü 2003 yılında çıkan grup, on yıl sonra sessizliğini bozarak 2013 yılında ikinci albümü yayınladı. Bu albümün için sahnesinin önemli isimlerinden Alper Berkü, Altan Sürmeli, Birol Yayla, Ercüment Ateş, Erkan Keç, Eylem Pelit, Şenova Ülker, Şenol Filiz, Volkan Oktam bir araya geldi.

Tarih: 20 Şubat 2017
Yer: CRR Konser Salonu

OKAY TEMİZİN
'RİTİM GÜNÜ'

Her yıl doğum gününü "Ritim Günü" sloganıyla gerçekleştirdiği büyük bir konser ile kutlayan Okay Temiz, bu sefer de geleceği bozmuyor. Bu yıl on dördüncüsünü düzenleyeceği geleneksel "Ritim Günü" konserinde, sahneyi efsane grubu Oriental Wind'in müzisyenleri ile paylaşacak. Temiz'in 80. doğum günü münasebetiyle yıllar sonra bir araya gelecek olan grup 1974 yılında İskandinav'ın önünde gelen caz müzisyenleri tarafından kurulmuştu. İki bölümden oluşacak konserin ilk bölümünde, Oriental Wind dinleyicilere eşsiz bir konser sunacak. İkinci bölümde ise, Okay Temiz Ritim Atölyesi'nin öğrencileri bir dinleti sunacak. Vurmalı çalgılarda ihtisas yapmış olan Temiz, ürettiği dünya müziğinin yanı sıra, enstrümanlarını kendi yapıp tasarlıyor.

Tarih: 11 Şubat 2017
Yer: CRR Konser Salonu

BUZUKİ EFSANESİ
DIRILIYOR!

Tüm hayatını buzukiye adanmış olan ünlü Yunan besteci Thanasis Polykandriotis'in yönetimindeki Buzuki Orkestrası Café Aman İstanbul'un solistleri Selyo Berber ve Pelin Suer, ile bir efsane performans için hazırlanıyor. İstanbul doğumlu besteci ve buzuki ustası Yorgos Mitsakis'e ithaf ettikleri konserte, Türk-Yunan eşgileri ile unutulmaz bir gece yaşanacak. Ayrıca konsere Yunanistan ve Türkiye'nin popüler danslarını sergileyecek olan bir dans ekibi de eşlik edecek. Yunan film müzikleriyle tarihi bir yolculuğa da çıkılacak olan konserte, *Kulağındaki Karanfil* filminin yanı sıra, 1955 yılına ait *Laterna*, *Yoksulluk ve Omur*, 1967 yılına ait *Kalk ve Sirtaki Oyna* filmlerinin müzikleri dinleyiciye sunulacak.

Tarih: 11 Şubat 2017
Yer: Türker İnanoglu Maslak Show Center

EDITÖR DE MUTLU SON İSTİYOR

Zeynep Delav Erdem Yayınları

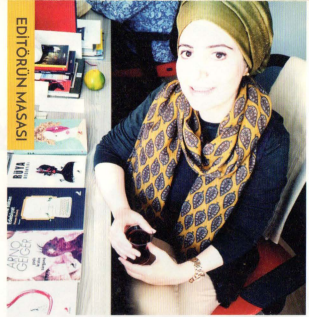
Kişinin birey olma hâlini hiçbir yol ve yöntemin okuma eylemi kadar koruduğunu düşünmüyorum. Parmak izi misali her kitap/yazı insanı ayrı ayrı etki bırakıyor. Ancak günümüzde, zaten gerileyen estetik anlayışı ve nedenselliğine cevap bulamadığımız bir okuma kültürü hayatımıza hakim durumda. Dünya “çok satan” listelerinin edebi yapıt yerine sahne için üretilen kitapların oluşması, bir nevi sermayenin zaferine delalet etmekte. Yine de geçmişe özlem duyarak yaşamaktan ve mevcut duruma yazıklanmaktansa geleceğe dair neler yapılabileceğine kafa yormak lazım.

Milan Kundera’nın dile getirdiği zamanlarda oldukça ütopik bulunan, “Bir gün herkesin yazacağı ama kimsenin dinlemeyeceği,” sözünün tam da gerçeğe dönüşüp bizi içine aldığı dönemleri yaşıyoruz.

Editörlüğün gelen dosyaları düzeltmenin ötesinde –ki bu da oldukça meşakkatli bir iştir– birkaç aşamasının olduğunu belirtmek gerekir. Bir dosya kaç defa okunur, saymakla bitmez ama bu okumaların yazara eşlik eden bir işlevinin olması gerektiğini düşünüyorum. Biz buna “yazara mesai yaptırmak” diyebiliriz. Bu elbette kolay bir iş değil, farkındayım. Dosyanın yarınsından fazlası işlevsel ise buna kalkışmamak lazım.

Ülkede iki tür yazar adayı var. İlki, dosyasının mükemmel olduğunu, tek cümlesine dahi dokunulmaması gerektiğini düşünen hatta daha ileri giderek noktasına virgülene “Elleme!” diye ihtar edenler, diğeri ise, “Yazdım verdim artık geri editöre kalmış, ben elimi sürmem,” diye düşünölenler... “Tezim kitap olur mu? Elimdeki dokümanlardan kitap yapamaz mıyız?” diye soranları hiç saymıyorum!

Bir de dosyayı gönderme aşamasında “Ne zaman okunacak, ne kadar vakitte cevap verilecek?” diye sorulararak gönderip birkaç saat içinde cevap bekleyen, daha da olmazsa yayınevini arayıp soran, o da olmazsa var gücüyle referans bulmaya çalışan yazar adayları da yok değil! Bütün bu anlattıklarım dosyanın incelenme aşamasına kadar alınan mesafe. Bunun bir de sonrası var ki kimseler bilmez. Bir kitap için karar verirken çok hızlı bir şekilde bazı sorulara

da yanıt arıyoruz. Mesela çeviri bir kitap yayınlamayla düşünüyorsanız telifi boşta mıdır, çevirmen bu kadar maliyeti ne olacak ve elbette en can alıcı soru: “Satar mı?” Kaldı ki her editör, yayına hazırladığı kitabın ilgi görüp okunmasını, piyasa koşullarıyla konuşacak olursak satmasını ister.

Erdem Kültür Yayınları tezgahında, tür ağırlıklı olarak “edebiyat” ve bu durum ağırlığını koruyacak.

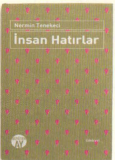
Edebiyat, özellikle kurgu bizim özellikle seçtiğimiz, derinleşerek kemikleşmesini arzu ettiğimiz bir tür. Bir durum devam edecek. Çeviri romanlar, öykü kitapları. Hemen aklıma gelen tezgahdaki isim ise Ahmet Sarı. Yakın bir zamanda öykü kitabını yayına hazırlayacağız. Bunun yanı sıra sanat, sinema ve siyaset başlıklarımız da olacak. Sinema, yıl içinde okuyucumuzu şaşırtacak diyebilirim.

Yayın programımızda hem kaynak nitelikli kitaplar ve hem de bu kaynak kitapları üniversite gençliğine sunmak var. Doktora öğrencisi genç okuyucuya kitap yayınlamanın dışında lise son sınıfa giden okuyucuya hitap eden kitaplar yayınlamayı planlıyoruz.

Gelen dosyalardan beklentimiz, çok satan yazarların kokusunu andıran kokulardan ziyade, kendisine ait bir üslubunun olması. Herhangi çok satan yazar gibi yazmak, yazdığını sanmak, yine o yazarı yaşıtıyor. Zaten öyle kitaplar var, bu dosyayı kim, neden okumak istesin? Yeni ne söylüyor? Dosya kendi içinde bir bütünlüğe sahip mi? Sanat bunun neresinde? Orjinal ne var? Sorduğumuz sorular bunlar... Bu sorulara cevap bulabiliyorsak dosyayı değerlendirmeye başlıyoruz zaten. Bir editör için iyi bir dosyayı keşfetmekten daha büyük mutluluk yoktur belki de. Kapımızı çalanlara tavsiyem şudur; dosyalarının sinopsislerini yazmaları, zira yazarlar değerlendirmeye sürecinde –olumlu ya da olumsuz– öne geçebilirler... ■

Büyüyenay Yayınları'nda geleneksel kitap kapaklarıyla dikkat çeken Davut Köse ile konuştuk.

DAVUT KÖSE: GELENEĞİ MODERNLE BİRLEŞTİRMEK

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Büyüyenay'ın eski metinleri yeniden yayınlama misyonu, tek tek kitapların değil, yayınevinin görsel kimliğinin yaratılmasını gerektiriyordu. Bu nedenle kapaklar için bir *şablon* oluşturdum ve ona sadık kalmaya çalışıyorum. Güncel kapaklarda bu şablona asgari bir sadakat gösteriyorum. Bu yeni kapaklar eskilerinin formatını zorlayan denemeler, kendi içinde buluşlar barındırıyor. Eski desenleri şimdinin tasarım diliyle tekrar *çizerek* bir anlamda yayınevinin editöryal olarak yaptığının görsel karşılığını bulmaya çalışıyorum.

Tasarımın izah edilebilir olması gerektiğine inanıyorum. Bir desen kullanıyorsam kitabın konusunun geçtiği ya da yazarının yaşadığı coğrafyadan, belki dönemden seçiyorum. Desen kitabın içeriğini, duygusunu yansıtsın, ruhunu yakalasın istiyorum, köşeli, kıvrak ya da organik... Tabii bazen bunlar ancak söylendiğinde anlaşılan şeyler olabiliyor.

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Özellikle yok. Ama dönüp bakınca turuncu renge biraz iltimasımız olmuş gibi görünüyor. Olumlu duygular yaratan bu rengi, pazarlama iletişimi açısından iç güdüsel olarak tercih etmiş olabiliriz.

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarımı hangi kitaba ait?

Tasarım belirli bir zaman zarfında verdiği kararlarla yapılan bir iş. Kitap basıldıktan sonra "Söyle olsa daha iyi olurmuş," dediğim irili ufaklı bir şeyler çıkabiliyor. İşin sevmediğim bu tarafını belirtmek istedim. En sevdiğim kapak ise *Sırlar Kitabı*.

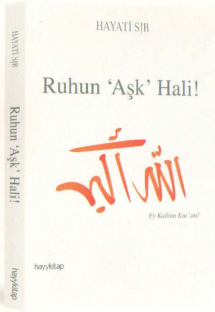
En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

İnternette neredeyse dünyada üretilmiş bütün kitap kapaklarını bulabiliyorsunuz. Her gün çok beğendiğim birkaç tane oluyor. Bunların ortak özelliği ise çok az öge kullanılarak tasarlanmış olmaları.

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Özel olarak bir kitap değil de Penguin Yayınevi için birkaç kitap kapağı tasarlamayı isterdim. ■

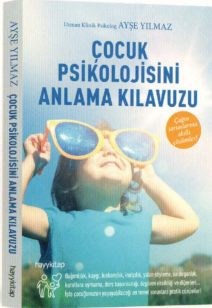
Herkesin iyiliği için!

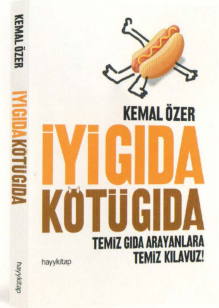
Ruhun sırlarını açan kitap!

Yürekten anne baba olmanın püf noktaları!

Çağın sorunlarına akılcı çözümler!

Temiz gıda arayanlara temiz kılavuz!

hayykitap

"herkesin iyiliği için"

Mehmet Ali & Aksamsefası

www.hayykitap.com

facebook.com/hayykitap

twitter.com/hayykitap

TÜRKİYE'NİN İLK E-PUB DERGİSİ ARKA KAPAK CALIBRO'DA

calibro

ARKA KAPAK
kitap ve kültür dergisi